

การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลเกาะรัง
อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

นางสาวสุพรรณิ ไชยวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2562

**Extension of Food Security by Farmers in Ko Rang Sub-district,
Chai Badan District, Lop Buri Province**

Miss. Supanee Chaiwan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Extension and Development

School of Agriculture and Cooperatives

Sukhothai Thammathirat Open University

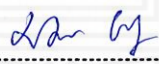
2019

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลเกาะรัง อำเภอยะบะดา
จังหวัดลพบุรี
ชื่อและนามสกุล นางสาวสุพรรณิ ไชยวรรณ
วิชาเอก ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนุช คุรุทเมือง แสนเสริม

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2563

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ภรณ์ ต่างวิวัฒน์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนุช คุรุทเมือง แสนเสริม)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรางคณา จันทร์คง)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลเกาะรัง อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี
ผู้วิจัย นางสาวสุพรรณิ ไชยวรรณ รหัสนักศึกษา 2609002023 **ปริญญา** เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
 (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร) **อาจารย์ที่ปรึกษา** (1) รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ
 (2) รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนุช กระจุกเมือง แสนเสริม **ปีการศึกษา** 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร (2) ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร (3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร (4) สภาพและความต้องการการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร (5) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

ประชากรที่ศึกษาคือ เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร ปี 2560/61 จำนวน 863 ครัวเรือน กำหนดขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตรทาร์โรว์ ยามาเน่ มีความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 274 ราย จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด สูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจัดระดับ

ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรร้อยละ 63.1 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 53 ปี ร้อยละ 74.1 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 ราย รายได้ครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 136,110.22 บาท รายจ่ายครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 98,156.20 บาท (2) เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก โดยเกษตรกรจำนวนมากที่สุดร้อยละ 97.4 มีความรู้ในประเด็นการช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่า ดิน และน้ำ เป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหารที่เกิดขึ้นในชุมชน เกษตรกรจำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 6.9 มีความรู้ในประเด็นการปลูกพืชหลากหลายชนิด อาจเป็นพืชพลังงานมากกว่าพืชอาหาร ส่งผลให้ความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนลดลง (3) เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารภาพรวมทั้งในช่วงปี พ.ศ. 2551-2561 อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งต่างจากในปีปัจจุบัน พ.ศ. 2562 ที่มีความมั่นคงทางอาหารในระดับมาก ทั้ง 4 มิติ ได้แก่ การมีอาหารเพียงพอ การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหาร และการมีเสถียรภาพด้านอาหาร (4) เกษตรกรมีความต้องการความรู้เรื่องความมั่นคงทางอาหารในระดับปานกลาง เกษตรกรได้รับการส่งเสริมแบบรายบุคคล แบบกลุ่ม แบบมวลชล และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในระดับปานกลาง และมีความต้องการส่งเสริมแบบรายบุคคล แบบกลุ่ม แบบมวลชล และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในระดับมาก (5) เกษตรกรมีปัญหาค่าส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในด้านเจ้าหน้าที่ ด้านเนื้อหาความรู้ความมั่นคงทางอาหาร ด้านช่องทางการส่งเสริม และด้านเกษตรกร ในระดับน้อย ข้อเสนอแนะ ส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้เรื่องพืชพลังงานพืชอาหาร สุขอนามัยและการดูแลสุขภาพ และการผลิตอาหารปลอดภัย ส่งเสริมการผลิตพืชอาหาร เชื่อมโยงแหล่งผลิตอาหารระหว่างชุมชน ส่งเสริมแบบรายบุคคล และแบบกลุ่ม โดยการจัดทำแปลงสาธิต/แปลงเรียนรู้ การจัดอบรมและฝึกปฏิบัติ

คำสำคัญ การส่งเสริม ความมั่นคงทางอาหาร ตำบลเกาะรัง อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี

Thesis title: Extension of Food Security by Farmers in Ko Rang Sub-district,
Chai Badan District , Lop Buri Province
Researcher: Miss Supanee Chaiwan; **ID:** 2609002023;
Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);
Thesis advisors: (1) Dr.Benchamas Yooprasert,Associate Professor;
(2) Dr.Sineenuch Khrutmuang Sanserm,Associate Professor; **Academic year:** 2019

Abstract

The objectives of this research were to study (1) basic personal, economic, and social conditions of farmers (2) knowledge of farmers regarding food security (3) opinions towards food security (4) extension conditions and needs for food security (5) problems and suggestions about food security extension of the community.

The population of this study was 863 farmers who registered as farmer in the year 2017/2018 and. The sample size of 274 people was determined by using Taro Yamane formula at the error value of 0.05 from simple random sampling method. The tool used in this study was interviews. Statistics employed was frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, and ranking.

The results of the research showed that (1) 63.1% of farmers were female with the average age of 53 years. 74.1% completed primary school education level. The average labors in the household were 3 people with the average household income of 136,110.22 Baht per year. The average household expenses per year were 98,156.20 Baht. (2) Farmers had knowledge about food security at the moderate to high level with the highest number of farmers at 97.4% knew about the aspect of forest, soil, and water resources preservation as the building blocks to create food security within the community. The least number of farmers at 6.9% equipped with the knowledge regarding various types of plants that maybe energy crop rather than food crop leading to less food security within the household. (3) Farmers expressed their opinion in the overall food security during 2008-2018 at the moderate level which was different from current year, 2019 that food security was at the high level in 4 dimensions such as food sufficiency, food accessibility, the utilization from food, and food stability. (4) Farmers wanted to receive the knowledge in food security at the moderate level. Farmers received personal, group, and mass extension and the usage of information technology at the moderate level. They wanted to received personal, group, and mass extension and the usage of information technology at the high level (5) Farmers faced with the problem of food security on the aspects of knowledge regarding food security, extension channel, and agriculture at the low level. Suggestions would be to promote the knowledge about energy crop, food crop, hygiene and health care, and safety food production. They also wanted to receive the extension on food crop production, the networking of food production resources between communities, the personal and group extension by providing demonstration/learning crops, and practical trainings.

Keywords: Extension, food security, Ko Rang sub-district, Chai Badan district ,
Lop Buri province

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความกรุณาอนุเคราะห์เป็นอย่างสูงยิ่ง จากรองศาสตราจารย์ ดร.ภรณี ต่างวิวัฒน์ ประธานคณะกรรมการสอบปกป้องวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำแนะนำ ชี้แนะ และถ่ายทอดความรู้ทางด้านวิชาการ ตลอดจนตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ ทำให้การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น พร้อมทั้งให้กำลังใจตลอดเวลาที่ผู้ทำการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่กรุณาให้ความรู้ทางด้านวิชาการ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่อำนวยความสะดวกทุกด้าน ซึ่งมีผลทำให้ การศึกษาประสบผลสำเร็จ พร้อมกันนี้ต้องขอขอบพระคุณ เกษตรจังหวัดลพบุรี เกษตรอำเภอเมือง ลพบุรี แล้วเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองลพบุรี ตลอดจนเกษตรกรอำเภอเมืองลพบุรีทุก ท่านที่สละเวลา พร้อมทั้งช่วยเหลือสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้จนบรรลุผลสำเร็จ ขอขอบคุณเพื่อนๆ นักศึกษาปริญญาโทรุ่นที่ 19 แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร ที่สนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณพ่ออุทิศ ไชยวรรณ คุณแม่จันทน์คำ ไชยวรรณ รวมถึงทุกคนใน ครอบครัว ที่เป็นกำลังใจ สนับสนุนการศึกษาในครั้งนี้จนสัมฤทธิ์ผล นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับความ ช่วยเหลือจากบุคคลต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวนามได้ทั้งหมด ณ ที่นี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง และ ระลึกถึงในความกรุณาและความปรารถนาดีของทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ ในส่วนที่เป็นคุณค่าและความดีที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้น ได้ ผู้วิจัยขอขอบแต่บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

สุพรรณณี ไชยวรรณ

กุมภาพันธ์ 2563

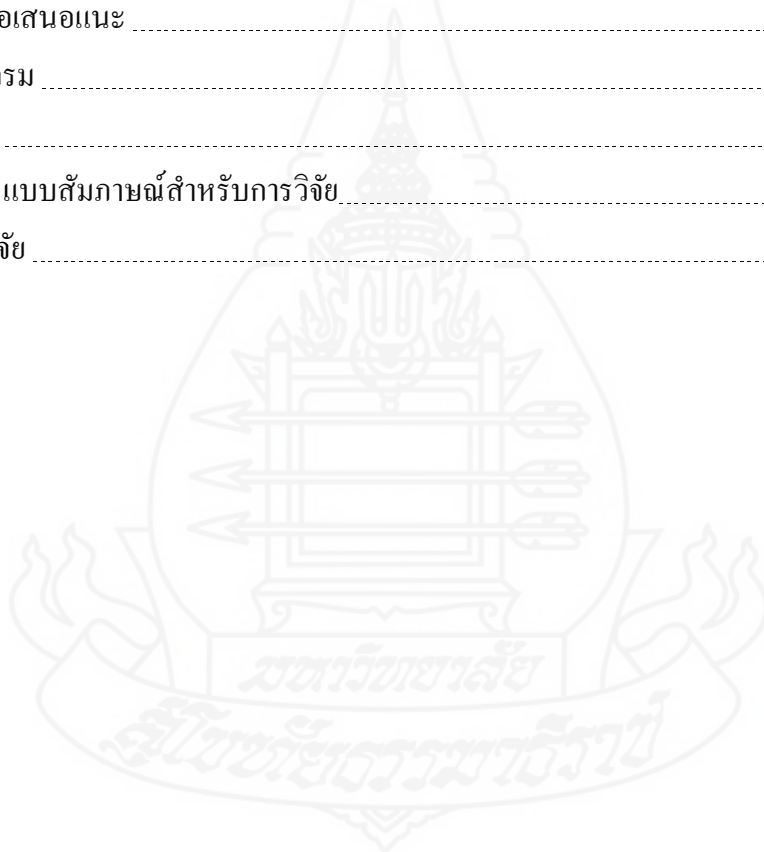
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร	6
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้	20
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น	23
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร	27
บริบทตำบลเกาะรัง อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี	32
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	35
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	39
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	39
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	40
การเก็บรวบรวมข้อมูล	42
การวิเคราะห์ข้อมูล	43
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	46
ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร	47
ตอนที่ 2 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร	53

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร.....	57
ตอนที่ 4 การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร.....	62
ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร.....	69
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	74
สรุปการวิจัย	74
อภิปรายผล	79
ข้อเสนอแนะ	83
บรรณานุกรม	85
ภาคผนวก	89
ก แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย.....	90
ประวัติผู้วิจัย	98

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา	40
ตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร	47
ตารางที่ 4.2 สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร	48
ตารางที่ 4.3 สภาพทางสังคมของเกษตรกร	52
ตารางที่ 4.4 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร	53
ตารางที่ 4.5 ระดับความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร	56
ตารางที่ 4.6 ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับระดับความมั่นคงทางอาหารช่วงปี พ.ศ. 2551-2561 และปัจจุบัน (พ.ศ.2562)	57
ตารางที่ 4.7 สรุประดับความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร	61
ตารางที่ 4.8 เนื้อหาความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารที่เกษตรกรต้องการ ได้รับการส่งเสริม	62
ตารางที่ 4.9 สรุปความต้องการเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารที่เกษตรกรต้องการ ได้รับการส่งเสริม	65
ตารางที่ 4.10 ระดับการได้รับการส่งเสริมและระดับความต้องการวิธีการส่งเสริมความมั่นคงทาง อาหารของเกษตรกร	65
ตารางที่ 4.11 สรุประดับการได้รับการส่งเสริมและระดับความต้องการวิธีการส่งเสริมความมั่นคง ทางอาหารของเกษตรกร	68
ตารางที่ 4.12 ปัญหาการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในชุมชน	69
ตารางที่ 4.13 สรุปปัญหาการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในชุมชน	71
ตารางที่ 4.14 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในชุมชน	71

ญ

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ภาพที่ 2.1 องค์ประกอบของความมั่นคงทางอาหาร	8

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความมั่นคงด้านอาหารเป็นปัญหาที่หลายประเทศกำลังเผชิญ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา เนื่องจากสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป วิกฤติด้านพลังงาน และการให้ความสำคัญของการผลิตพืชพลังงานมากกว่าพืชอาหาร ทำให้พืชอาหารราคาสูงขึ้น จนทำให้ประชากรที่ยากจนไม่สามารถเข้าถึงอาหารได้ รวมทั้งประเทศไทยเองต้องเผชิญกับปัญหานี้ ท่ามกลางวิกฤติทางการเมืองและเศรษฐกิจ ภัยคุกคามทางธรรมชาติทั้งน้ำท่วมและน้ำแล้ง การขยายพื้นที่การปลูกพืชพลังงานอย่างต่อเนื่องส่งผลกระทบต่อพื้นที่การปลูกพืชอาหารที่ลดลง สังคมวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป แรงงานในภาคการเกษตรลดจำนวนลงอย่างมาก รวมไปถึงขาดซึ่งความปลอดภัยทางอาหารจากการปนเปื้อนของสารเคมี สารกำจัดศัตรูพืช องค์กรอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ(FAO) ได้ระบุไว้ว่าความมั่นคงทางอาหารครอบคลุมถึงการที่ประชาชนมีปริมาณอาหารเพื่อการบริโภคที่เพียงพอ มีความหลากหลายของประเภทอาหารและได้รับในคุณภาพที่เหมาะสม จากสถานการณ์ความไม่มั่นคงทางด้านอาหารและความปลอดภัย ทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาภาวะโภชนาการที่ไม่สมดุล และในอนาคตมีแนวโน้มมากยิ่งขึ้น ความมั่นคงด้านอาหารเป็นวิธีการหนึ่งในการส่งเสริมด้านการเกษตร โดยเริ่มตั้งแต่ผู้ผลิตจนถึงผู้บริโภค ในการผลิตต้องพิจารณาถึงปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการการบริโภค และอาหารที่ผลิตได้นั้นต้องมีคุณภาพ ปลอดภัยจากระบบการผลิต และมีคุณค่าทางสารอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตอย่างสมดุล

ชุมชนในตำบลเกาะรัง อำเภอยะบะดาล จังหวัดลพบุรี เป็นตำบลขนาดใหญ่ มีจำนวนครัวเรือน ประมาณ 1975 ครัวเรือน มีประชากรประมาณ 6643 ราย (ข้อมูลได้มาจากสำนักงานทะเบียนอำเภอยะบะดาล พุศจิกายัน 2559) ส่วนใหญ่อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัฒนธรรมเป็นอีสาน ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในอดีตแหล่งอาหารในตำบลเกาะรังล้วนมีความอุดมสมบูรณ์ พรั่งพร้อมด้วยพืชพรรณธัญญาหาร มีเหลือกินเหลือใช้ มีความหลากหลายทางธรรมชาติ จึงเป็นผลดีต่อความหลากหลายทางด้านอาหารของตำบลเกาะรัง ทุกคนสามารถเข้าถึงอาหารได้ตลอดเวลา ทั้งในด้านกายภาพและเศรษฐกิจ การดำรงชีพ คนในชุมชนมีการพึ่งพาธรรมชาติ มีการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ การจับปลาในหนองน้ำ เพื่อนำอาหารมาบริโภคภายในครัวเรือน แต่ในปัจจุบันมีแนวโน้มว่าปริมาณอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพ ทรัพยากรทางธรรมชาติ

ชนิดอาหารที่ได้จากธรรมชาติและผลจากการผลิตมีน้อยลงเรื่อยๆ เนื่องจากการเพิ่มจำนวนของประชากร ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ จากระบบการผลิตที่เปลี่ยนไปจากการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตพืชเชิงเดี่ยวเพื่อขาย การเก็บของป่าและล่าสัตว์เพื่อการขายมากขึ้น ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพภูมิอากาศหรือภาวะโลกร้อน

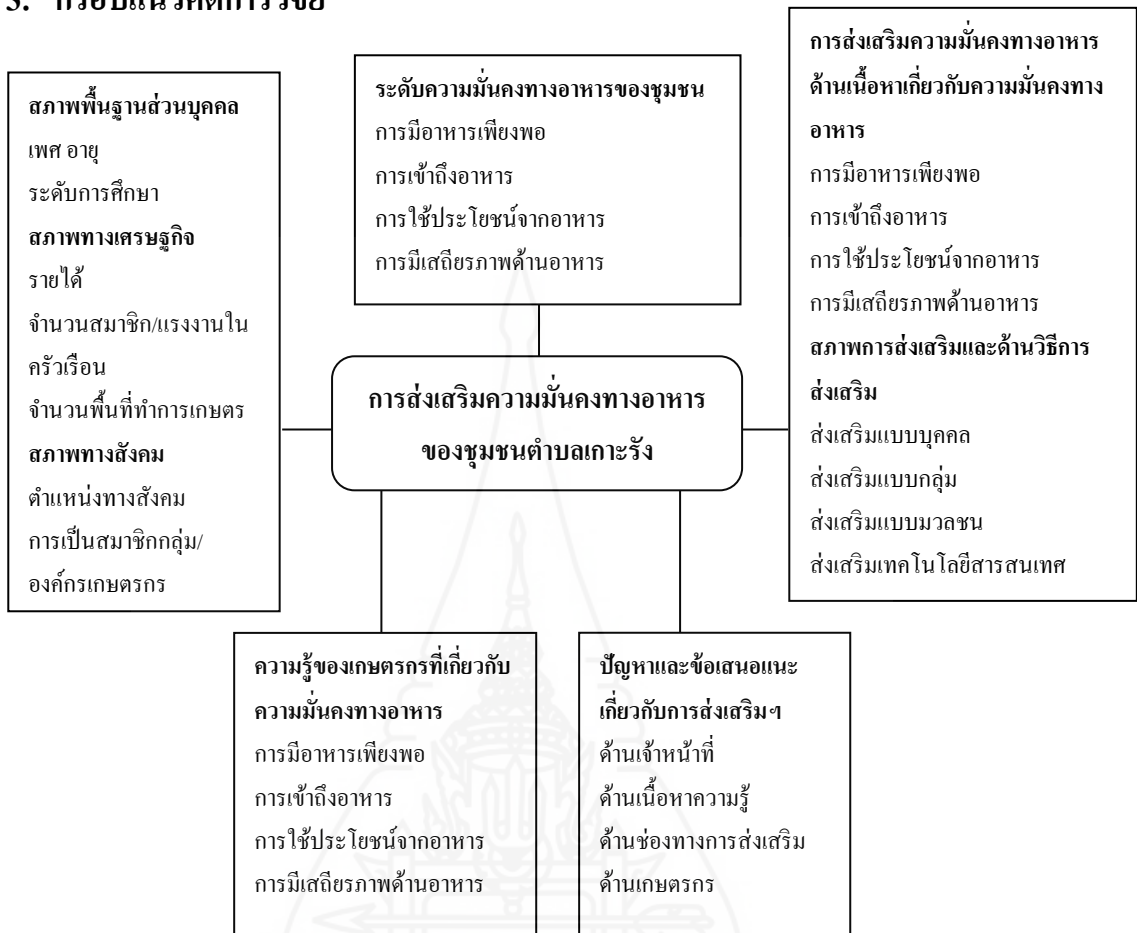
โดยสถานการณ์ดังกล่าวส่งผล กระทบต่อความมั่นคงทางอาหารทำให้ไม่เพียงพอกับความต้องการบริโภค คนไม่สามารถเข้าถึงอาหารเพื่อนำมาบริโภคได้ การมีช่องว่างในการบริโภคอาหารเนื่องจากการกระจายอาหาร มีการใช้ทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่า ขาดความรู้ความเข้าใจด้านความมั่นคงทางอาหาร ส่งผลกระทบต่อปัญหาด้านสุขภาพและโภชนาการในการดำรงชีพของคนในตำบลเกาะรัง

ดังนั้นจึงมีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึง การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลเกาะรังซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึง สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงด้านอาหาร ความคิดเห็นเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ตลอดจนสภาพและความต้องการการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร และปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างรูปแบบการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน และพื้นที่อื่นๆ อันจะนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้กับคนในชุมชนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรชุมชนตำบลเกาะรัง
- 2.2 เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรชุมชนตำบลเกาะรัง
- 2.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลเกาะรัง
- 2.4 เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลเกาะรัง
- 2.5 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลเกาะรัง

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตเชิงเนื้อหา โดยจะทำการศึกษาเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในหัวข้อหลัก 4 ประเด็น ได้แก่ การมีอาหารเพียงพอ การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหาร และการมีเสถียรภาพทางอาหาร

4.2 ขอบเขตเชิงพื้นที่ ศึกษากรณีเกษตรกรตำบลเกาะรัง อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

4.3 ขอบเขตเชิงเวลา ทำการศึกษาในช่วงเดือนสิงหาคม 2562 – ตุลาคม 2562

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรตำบลเกาะรังที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร ปี 2560/61 กับสำนักงานเกษตรอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จำนวน 863 ครัวเรือน

5.2 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล หมายถึง ลักษณะทั่วไปส่วนบุคคลของเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา

5.3 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ หมายถึง ลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ รายได้ จำนวนสมาชิกและแรงงานในครัวเรือน จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร

5.4 สภาพพื้นฐานทางสังคม หมายถึง ลักษณะทั่วไปทางสังคมของเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ตำแหน่งทางสังคม และการเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กร

5.5 ระดับความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง ระดับความคิดเห็นการมีอาหารที่เพียงพอความสามารถในการเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหาร และการมีเสถียรภาพทางอาหารของเกษตรกร ทั้งจากพืช จากสัตว์ และประมง ด้วยวิธีการผลิต การเก็บหาจากตามธรรมชาติ การซื้อหาจากร้านค้าและการรับบริจาคของเกษตรกร อันส่งผลให้มีสุขภาพอนามัยที่ดีและมีความเป็นอยู่ทางกายภาพที่ดีด้วย

5.6 การมีอาหารที่เพียงพอ หมายถึง ทุกคนในครอบครัวของเกษตรกรมีอาหารสำหรับบริโภคอย่างเพียงพอ ไม่ขาดแคลน

5.7 การเข้าถึงอาหาร หมายถึง เกษตรกรสามารถเข้าถึงอาหารจากแหล่งอาหารต่างๆ ได้อย่างเท่าเทียม ไม่มีการกีดกันหรือข้อกำหนดต่างๆ อันมีผลทำให้ความสามารถในการเข้าถึงอาหารลดลง

5.8 การใช้ประโยชน์จากอาหาร หมายถึง เกษตรกรสามารถใช้ประโยชน์จากอาหารที่หามาได้เพื่อการดำรงชีพอย่างถูกต้อง ได้รับโภชนาการจากอาหารอย่างครบถ้วน มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงนำไปสู่ความเป็นอยู่ทางกายภาพที่ดีด้วย

5.9 การมีเสถียรภาพทางด้านอาหาร หมายถึง สถานะทางด้านอาหารของเกษตรกรมีความมั่นคง ทั้งจากการมีอาหารเพียงพอ สามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา และจากการใช้ประโยชน์จากอาหาร ถึงแม้ในยามที่เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจและวิกฤติทางธรรมชาติก็ตาม

5.10 ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง ความสามารถในการจำจากประสบการณ์ แบ่งออกเป็นความรู้เนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารใน 4 มิติ ได้แก่ การมีอาหารเพียงพอ การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหาร และการมีเสถียรภาพด้านอาหารทางอาหาร สภาพการส่งเสริมและวิธีการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร

5.11 การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง การส่งเสริมในเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร สภาพการส่งเสริมและวิธีการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร

5.12 สภาพการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง ระดับการได้รับการส่งเสริมด้านวิธีการส่งเสริม ได้แก่ 1)การส่งเสริมการเกษตรแบบรายบุคคล 2)การส่งเสริมการเกษตรแบบกลุ่ม 3)การส่งเสริมการเกษตรแบบมวลชน 4)การส่งเสริมการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

5.13 ความต้องการการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร หมายถึงระดับความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารใน 4 มิติ ได้แก่ 1)มิติการมีอาหารที่พอเพียง 2)มิติการเข้าถึงอาหาร 3)มิติการใช้ประโยชน์จากอาหาร และ4)มิติการมีเสถียรภาพด้านอาหาร และความต้องการด้านวิธีการส่งเสริม ได้แก่ 1)การส่งเสริมการเกษตรแบบรายบุคคล 2)การส่งเสริมการเกษตรแบบกลุ่ม 3)การส่งเสริมการเกษตรแบบมวลชน 4)การส่งเสริมการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 สะท้อนถึงความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร ใช้ข้อมูลเป็นแนวทางในการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารให้แก่เกษตรกรในตำบลเกาะรัง

6.2 นำข้อมูลไปใช้กำหนดเป็นแนวทางการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

6.3 นำปัญหาและข้อเสนอแนะการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร มาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในการปฏิบัติงานต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องนี้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลเกาะรัง อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยจึงได้กำหนดประเด็นเพื่อทำการทบทวนวรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆดังต่อไปนี้

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหาร
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น
4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร
5. บริบทตำบลเกาะรัง อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดความมั่นคงทางอาหาร

แนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารได้กล่าวถึงรายละเอียดของแนวความคิดความมั่นคงทางอาหารในความหมายทั่วไป แนวความคิดความมั่นคงทางอาหารในบริบทของสังคมไทย สถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของไทย แนวทางสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร แนวความคิดเรื่องเกณฑ์ชี้วัดความมั่นคงทางอาหารและสุดท้ายจะกล่าวถึงแนวความคิดอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหารดังนี้

1.1 แนวคิดความมั่นคงทางอาหารในความหมายทั่วไป

สตินท์ ประชาสันต์ ได้อ้างถึง FAO. (2006) ว่าแนวคิดด้านความมั่นคงทางอาหารได้ถูกนำมาใช้อย่างเป็นทางการครั้งแรกในการประชุมอาหารโลกปี พ.ศ.2517 โดยที่ประชุม มองความมั่นคงทางอาหารว่าเป็นปัญหาที่เกิดมาจากความ “ไม่พอเพียงทางด้านอุปทาน” ของประเทศหรือภูมิภาคหนึ่งๆ อย่างไรก็ตามแนวคิดความมั่นคงทางอาหารก็ได้ถูกพัฒนาให้มีมิติที่ ซับซ้อนขึ้นตามพลวัตความเข้าใจของผู้คนในเรื่องบทบาทอาหาร พัฒนาการที่สำคัญคือการเสนอว่า ประเทศที่มีประชากรขาดแคลนอาหารจำนวนมาก ล้วนเป็นประเทศผู้ส่งออกอาหารทั้งสิ้น ดังนั้น การขาดแคลนอาหารไม่ได้เกิดจากอาหารไม่เพียงพอหรือขาดหลักประกันทางกฎหมาย เท่านั้น แต่เกิดจากการเข้าถึงไม่ถึงสิทธิด้านอาหารในทางการเมือง การขยายแนวคิดความมั่นคงทาง อาหารจึงไม่ได้ผูก

ติดอยู่กับความพอเพียงของอุปทานอาหารในระดับมหภาคเท่านั้นอีกต่อไป แต่ยังคงพิจารณาถึงมิติ “การเข้าถึง” และ “เสถียรภาพ” ในระดับบุคคลและครัวเรือนด้วย

ศจินทร์ ประชาสันต์ (2552, น.6-8) สรุปว่า จากการที่แนวคิดความมั่นคงทางอาหาร ได้รับการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีผู้นิยมความมั่นคงทางอาหารไว้เป็นจำนวนมาก ทั้งใน ด้านความหมาย และดัชนีชี้วัด อย่างไรก็ตาม นิยามที่เป็นที่รู้จักและได้รับการอ้างอิงมากที่สุด มาจากการประชุมสุดยอดอาหารโลก (WSF) ในปี พ.ศ. 2539 ซึ่งระบุว่า ความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง “...คนทุกคนมีความสามารถเข้าถึงอาหารที่ เพียงพอ ปลอดภัยและมีโภชนาการ ทั้งในทางกายภาพและเศรษฐกิจ ในการ ตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจทางอาหารของพวกเขา เพื่อให้เกิด ชีวิตที่ประกอบด้วยความกระตือรือร้นและสุขภาวะ

วิรัชพร ประเสริฐศักดิ์ (2555, น.1-2) ความมั่นคงทางอาหาร ได้กลายเป็นปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่หลายประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญและสร้างมาตรการรับมือกับความท้าทายดังกล่าวเพื่อความอยู่รอดของประชากรในประเทศและประชากรโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนาที่ปัญหานี้กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้น อันเป็นผลจากสถานะแวดล้อมระหว่างประเทศที่เกิดวิกฤติด้านพลังงาน สภาพแวดล้อม และความสำคัญของการผลิตพืชอาหารลดลง ทำให้ราคาพืชอาหารสูงขึ้น จนทำให้ประชากรที่ยากจนไม่สามารถเข้าถึงอาหารได้”

องค์การอาหารและการเกษตร แห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations – FAO) ให้นิยามคำว่า ความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง “สถานะที่คนทุกคนและทุกขณะเวลามีความสามารถทั้งทางกายภาพและทางเศรษฐกิจที่สามารถเข้าถึงอาหารที่เพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจด้านอาหารเพื่อให้เกิดชีวิตที่มีพลังและมีสุขภาพ” ซึ่งตามแนวคิดของ FAO นั้น ความมั่นคงทางอาหารจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ

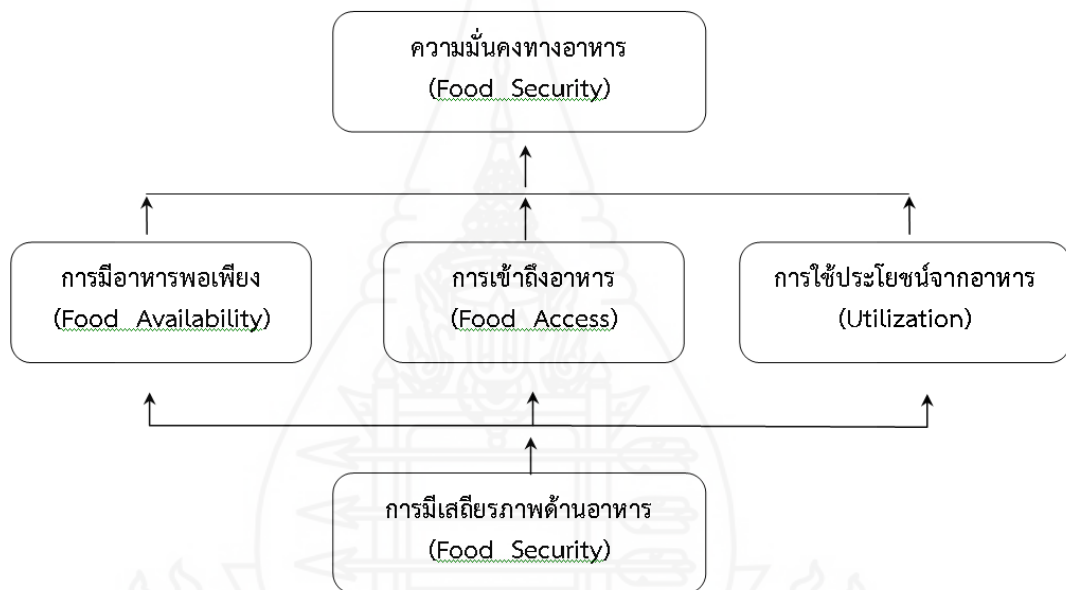
1) การมีอาหารเพียงพอ (Food Availability) หมายถึง การมีอาหารในปริมาณที่เพียงพอและมีคุณภาพที่เหมาะสม ทั้งจากการผลิตภายในประเทศ และ/หรือการนำเข้า (รวมถึงความช่วยเหลือด้านอาหาร)

2) การเข้าถึงอาหาร (Food Access) หมายถึง การเข้าถึงทรัพยากรที่เหมาะสม(สิทธิ) เพื่อการหาอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสม

3) การใช้ประโยชน์จากอาหาร (Food Utilization) หมายถึง การใช้ประโยชน์จากอาหารในการบริโภค โดยมีปริมาณอาหารที่เพียงพอ มีน้ำสะอาดในการบริโภค-อุปโภค มีสุขอนามัยและการดูแลสุขภาพที่ดี ทำให้ความเป็นอยู่ทางกายภาพได้รับการตอบสนองอย่าง

เพียงพอ เพื่อให้อยู่ในสภาพที่ได้รับคุณค่าทางโภชนาการที่ดี และบรรเทาความต้องการทางกายภาพ

4) การมีเสถียรภาพด้านอาหาร (*Food Stability*) หมายถึง ประชาชนหรือครัวเรือนหรือบุคคลต้องเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอตลอดเวลา ไม่มีความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหารเมื่อเกิดความขาดแคลนขึ้นมาอย่างกะทันหัน (เช่น วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและภูมิภาค) หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นวัฏจักร (เช่น ความไม่มั่นคงทางอาหารตามฤดูกาล) เสถียรภาพด้านอาหารเกี่ยวข้องกับมีความมั่นคงอาหารทั้งในเรื่องของการมีและการเข้าถึงอาหาร (อภิชาติ พงษ์ศรีหดุลชัย และคณะ, 2554, น.23)

ภาพที่ 2.1 องค์ประกอบของความมั่นคงทางอาหาร

ที่มา : ปรับจาก Food and Agricultural Organization, "Food Security," Policy Brief Issue2 (June 2006) : 1

1.2 แนวคิดความมั่นคงทางอาหารในบริบทสังคมไทย

จากแนวคิดด้านความมั่นคงทางอาหารของ FAO จะเป็นที่ยอมรับและอ้างถึงมากที่สุด แต่ก็ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนแนวคิดความมั่นคงทางอาหารในบริบทของสังคมไทยถึงจุดบกพร่องที่สำคัญ คือ คำนิยามข้างต้นเน้นเฉพาะเป้าหมายความมั่นคงทางอาหารแต่ไม่ได้พูดถึงที่มาของอาหารกระบวนการผลิตอาหารและบริบทแวดล้อมอื่นๆของความมั่นคงทางอาหารดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษานิยามของความมั่นคงทางอาหารซึ่งอาจไม่ใช่เรื่องของอาหารโดยตรงแต่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารเช่น สถานการณ์ความเสี่ยง ความเปราะบาง ประเด็นความเป็นธรรมทางสังคม การพึ่งพาตนเอง และการพัฒนาชุมชนรวมถึงระบบการจัดการ

ผลผลิตที่ส่งเสริมสนับสนุนการผลิตอย่างยั่งยืน อาทิ การปฏิรูปที่ดิน การจัดการแหล่งน้ำ และปัจจัยการผลิตต่างๆ การกระจายผลผลิตและผลประโยชน์ที่เป็นธรรมแก่เกษตรกร ชุมชนประเทศชาติเป็นต้น ซึ่งได้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์ถึงแนวคิดด้านความมั่นคงทางอาหารเพิ่มเติมที่หลากหลายทั้งสอดคล้องและแตกต่างดังนี้

ศจินทร์ ประชาสันต์ (2552, น.3) ได้กล่าวไว้ในรายงานฉบับย่อ เรื่อง Thailand's Food Security ซึ่งเสนอต่อ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme) ประเทศไทย ว่า พัฒนาของแนวคิดด้านความมั่นคงทางอาหารมีมาอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นถึง พลวัตความเข้าใจของผู้คนต่อบทบาทอาหารในสังคมมนุษย์ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น คำว่า “ความมั่นคงทางอาหาร” เกิดขึ้นครั้งแรกในปี 2517 ในการประชุมอาหารโลก ซึ่งนิยามความมั่นคงทางอาหารว่าเป็นปัญหาความไม่พอเพียงทางด้านอุปทานของประเทศหรือภูมิภาคหนึ่งๆ หลังจากนั้น เกิดแนวคิดเรื่อง การทรงสิทธิ์ด้านอาหาร (Food entitlement) ซึ่งนิยามอาหารว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ทำให้แนวคิดความมั่นคงทางอาหารไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในความหมายของอุปทานในระดับมหภาค เพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงมิติการเข้าถึงและเสถียรภาพของความมั่นคงทางอาหารในระดับบุคคล และครัวเรือนด้วย ในช่วงหลังๆ ความมั่นคงทางอาหารยังได้ขยายครอบคลุมการพิจารณาปัจจัยและ บริบทที่เกี่ยวข้องในระดับชุมชน ซึ่งทำให้ประเด็นสำคัญอื่นๆ ที่ไม่ใช่เรื่องอาหารโดยตรง เช่น ความเป็นธรรมทางสังคม การพึ่งพาตนเองและการพัฒนาชุมชน ถูกนำมาวิเคราะห์ภายใต้กรอบของ แนวคิดความมั่นคงทางอาหาร

รายงานดังกล่าวสอดคล้องกับสำนักงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ (2554, น.69) ได้กล่าวไว้ในเอกสารรายงานสถานการณ์เด่นทางสุขภาพของคนไทยปี 2554 หัวข้อความ (ไม่) มั่นคงทางอาหารจากโลกถึงไทยว่า นอกจาก 4 องค์ประกอบสำคัญด้าน ความพอเพียง การเข้าถึง การใช้ประโยชน์ และเสถียรภาพแล้ว ยังควรคำนึงถึงระบบการจัดการผลผลิตที่ส่งเสริมสนับสนุน การผลิตอย่างยั่งยืน อาทิ การปฏิรูปที่ดิน การจัดการแหล่งน้ำ และปัจจัยการผลิตต่างๆ การกระจาย ผลผลิตและผลประโยชน์ที่เป็นธรรมแก่เกษตรกร ชุมชนประเทศชาติ ดังตัวอย่างที่มีการรวบรวม 10 มูลเหตุของความไม่มั่นคงทางอาหาร” ในกรณีของประเทศไทยว่าประกอบด้วย

- 1) ปัญหาความเสื่อมโทรมของฐานทรัพยากรอาหาร ได้แก่ การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ การเสื่อมโทรมของดิน และปัญหาทรัพยากรน้ำ
- 2) ปัญหาของระบบการผลิตอาหารที่ไม่ยั่งยืน ได้แก่ ปัญหาพันธุกรรมในการผลิตอาหาร การพึ่งพาปุ๋ยและสารเคมีการเกษตร การลดลงของเกษตรกรรายย่อย และการขยายตัวของธุรกิจการเกษตรขนาดใหญ่
- 3) ปัญหาโครงสร้างของที่ดินทำกินและสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร

- 4) บทบาทของค่าปลีกขนาดใหญ่และโมเดิร์นเทรด ที่มีบทบาทมากขึ้นในระบบการกระจายอาหาร
  - 5) การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลกและผลกระทบต่อการผลิตอาหาร
  - 6) ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าและความตกลงระหว่างประเทศต่อระบบอาหาร
  - 7) ปัญหาสุขภาวะที่เกิดจากระบบอาหาร คือ ภาวะอ้วนและโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง
  - 8) การแผ่ขยายของอาณานิคมทางอาหาร คือการไล่ล่าหาที่ดินของบรรดาประเทศยักษ์ใหญ่
  - 9) วัฒนธรรมอาหารต่างชาติครอบงำอาหารท้องถิ่น อาทิ ความนิยมอาหารฟาสต์ฟู้ด
  - 10) การขาดนโยบายเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารระดับประเทศ
- นันทกานต์ จันทร์อ่อน (2557, น.4-5) กล่าวถึงความมั่นคงทางอาหารสำหรับประเทศไทย

ไทย ได้มีการให้ความหมายไว้ในพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารและยา พ.ศ. 2551 ดังนี้ “ความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง การเข้าถึงอาหารที่มีอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคของประชาชนในประเทศ อาหารมีความปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมตามความต้องการตามวัยเพื่อการมีสุขภาพที่ดี รวมทั้งการมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาและความคงอยู่ของฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะปกติหรือเกิดภัยพิบัติ สาธารณภัยหรือการก่อการร้ายอันเกี่ยวเนื่องจากอาหาร”

จากความหมายเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารข้างต้น สรุปได้ว่า ความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง การที่ทุกคนสามารถเข้าถึงอาหารได้อย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคได้ตลอดเวลาอย่างเหมาะสม อาหารมีความปลอดภัย มีการใช้ประโยชน์จากอาหารอันส่งผลให้มีสุขภาพอนามัยที่ดีตลอดจนความเป็นอยู่ทางกายภาพที่ดี จากการมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยา การเก็บหาตามธรรมชาติ การซื้อจากร้านค้าและการรับบริจาค จนเป็นผลให้มีเสถียรภาพทางด้านอาหาร

1.3 สถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย

อย่างไรก็ตามแม้ว่าแนวความคิดด้านความมั่นคงทางอาหารของ FAO จะเป็นที่ยอมรับและอ้างถึงมากที่สุด แต่ก็มีจุดบกพร่องที่สำคัญในบริบทของสังคมไทย คือ คำนิยามข้างต้นเน้นเฉพาะเป้าหมายความมั่นคงทางอาหาร แต่ไม่ได้พูดถึงที่มาของอาหาร กระบวนการผลิตอาหาร และบริบทแวดล้อมอื่นๆ ของความมั่นคงทางอาหาร ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษามิติอื่นๆ ของ

ความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งอาจไม่ใช่เรื่องของอาหารโดยตรง แต่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหาร เช่น สถานการณ์ความเสี่ยง ความเปราะบาง ประเด็นความเป็นธรรมทางสังคม การพึ่งพาตนเอง และการพัฒนาชุมชน รวมถึงระบบการจัดการผลผลิตที่ส่งเสริมสนับสนุนการผลิตอย่างยั่งยืน อาทิ การปฏิรูปที่ดิน การจัดการแหล่งน้ำ และปัจจัยการผลิตต่างๆ การกระจายผลผลิตและผลประโยชน์ที่เป็นธรรมแก่เกษตรกร ชุมชน ประเทศชาติเป็นต้น ซึ่งได้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์ถึงแนวคิดด้านความมั่นคงทางอาหารเพิ่มเติมที่หลากหลายทั้งสอดคล้องและแตกต่างกันไปดังนี้

นันทกานต์ จันทร์อ่อน(2557, น.5-6) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทยไว้ว่า ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีมูลค่าการส่งออกอาหารและสินค้าเกษตรสูงเป็นลำดับที่ 8 ของโลก และส่งออกข้าว กุ้ง และไก่ เป็นลำดับ 1 ของโลก

ในด้านประชากร ประเทศไทยมีจำนวนประชากร 64,456,695 คน มีอัตราการเติบโตของประชากร (Population Growth) อยู่ที่ร้อยละ 0.77 (ปี พ.ศ. 2553) และมีการคาดการณ์ว่าอัตราการเติบโตของประชากรไทยมีแนวโน้มว่าจะลดลงเหลือเพียงร้อยละ 0.3 ในปี พ.ศ. 2564 ส่วนในด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2549 – พ.ศ. 2554 แม้ว่าภาพรวมทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) หรือรายได้ประชาชาติต่อหัว คำนวณโดยอำนาจซื้อของประชากร (GNI per capita PPP) จะเพิ่มขึ้น แต่อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจในปัจจุบันนั้น (Economic Growth) ชะลอตัวลง จากร้อยละ 3.8 ในปี พ.ศ. 2553 เหลือเพียงร้อยละ 2.6 ใน พ.ศ. 2554

ประเทศไทยมีพื้นที่ทางการเกษตร (Agricultural land) ทั้งหมดประมาณ 208,448 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 40.62 ของพื้นที่ทั้งประเทศ และเป็นพื้นที่เพาะปลูก (Arable land) จำนวน 152,000 ตารางกิโลเมตร ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 29 ของพื้นที่ทั้งประเทศ โดยสินค้าเกษตรที่เป็นสินค้าอาหารหลักของประเทศไทย ได้แก่ ข้าว ผัก และผลไม้ต่างๆ เนื้อหมู เนื้อไก่ สินค้าอาหารส่งออกของไทย ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง เนื้อไก่ปรุงสุก สับปะรด และกุ้งแช่แข็ง สินค้าอาหารนำเข้า ได้แก่ ปลาแช่แข็ง ถั่วเหลือง โคเนื้อ นมและผลิตภัณฑ์ต่างๆ

ข้าวถือเป็นอาหารหลักที่สำคัญของไทย และเป็นสินค้าอาหารที่ไทยส่งออกมากที่สุดด้วยโดยประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด 110,955 ตารางกิโลเมตร ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 50 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด โดยผลิตข้าวได้ 20.64 ล้านตัน ขณะที่ความต้องการบริโภคภายในประเทศ 11.76 ล้านตัน และมีการส่งออก 9 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2553 และในปี พ.ศ. 2555 มีปริมาณการส่งออกประมาณ 6.5 ล้านตัน ซึ่งมีปริมาณลดลง

จากข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้น ประเทศไทยมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองทางด้านอาหาร (Food Self-sufficiency) และน่าจะมีเพียงพอทางด้านอาหาร (Food Availability) โดยเฉพาะข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักของไทย เนื่องจากมีภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ เป็น

แหล่งเพาะปลูกที่สำคัญ และสามารถผลิตอาหารและส่งออกอาหารได้ในหลายๆ ประเภท โดยเฉพาะข้าวที่ไทยสามารถผลิตได้อย่างเพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศถึงร้อยละ 75 และเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก

อย่างไรก็ตาม การที่จะสรุปว่าประเทศไทยมีความมั่นคงทางด้านอาหาร (Food Security) อาจจะเป็นการสรุปที่เร็วเกินไป เนื่องจากข้อมูลของ FAO ยังพบว่า ประชาชนคนไทยส่วนหนึ่งยังจัดอยู่ในกลุ่มผู้อดอยาก (Hunger) หรืออยู่ในภาวะทุพโภชนาการ (Undernourished people) นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นที่อาจส่งผลกระทบต่อการผลิตพืชอาหาร เช่น ฐานทรัพยากรธรรมชาติมีแนวโน้มเสื่อมโทรมรุนแรงส่งผลกระทบต่อผลิตภาคเกษตรและความมั่นคงอาหาร ระบบการผลิตภาคเกษตรยังต้องพึ่งปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศ ทำให้มีต้นทุนการผลิตสูง ขณะที่พื้นที่การเกษตรมีจำกัดและถูกใช้ไปเพื่อกิจการอื่น รวมทั้งกรณีการรุกคืบเข้าครอบครองที่ดินในการทำเกษตรกรรมของชาวต่างชาติที่ขอกฎหมายของไทยไม่ได้ให้สิทธิในการครอบครองไว้แต่ได้อาศัยช่องว่างของกฎหมายโดยการสมรสกับคนไทย ส่งผลให้คนไทยสูญเสียสิทธิการครอบครองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน และแรงงานภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลง ส่วนการเชื่อมโยงผลผลิตการเกษตร กับภาคอุตสาหกรรมการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่ายังอยู่ในวงจำกัดและล่าช้า เนื่องจากการพัฒนาเป็นแบบแยกส่วน ขาดการรวมกลุ่มอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังมีปัจจัยภายนอกที่กระทบต่อความมั่นคงอาหารเช่นกัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ประเทศไทยมีแนวโน้มว่าอาจมีความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหารในอนาคตได้

1.4 แนวทางสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร

อัจฉรา ทองประดับ(2553, น.23) ได้ให้ข้อมูลว่าแนวทางสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความมั่นคงด้านอาหารมีดังนี้

- 1) การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่นโยบายประเทศ เน้นการผลิตเพื่อความเพียงพอในครัวเรือนเป็นหลักและเป็นการผลิตที่เน้นการให้ฐานทรัพยากรที่มีอยู่ภายในท้องถิ่น
- 2) การพัฒนาเกษตรกรรมทางเลือกหรือเกษตรกรรมยั่งยืน เช่น เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ เพราะการเกษตรแบบผสมผสานจะเกื้อกูลให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ และการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรรายย่อย การให้แนวทางนี้เป็นการผลิตอาหารที่ปลอดภัยต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนลดต้นทุนการผลิต โดยใช้ประโยชน์จากความหลากหลายชีวภาพ ให้เป็นประโยชน์ต่อการผลิตอาหารให้มากที่สุด โดยใช้ระบบการผลิตแบบผสมผสานที่ไม่เน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว
- 3) อธิปไตยของระบบอาหาร สิทธิชุมชนที่จะกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการผลิตอาหารอย่างยั่งยืน การกระจาย และการบริโภค ในปัจจุบันเกษตรกรต้องพึ่งพิงเมล็ดพันธุ์

จากบริษัทข้ามชาติเป็นหลัก และมีความสามารถในการพึ่งพิงตนเองเพียงน้อยชนิด ภาครัฐต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างงานวิจัยในพืชเหล่านี้ ประเด็นสำคัญได้แก่ ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรปรับปรุงพันธุ์ และส่งเสริมให้เกิดหน่วยผลิตพันธุ์ข้าวและพันธุ์พืชของเกษตรกรขึ้นเอง ปรับบทบาทให้มาสนับสนุน องค์กรเกษตรกรและองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อเป็นการพึ่งพาตนเองในเรื่องพันธุกรรม(วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, 2551ก) แต่ไม่ได้หมายถึงการปฏิเสธบริษัทข้ามชาติ หากเป็นการเตรียมพร้อมเมื่อเกิดวิกฤต ซึ่งประเทศไทยยังไม่ค่อยมีความตระหนักถึงประเด็นนี้

4) การให้ความสำคัญกับสิทธิการถือครองที่ดิน เกษตรกรรายย่อยมีที่ดินเป็นของตนเอง สามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิตขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการผลิต เพราะที่ดินเป็นปัจจัยสำคัญในการทำการเพาะปลูก ซึ่งก่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร ดังนั้นจึงต้องมีการเร่งรัดให้มีการกระจายถือครองทรัพยากรและการปฏิรูปที่ดิน

5) การพัฒนาเทคโนโลยีตามแนวทางแบบไทย โดยไม่ได้มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีตามแนวทางของบริษัทข้ามชาติที่เน้นแต่กำไรเพียงอย่างเดียว ควรมีการต่อยอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรจะปราชญ์ชาวบ้าน และการพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพที่เหมาะสมได้ด้วยตนเอง เพื่อทดแทนการใช้สารเคมีที่ต้องมีการนำเข้า ทำให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตลงได้

6. การรักษาสัดส่วนการผลิตพืชอาหารให้ได้ในระดับที่มากกว่าพืชพลังงาน เนื่องจากอาหารเป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิต รวมทั้งต้องรักษาพื้นที่การผลิตให้ได้ในระดับที่เพียงพอ

7. เกษตรกร องค์กรภาคประชาชน เครือข่ายผู้บริโภค ต้องเข้าไปมีบทบาทสำคัญ ผลักดันนโยบายสาธารณะเกี่ยวกับความมั่นคงด้านอาหาร

จากข้อมูลเบื้องต้นสรุปได้ว่า แนวทางในการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร ได้แก่ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ การผลิตเพื่อความพอเพียงในครัวเรือน ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น พัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน เช่น เกษตรแบบผสมผสาน เกษตรกรอินทรีย์ เป็นแนวทางในการผลิตอาหารที่ปลอดภัยต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรปรับปรุงพันธุ์ และผลิตพันธุ์พืชของเกษตรกรขึ้นเอง ให้ความสำคัญกับการถือครองที่ดิน ควรมีการต่อยอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรจากปราชญ์ชาวบ้าน และพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพที่เหมาะสมได้ด้วยตนเอง เพื่อทดแทนการใช้สารเคมี รักษาสัดส่วนการผลิตพืชอาหารให้มีมากกว่าพืชพลังงาน นำมาใช้เป็นประเด็นความต้องการเนื้อหาความรู้เรื่องความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในชุมชน

1.5 แนวคิดเรื่องเกณฑ์ชี้วัดความมั่นคงทางอาหาร

องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations – FAO) ได้กำหนดเกณฑ์การชี้วัดสำหรับการประเมินสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารไว้ดังนี้

สุพานี ธนินวูติ (2544) อ้างใน สุธานี มะลิพันธ์ (2552, น.75) ว่า เกณฑ์การชี้วัดสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารระดับโลก (Global Food Security Situation) ประกอบด้วยเกณฑ์การประเมิน ใน 4 ประเด็นหลักคือ

1) การประเมินสต็อกคงเหลือของธัญญาหารโลก โดยการสำรวจปริมาณธัญญาหารแล้วนำมาเปรียบเทียบกับความต้องการในการบริโภคของประชากร ช่วงมาตรฐานของเอฟเอโอ ได้กำหนดว่าเมื่อเปรียบเทียบระหว่างปริมาณอาหารกับความต้องการบริโภคถ้ามีอัตราส่วนเท่ากับร้อยละ 17-18 เป็นตัวชี้วัดว่ามีความมั่นคงทางอาหาร

2) การพิจารณาถึงศักยภาพและความสามารถของประเทศผู้ส่งออกอาหารที่สำคัญ 5 ประเทศหลักของโลกได้แก่ ออสเตรเลีย อาร์เจนตินา แคนาดา สหภาพยุโรป และสหรัฐอเมริกา

3) การสำรวจปริมาณสต็อกคงเหลือของธัญญาหารในแต่ละหมวด ได้แก่ ข้าวสาลี ข้าวโอ๊ต ข้าวโพด

4) การติดตามประเมินการผลิตธัญญาหาร ซึ่งจะเป็นการประเมินจากกลุ่มประเทศที่มีประชากรที่มีรายได้และประชากรมีภาวะการขาดแคลนอาหารสูง อาทิ จีน อินเดีย และการประเมินการเคลื่อนไหวของราคาส่งออกธัญญาหารชนิดต่างๆ เช่น ข้าวโพด ข้าว

สุธานี มะลิพันธ์ (2552, น.76) ยังได้กล่าวถึงว่า ในเกณฑ์วัดความมั่นคงทางอาหารระดับประเทศ (National Food Security Situation) ประกอบด้วย

1) ตัวชี้วัดด้านความพร้อมเพียงของอาหารกับความต้องการบริโภคอาหารของคนในประเทศ โดยพิจารณาจากความต้องการพลังงานของอาหาร ต่อคน ต่อวัน

2) ตัวชี้วัดด้านความสามารถในการเข้าถึงอาหาร ซึ่งเป็นความสามารถที่จะเข้าถึงอาหารได้ตลอดเวลา โดยพิจารณาจากรายได้ประชาชาติของประชากรต่อคน ต่อปี และสัดส่วนในด้านรายจ่ายอาหารรวม

3) ตัวชี้วัดด้านการมีปริมาณอาหารสะสม โดยพิจารณาจากความสามารถในการผลิตภายในประเทศ ได้แก่ การคาดการณ์ความหลากหลายของการผลิตอาหาร

4) ตัวชี้วัดด้านสถานการณ์บริโภคอาหารของประชาชน โดยพิจารณาจากสัดส่วนของประชากรที่ขาดอาหารเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมดของประเทศ

5) **ตัวชี้วัดด้านสถานะทางโภชนาการ** โดยพิจารณาจากสัดส่วนร้อยละของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน

6) **ตัวชี้วัดด้านทางสาธารณสุข** โดยพิจารณาจากอัตราการเสียชีวิตของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี

7) **ตัวชี้วัดด้านอนามัย** โดยพิจารณาจากปริมาณการมีแหล่งน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคที่มีคุณภาพสะอาดและปลอดภัย

สุธานี มะลิ พันธุ์ (2552, น.76) ได้อ้างในปิยนาล อิมดี (2549) สำหรับเกณฑ์วัดสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารในระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย

1) **การมีอาหารเพียงพอกับความต้องการบริโภคภายในครัวเรือนและชุมชน** โดยต้องมีอาหารสะสมอยู่พอสมควร อาหารมีหลากหลายประเภท โดยบริโภคอาหารที่มีอยู่ในท้องถิ่นมากกว่าการพึ่งพาอาหารจากภายนอก อาหารในท้องถิ่นมีราคาที่เหมาะสมไม่สูงเกินไปนัก

2) **สมาชิกในครัวเรือนและชุมชนต้องเข้าถึงอาหารได้ทั่วถึง** เท่าเทียม โดยการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งอาหาร ได้แก่ ป่าไม้ แหล่งน้ำ ที่ดิน หรือการมีรายได้ที่เพียงพอสำหรับการซื้ออาหารจากร้านค้า รถขายอาหารหรือตลาดเพื่อนำอาหารมาบริโภค

3) **มีระบบการจัดการที่ดี เพื่อให้มีอาหารที่เพียงพอกับความต้องการบริโภค** ภายในครัวเรือนและชุมชน ต้องมีการวางแผนการใช้ทรัพยากรที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ เพื่อผลิตอาหารประเภทต่างๆ สำหรับตอบสนองความต้องการบริโภค และมีการจัดการเพื่อให้อาหารที่มีสามารถกระจายไปสู่ครัวเรือน ชุมชน ได้อย่างทั่วถึง รวมถึงการรักษาระบบนิเวศให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพหรือใหม่ความสมดุลอยู่เสมอ

ศจินทร์ ประชาสันต์ (2552, น.18-23) กล่าวถึงดัชนีชี้วัดความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง ชุดของปัจจัยที่ใช้วัดมิติใดมิติหนึ่งหรือหลายมิติของความมั่นคงทางอาหาร ที่แสดงให้เห็นถึงสถานภาพที่เป็นอยู่ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหรือผลลัพธ์ที่ได้จากมาตรการแทรกแซง

1.5.1 ประเภทดัชนี

โดยทั่วไป ดัชนีความมั่นคงทางอาหารสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ หนึ่ง ดัชนีกระบวนการซึ่งวัดปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับอุปทานอาหารและการเข้าถึงอาหาร และสอง ดัชนีผลลัพธ์ ซึ่งวัดความมั่นคงทางอาหารจากมุมมองของการบริโภคอาหาร เช่น ปริมาณแคลอรี การรับรู้ของครัวเรือน และความหลากหลายของอาหารที่กิน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ภายใต้แนวคิด “สิทธิอาหาร” จะมีการแบ่งประเภทดัชนีเป็นดัชนีโครงสร้างอยู่ด้วย ดังนั้น ในที่นี้จึงขอแบ่งประเภทดัชนีออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ดัชนีกระบวนการ ดัชนีผลลัพธ์ และดัชนีโครงสร้าง

1) *ดัชนีกระบวนการ (process indicator)* เป็นดัชนีที่แสดงความมั่นคงทางอาหารในมิติของอุปทานอาหาร (food supply) และการเข้าถึง (access) ในพื้นที่หนึ่งๆ ประกอบด้วย การศึกษาปัจจัยทางสภาพอากาศ เศรษฐกิจและสังคมต่างๆที่จะส่งผลกระทบต่ออุปทานและการเข้าถึงอาหาร โดยทั่วไป มักพบดัชนีกระบวนการแบบใดแบบหนึ่งในระบบการประเมินผลหรือระบบติดตามความมั่นคงทางอาหารที่ใช้กันอยู่

(1) *สถานการณ์อุปทานอาหาร (food supply)* ดัชนีที่แสดงสถานการณ์อุปทานอาหารมีอยู่หลายตัว เช่น สภาพดินฟ้าอากาศ (เช่น ปริมาณน้ำฝน) สภาพและการเข้าถึงทรัพยากรส่วนรวม สถานการณ์การผลิตทางการเกษตร คุณภาพอาหาร (food balance sheet) การจัดการแมลงและศัตรูพืช โครงสร้างตลาดและการสนับสนุนเชิงสถาบันอื่นๆ (เช่น จำนวนตลาดหรือจำนวนร้านค้าในท้องถิ่น ระยะทางไกลไกลจากแหล่งอาหาร สภาพถนนหนทาง และการเข้าถึงโครงการช่วยเหลือต่างๆของรัฐ เป็นต้น) รวมถึง ความขัดแย้งในพื้นที่และสงคราม

ข้อดี สามารถให้ภาพแนวโน้มในระดับมหภาคได้ รวมทั้งเป็นข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวมโดยหน่วยงานต่างๆ อยู่แล้ว

ข้อเสีย ข้อมูลมักอยู่ในรูปข้อมูลมหภาค ทำให้ยากแก่การค้นหากลุ่มประชากรหรือพื้นที่เสี่ยง

(2) *ดัชนีรายได้ (Income indicators)* ดัชนีรายได้ เป็นดัชนีที่สะท้อนถึงการเข้าถึงอาหาร โดยเฉพาะในหมู่คนที่ไม่สามารถผลิตอาหารเองและต้องซื้อเป็นหลัก การวัดทางตรงทำได้โดยนำรายได้จากทุกแหล่งของครัวเรือนมารวมกัน แต่การวัดทางตรงอาจต้องใช้เวลาและได้ข้อมูลรายได้ที่ต่ำกว่าความเป็นจริง ดังนั้นจึงมีการใช้ตัวแปรแทนหรือวัดทางอ้อมแทนซึ่งใช้เวลาน้อยกว่า และมีต้นทุนค่าใช้จ่ายในการเก็บข้อมูลต่ำกว่า เช่น การเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่สำคัญ เช่น ที่ดินและสินค้าฟุ่มเฟือย ค่าใช้จ่ายทั้งหมดของครัวเรือน จำนวนแหล่งที่มาของรายได้ จำนวนคนที่อยู่ในวัยทำงานของครัวเรือน ประเภทวัสดุที่ใช้สร้างบ้าน ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของครัวเรือน เป็นต้น

(3) *ยุทธศาสตร์การปรับตัวของครัวเรือน (coping strategy indicators)* ดัชนีนี้ต่างจากดัชนีตัวอื่นๆ เนื่องจากอยู่บนพื้นฐานแนวคิด “ความไม่มั่นคงทางอาหาร” มากกว่า “ความมั่นคงทางอาหาร” ซึ่งจะให้ความสำคัญกับ “ความเปราะบาง” และ “ความสามารถในการจัดการกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้น” ของครัวเรือน ความเปราะบางต่อความไม่มั่นคงทางอาหารของครัวเรือนจะแตกต่างกันเพียงไรสามารถพิจารณาจากยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาของครัวเรือน/ปัจเจก (coping strategies) ในแต่ละช่วงเวลาเมื่อเกิดภัยพิบัติหรือปัจจัยความเสี่ยงต่างๆที่นำมาสู่สถานการณ์ความไม่มั่นคงทางอาหาร หากครัวเรือนประสบสถานการณ์ทางอาหารที่เลวร้ายมากขึ้น

รูปแบบของการปรับตัวจะมีแนวโน้มเป็นไปในทิศทางที่ย้อนกลับไปเป็นแบบเดิมได้น้อยลง (less reversible)

ข้อดี เหมาะกับบริบทในแต่ละท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับประเด็นความเปราะบาง ใช้เวลาเก็บข้อมูลน้อย คำถามเป็นที่เข้าใจได้ง่าย

ข้อเสีย การปรับตัวโดยวิธีเดียวกันในความเข้าใจแต่ละคนอาจแตกต่างกัน ทำให้มีปัญหาในการเปรียบเทียบข้ามครัวเรือน ชุมชนหรือบริบท (เช่น ระหว่างครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน) เนื่องจากพฤติกรรมบางอย่างในแต่ละพื้นที่อาจมีความหมายแตกต่างกัน

2) ดัชนีผลได้จากการบริโภค (outcome indicators)

ดัชนีชี้วัดจำนวนมากใช้ผลได้จากการบริโภคเป็นตัวแปรแทนในการวัดความมั่นคงทางอาหารของปัจเจกหรือครัวเรือน การวัดผลได้จากการบริโภคสามารถวัดได้หลายทาง ได้แก่

(1) การรับรู้ของครัวเรือน (perception) การสอบถามครัวเรือนเรื่องความมั่นคงทางอาหารสามารถเปิดเผยให้เห็นถึงแง่มุมทางการยอมรับทางวัฒนธรรมในอาหารที่ครัวเรือนบริโภค รวมถึงปัญหาการขาดแคลนและการเข้าถึงอาหารในบางช่วงเวลาของปี

ข้อเสีย ครัวเรือนอาจไม่ตอบตามความรู้สึกหรือการรับรู้ที่แท้จริง เพราะต้องการความช่วยเหลือบางอย่างจากผู้สัมภาษณ์

(2) รายงานหรืองบประมาณด้านอาหารของครัวเรือน การวัดรายจ่ายด้านอาหารของครัวเรือนสามารถบ่งบอกถึงความสามารถและความเสี่ยงในทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ในการดูแลความมั่นคงทางอาหารของตนเอง ครัวเรือนได้ที่มีรายจ่ายด้านอาหารคิดเป็นสัดส่วนต่อรายจ่ายทั้งหมดจำนวนมากย่อมมีความเสี่ยงหรือเปราะบางต่อความไม่มั่นคงทางอาหารมาก นอกจากนี้ รายจ่ายด้านอาหารยังสามารถนำมาแปลงเป็นข้อมูลพลังงานแคลอรีได้อีก

ข้อเสียคือ ไม่ได้นับรวมถึงอาหารที่ครัวเรือนผลิตหรือเก็บเองจากธรรมชาติ การเก็บข้อมูลยุ่งยากและใช้เวลา

(3) ปริมาณพลังงานจากอาหาร การวัดพลังงานจากอาหารที่ปัจเจกบุคคลบริโภค และการวัดพลังงานจากอาหารที่เตรียมเพื่อบริโภคในครัวเรือน

ข้อดี ใช้เวลาเก็บข้อมูลน้อย คือ ประมาณ 30 นาทีต่อครัวเรือน และใช้ทักษะในการเก็บข้อมูลน้อยกว่าเมื่อเทียบกับการวัดจากปริมาณอาหารที่บริโภคในระดับปัจเจก

ข้อเสีย ความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จะน้อยกว่าข้อมูลจากการบริโภคจริงๆ การเก็บข้อมูลจากความทรงจำเรื่องการเตรียมอาหารในช่วง 1-2 สัปดาห์ที่ผ่านมาจะมีข้อผิดพลาดได้

ง่าย ข้อมูลที่ได้จะไม่นับรวมถึงการบริโภคอาหารนอกครัวเรือนและไม่แยกความต่างของการบริโภคระหว่างบุคคลในครัวเรือน

(4) *ความหลากหลายของอาหาร (Dietary diversity)* ความหลากหลายของอาหารเป็นดัชนีหนึ่งที่มีงานศึกษารองรับค่อนข้างมาก และพบว่ามีความสัมพันธ์กับปริมาณแคลอรี การบริโภคต่อหัวและปริมาณแคลอรีที่ครัวเรือนมีไว้สำหรับการบริโภคทั้งในเขตชนบทและเขตเมือง ทั้งในครัวเรือนฐานะปานกลางและยากจน สามารถนำมาใช้เป็นตัวแปรแทนของคุณภาพอาหารที่ครัวเรือนบริโภคได้ ความหลากหลายของอาหารในช่วงเวลาหนึ่งๆยังบ่งบอกถึงความสัมพันธ์กับระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง และเป็นการตั้งสัญญาณถึงความเปราะบางของกลุ่มประชากรเมื่อจำนวนความหลากหลายของอาหารที่บริโภคเริ่มลดลงความหลากหลายของอาหารพิจารณาจากจำนวนประเภทอาหารหรือกลุ่มอาหารที่ครัวเรือนรับประทานภายในช่วงระยะเวลาหนึ่ง การเก็บข้อมูลทำได้ให้สมาชิกในครัวเรือนหนึ่งคนหรือมากกว่านั้นระบุประเภทหรือชนิดอาหารที่ครัวเรือนรับประทาน และความถี่ในการรับประทานจากรายการอาหารที่เตรียมไว้ก่อนหน้าแล้วจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ยิ่งรายการอาหารที่เตรียมไว้มีเยอะเป็นจำนวน 100-200 รายการจะทำให้การแยกกลุ่มระหว่างครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันทำได้ดีขึ้น

ข้อดี การเก็บข้อมูลความหลากหลายอาหารทำได้ง่ายกว่าการเก็บข้อมูลแคลอรี ใช้เวลาน้อยเพียง 10 นาทีต่อการสอบถามต่อครั้ง และคำถามคำตอบก็ตรงไปตรงมา ไม่เสียเวลาตีความ มีต้นทุนเก็บข้อมูลต่ำ

ข้อเสีย ไม่ได้พิจารณาในแง่ปริมาณอาหารที่บริโภค และความหลากหลายของอาหารในแต่ละพื้นอาจมีความหมายแตกต่างกันไป

(5) *ความถี่ในการบริโภคอาหาร* เป็นการวัดความถี่ในการบริโภคอาหารจำนวนหนึ่งที่เป็นส่วนสำคัญในอาหารแต่ละมื้อในช่วงระยะเวลา 24 ชั่วโมงที่ผ่านมา เช่น ถ้ามื้อถึงจำนวนมื้ออาหารที่บริโภคต่อวัน จำนวนมื้ออาหารที่ประกอบไปด้วยเนื้อสัตว์ เป็นต้น วิธีนี้ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเก็บข้อมูล ทำให้รับทราบความแตกต่างในความถี่ของการบริโภคของแต่ละครัวเรือน

(6) *ปริมาณการสำรองอาหาร* ปริมาณการสำรองอาหารหมายถึงการสำรองอาหารในช่วงปีที่ผ่านมาหรือในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่ครัวเรือนอาจมีความเปราะบางต่อความไม่มั่นคงทางอาหารเป็นพิเศษ เช่น ช่วงก่อนการเก็บเกี่ยว

4. ดัชนีเชิงโครงสร้าง (Structural indicators)

ดัชนีเชิงโครงสร้างแสดงถึงโครงสร้างทางสถาบันหรือทางกฎหมายต่างๆ ที่ดำรงอยู่ซึ่งให้หลักประกันกับความมั่นคงทางอาหาร สถาบันเหล่านี้รวมถึงรัฐธรรมนูญ กฎหมาย

ภายในประเทศ กรอบนโยบายและการดำรงอยู่ขององค์กรที่เกี่ยวข้อง ดัชนีเชิงโครงสร้างนี้เกี่ยวข้องกับการติดตามตรวจสอบการดำเนินตามพันธกรณีของรัฐในเรื่องสิทธิการเข้าถึงอาหาร ส่วนใหญ่แล้ว การพิจารณาดัชนีเชิงโครงสร้างจะดูเพียงว่า “มี” หรือ “ไม่มี” เท่านั้น แต่บางครั้งก็อาจไม่เพียงพอ เพราะจำเป็นต้องสอบถามเพิ่มเติมถึงคุณภาพของกฎหมายและสถาบันที่มีอยู่ ตัวอย่างดัชนีเชิงโครงสร้าง เช่น กฎหมายว่าด้วยสิทธิที่จะมีอาหารอย่างเพียงพอ สถาบันที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทางอาหาร สถาบันด้านตุลาการที่จะให้การเยียวยาอย่างทันท่วงทีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคและอาหารปลอดภัย นโยบายแห่งชาติว่าด้วยการผลิตทางการเกษตร การคุ้มครองการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการผลิต โครงการความช่วยเหลือทางสังคม เป็นต้น

จากข้อมูลสรุปได้ว่า เกณฑ์ชี้วัดความมั่นคงทางอาหารมี 3 ระดับ คือระดับโลก ระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น ดัชนีความมั่นคงทางอาหารแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ดัชนีกระบวนการ ดัชนีผลลัพธ์ และดัชนีเชิงโครงการ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับวิธีการและวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อประเมินสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหาร จากข้อมูลข้างต้น นำมาเป็นประเด็นในการวัดระดับความมั่นคงทางอาหารของชุมชนในงานวิจัยนี้

จากการศึกษาแนวคิดด้านความมั่นคงทางอาหารข้างต้นนี้ สามารถสรุปเพื่อนำมาเป็นกรอบความคิดในการศึกษาการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชนได้ว่า ความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง การที่ครอบครัวและคนในชุมชนมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านอาหารอย่างเพียงพอต่อความต้องการ มีความสามารถในการเข้าถึงหรือตัดสินใจด้านทรัพยากรธรรมชาติได้โดยไม่ถูกจำกัดพื้นที่ในการใช้ประโยชน์ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรจะต้องอยู่บนพื้นฐานการบริหารจัดการที่ยอมรับและปฏิบัติร่วมกัน และการผลิตอาหาร (ระบบการเกษตร) โดยที่คนในชุมชนสามารถใช้ทักษะและเครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อนำอาหารจากแหล่งต่างๆ มาบริโภคในชีวิตประจำวันได้อย่างพอเพียงและต่อเนื่องอย่างยั่งยืน รวมถึงการแลกเปลี่ยนหรือการซื้อขาย และการเกี่ยวพันกันในทางวัฒนธรรมการแบ่งปัน

ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารใน 4 มิติที่สำคัญ คือ การมีอยู่ของอาหาร (Food Availability) ที่มีเงื่อนไขอยู่ที่ฤดูกาล แหล่งอาหาร และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ, ความสามารถในการเข้าถึงอาหาร (Food Accessibility) หรือความสามารถในการมีอาหารได้ (Affordability) ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิในการเข้าถึงอาหาร การใช้อาหารให้เป็นประโยชน์ (Food Utilization) และการมีเสถียรภาพด้านอาหาร

2.แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้

ความรู้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตของบุคคลรวมทั้งองค์กรของแต่ละบุคคลที่เป็นสมาชิกอยู่ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจในความรู้และสิ่งที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายของความรู้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน 2546, น.232) ได้ให้ความหมายของความรู้ไว้ว่า ความรู้คือสิ่งที่สะสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ ความเข้าใจในสิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิดหรือการปฏิบัติ องค์กรวิชาในแต่ละสาขา

ภรณ์ ต่างวิวัฒน์(2554,น.1-8) อธิบายความหมายของความรู้ว่า ความรู้ เป็นสารสนเทศที่ผ่านกระบวนการคิด ชัดเจน เปรียบเทียบ เลือกลงใช้ เชื่อมโยง และบูรณาการกับความรู้ และประสบการณ์เดิม เกิดการประสานประสานระหว่างสถานการณ์ ค่านิยม ความรู้ในบริบท มีความรู้เชิงจนเกิดเป็นความเข้าใจ และพัฒนาจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการสรุปและตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ได้ ซึ่งความรู้เหล่านี้เมื่อนำไปใช้จะไม่หมดไป แต่จะงอกเงยยิ่งขึ้น

วิจารณ์ พานิช อ้างถึงใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2556, น.6-7) อธิบายว่า ความรู้ มาจากการจัดระบบและตีความสารสนเทศตามบริบท การจัดการสมัยใหม่ ซึ่งเป็นยุคแห่งสังคมที่ใช้ความรู้เป็นฐาน จึงเห็นว่าความรู้เป็นทุนปัญญาสำหรับใช้สร้างคุณค่าและมูลค่า ซึ่งอาจเป็นมูลค่าทางธุรกิจหรือคุณค่าทางสังคมก็ได้ โดยความรู้เหล่านี้มีอยู่ 4 ระดับ คือ

1) *ความรู้เชิงทฤษฎี (Know – what)* เป็นความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง รู้ว่าอะไร เป็นอะไร ซึ่งจำมาจากความรู้ชัดแจ้ง เมื่อนำไปใช้งานก็จะไม่มั่นใจ อาจได้ผลบ้าง ไม่ได้ผลบ้าง

2) *ความรู้เชิงปฏิบัติและเชิงบริบท (Know – How)* เป็นความรู้ที่เชื่อมโยงกับโลกของความเป็นจริงภายใต้สภาพความเป็นจริงที่ซับซ้อน จนเกิดความรู้ที่ฝังลึก เป็นทักษะหรือประสบการณ์ สามารถนำเอาความรู้ที่ได้มาปรับใช้ตามสภาพแวดล้อมหรือบริบทของตนได้

3) *ความรู้ในระดับที่อธิบายเหตุผล (Know – Why)* เป็นความรู้เชิงเหตุผลที่อธิบายได้ว่า ทำไมความรู้นั้นๆจึงใช้ได้ผลในบริบทหนึ่ง แต่ใช้ไม่ได้ผลกับอีกบริบทหนึ่ง เป็นการนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สามารถถอดความรู้ฝังลึกของตนเองแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นหรือถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ พร้อมรับความรู้จากผู้อื่นมาปรับใช้ในบริบทของตนเอง

4) *ความรู้ในระดับคุณค่า ความเชื่อ (Care – Why)* เป็นความรู้ของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่ขับเคลื่อนจากภายในจิตใจตนเองให้กระทำสิ่งนั้นๆเมื่อเผชิญสถานการณ์ เป็นความรู้ในผู้ที่ประมวล และวิเคราะห์ความรู้ที่ตนเองมีอยู่กับความรู้ที่ได้รับมา สร้างเป็นความรู้ใหม่

สรุปได้ว่าความรู้หมายถึง สิ่งที่ได้สะสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน ประสบการณ์ ผ่านการ ได้ยิน ได้ฟัง ผ่านกระบวนการคิด มีความรู้แจ้งจนเกิดเป็นความเข้าใจ และพัฒนาจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการสรุปและตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆได้ ความรู้แบบออกเป็น 4 ระดับ คือ ความรู้เชิงทฤษฎี ความรู้เชิงปฏิบัติและเชิงบริบท ความรู้ในระดับที่อธิบายเหตุผล และความรู้ในระดับคุณค่า ความเชื่อ

2.2 ประเภทของความรู้

Polanyi และ Nonaka อ้างถึง ในอัญญาณี คล้ายสุบรรณ (2550, น.14-15) ได้แบ่งความรู้ออกเป็น 2 ประเภทคือ ความรู้ที่ฝังลึกหรือความรู้แฝงเร้น (Tacit Knowledge) และ ความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้ง (Epllicit Knowledge) มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ความรู้ที่ฝังลึกหรือความรู้แฝงเร้น (Tacit Knowledge) บางครั้งเรียกว่าความรู้แบบนามธรรม เป็นความรู้ที่ไม่เป็นทางการ การถ่ายทอดรายละเอียดออกมาเป็นเอกสารเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ยาก เป็นความรู้ที่เจ้าของความรู้ได้มาจากประสบการณ์ เป็นพรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคล ยกที่จะสื่อสารให้คนอื่นรู้ ดังคำกล่าวของ Polanyi ที่ว่า เราสามารถรู้ได้มากกว่าที่เราจะสามารถบอกออกมาได้ (We can Know more than we can tell) เป็นความรู้ที่ยังยากถืออยู่ในการกระทำ และในพันธกิจเฉพาะบริบทของแต่ละบุคคล

2.2 ความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้ง (Epllicit Knowledge) เป็นความรู้แบบรูปธรรม ที่เจ้าของสามารถบอกหรือบรรยายออกมาเป็นคำพูดหรือข้อเขียนได้ ส่งผ่านหรือสื่อสารออกมาเป็นภาษาที่เป็นระบบและรูปแบบที่ชัดเจน แบ่งปันแลกเปลี่ยนกับคนอื่นได้ รวมทั้งสามารถถ่ายทอดออกมาอยู่ในรูปสื่อประเภทต่างๆได้ เช่น ฐานข้อมูล หนังสือ เอกสาร ตำรา คู่มือ และอื่นๆ ความรู้ประเภทนี้สามารถมองเห็น สัมผัส และเข้าถึงได้ง่ายกว่าความรู้ที่ฝังลึกหรือความรู้แฝงเร้น ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมและมีความเป็นส่วนตัวสูง การจะเข้าถึงหรือการจะได้รับความรู้จากเจ้าของความรู้ต้องขึ้นกับปัจจัยหลายอย่างโดยเฉพาะความพึงพอใจ ความรัก ความสนิทสนมคุ้นเคย ตลอดจนความไว้วางใจระหว่างเจ้าของความรู้กับผู้รับความรู้

สรุปประเภทของความรู้ ได้แก่ ความรู้ที่ฝังลึกหรือความรู้แฝงเร้น เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ เป็นพรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคล และความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้งสามารถบอกหรือบรรยายออกมาเป็นคำพูดหรือข้อเขียนได้ ส่งผ่านหรือสื่อสารออกมาเป็นภาษาที่เป็นระบบและรูปแบบที่ชัดเจน

2.3 แหล่งที่มาของความรู้

อัญญาณี คล้ายสุบรรณ์ (2550, น.43-47) ได้จำแนกตามประเภทของความรู้ 2 ประเภท คือ แหล่งความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) และแหล่งความรู้ที่ฝังลึกหรือความรู้แฝงเร้น (Tacit Knowledge) มีรายละเอียด ดังนี้

2.3.1 แหล่งความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งสิ่งพิมพ์ และแหล่งที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์

1) แหล่งสิ่งพิมพ์ นับเป็นแหล่งความรู้ที่มีอยู่อย่างกว้างขวาง สามารถเข้าถึงได้ง่าย ได้แก่ หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร เอกสารการประชุม รายงานการประชุม วิทยานิพนธ์ และสิ่งพิมพ์รัฐบาล

2) แหล่งที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์ ได้แก่ แหล่งอิเล็กทรอนิกส์ แหล่งโสตทัศนวัสดุ เช่น รูปภาพ ภาพถ่าย สไลด์ ภาพยนตร์ วัสดุบันทึกเสียงและภาพ เป็นต้น แหล่งวัสดุย่อส่วน เป็นแหล่งความรู้ที่ได้จากการถ่ายภาพต้นฉบับลงบนม้วนฟิล์ม ให้มีขนาดเล็กไม่สามารถอ่านด้วยตาเปล่าต้องใช้เครื่องอ่าน แหล่งวิทยาการต่างๆ เช่น ห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศ พิพิธภัณฑ โบราณสถาน สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน เป็นต้น และของจริง เป็นแหล่งความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสภาพจริงตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ทะเล พืชพันธุ์ไม้ สัตว์ และส่วนที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ปราสาทราชวัง เขื่อน อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

2.3.2 แหล่งความรู้ที่ฝังลึกหรือความรู้แฝงเร้น (Tacit Knowledge) แหล่งความรู้ประเภทนี้ คือ บุคคล ทั้งที่เป็นส่วนบุคคลและกลุ่มบุคคลที่รวมกันอยู่ในองค์กร ความรู้เหล่านี้มีทั้งที่สามารถถ่ายทอดได้บันทึกได้ ถ่ายทอดออกมาให้คนอื่นรับรู้ได้แต่ไม่สามารถบันทึกได้ และเจ้าของความรู้ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาให้คนอื่นรู้ได้ ความรู้เช่นนี้จะฝังตัวอยู่ในทักษะ ความสามารถ ความเชื่อ คุณค่าประสบการณ์ บรรทัดฐาน กระบวนการทำงาน เป็นความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การฝึกฝนตนเอง การทดลองปฏิบัติงานที่เกิดจากความร่วมมือกัน

สรุปแหล่งที่มาของความรู้ จำแนกได้ออกเป็น 2 ประเภท แหล่งความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้ง ได้แก่ แหล่งสิ่งพิมพ์ และแหล่งที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์ แหล่งความรู้ที่ฝังลึกหรือความรู้แฝงเร้น ได้แก่ บุคคล กลุ่มบุคคล เป็นความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฝึกฝน ทดลอง และปฏิบัติ

2.4 การแสวงหาความรู้

การที่จะเข้าถึงแหล่งความรู้ แล้วนำความรู้ออกมาใช้ประโยชน์ได้นั้น จำเป็นต้องมีเครื่องมือและกลยุทธ์ที่เหมาะสม ทั้งที่เป็นแหล่งความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้งและแหล่งความรู้ที่ฝังลึกหรือความรู้แฝงเร้น

การแสวงหาความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้งเครื่องมือที่ต้องใช้คือ แหล่งสิ่งพิมพ์และแหล่งอิเล็กทรอนิกส์ การแสวงหาความรู้ที่ฝังลึกหรือความรู้แฝงเร้น จะแตกต่างไปจากการแสวงหาความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้งอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ การแสวงหาความรู้ที่ฝังลึกหรือความรู้แฝงเร้น จะอยู่ในลักษณะการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้เป็นเจ้าของความรู้และผู้รับถ่ายทอดความรู้ อาจเป็นการสนทนา การสังเกต การลงมือฝึกฝนปฏิบัติ ตามที่มองเห็นหรือสังเกตได้

สรุป ความรู้คือ สิ่งที่ได้ตั้งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน ค้นคว้าหรือประสบการณ์ เกิดจากการได้เห็น ได้ยิน ได้สัมผัส ผ่านกระบวนการคิด ชัดเจน เปรียบเทียบ เลือกใช้ เชื่อมโยง และเก็บสะสมมาเป็นประสบการณ์ ความรู้เกิดจากทุกอย่างดังรอบๆตัวเรา ทั้งด้วยการรับรู้ เรียนรู้ และแสวงหาความรู้จากแหล่งหรือช่องทางต่างๆเพื่อไปสู่กระบวนการคิด พิจารณาศึกษาให้รู้แจ้งจนเกิดเป็นความเข้าใจ นำมาเป็นประเด็นในการศึกษาความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร เพื่อให้ทราบถึงความรู้เบื้องต้นของเกษตรกรในพื้นที่

3.แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น

3.1 ความหมายของความคิดเห็น

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2546 (ราชบัณฑิตยสถาน 2546, น.249) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า เป็นข้อพิจารณาว่าเป็นจริงจากรใช้สติปัญญาความคิด ประกอบถึงแม้จะไม่ได้อาศัยหลักฐานพิสูจน์ยืนยันได้เสมอก็ตาม

ประสาธน์ หล้าศิลา (2529, น.399) กล่าวว่า ความคิดเห็นเกิดจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ภูมิหลังของแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทำให้การแสดงออกความคิดเห็นในแต่ละเรื่องแตกต่างกัน

กฤษฎี มหาวิรุฬห์ (อ้างถึงใน รัฐกานต์ สุขสว่าง, 2538, น.7) กล่าวว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกด้านความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นความรู้สึกเชื่อถือที่ไม่อยู่บนความแน่นอนหรือความจริง แต่ขึ้นอยู่กับจิตใจบุคคลจะแสดงออกโดยมีข้ออ้าง หรือการแสดงเหตุผลสนับสนุน หรือปกป้องความคิดเห็นนั้น ความคิดเห็นบางอย่างเป็นผลของการแปลความหมายของข้อเท็จจริงซึ่งขึ้นอยู่กับคุณสมบัติประจำตัวของแต่ละบุคคล เช่น พื้นความรู้ ประสบการณ์ในการทำงาน สภาพแวดล้อม ฯลฯ และมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ การแสดงความคิดเห็นนี้อาจจะเป็นการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่นก็ได้

ธิดา โมสิกรัตน์ (2547, น.56) อธิบายว่า ความคิดเห็นเป็นของบุคคลโดยเฉพาะ ความคิดเห็นของบุคคลพัฒนามาจากสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและทางวัฒนธรรม ความ

คิดเห็นสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติค่านิยม และมักจะแสดงออกโดยมีพื้นฐานจาก ความรู้ ประสบการณ์ ความเชื่อ อารมณ์ เป็นต้น

ดังนั้นสรุปได้ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกด้านความรู้สึคนึกคิด ที่เกิดจาก ประสบการณ์ สิ่งที่เคยพบเห็น ความคิดเห็นมาจากทั้งบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือเป็นกลุ่ม แสดงออกต่อ สิ่งที่เขาให้ความสนใจ ซึ่งจะมีหลากหลายความคิดเห็นจะเหมือนหรือแตกต่าง อาจได้รับการ ยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

Remmer (1954, น.158-159) จำแนกความคิดเห็น ออกเป็น 2 ประการ โดยแบ่งจาก ลักษณะความเห็นแบบสุดโต่งกับความคิดเห็นที่มีลักษณะกลางๆ Remmer อธิบายไว้ดังนี้

1) *ความคิดเห็นเชิงบวกสุด-เชิงลบสุด (Extreme opinion)* เป็นความคิดเห็นที่เกิด จากการเรียนรู้และประสบการณ์ โดยมีลักษณะความคิดเห็นแบบสุดขั้วสุดโต่ง แบ่งเป็นความคิดเห็นในทิศทางบวกสุด ได้แก่ ความรักจนหลง ความคิดเห็นในทิศทางลบสุด ได้แก่ ความรังเกียจ ความคิดเห็นนี้รุนแรงเปลี่ยนแปลงยาก

2) *ความคิดเห็นจากความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive contents)* เป็นความคิดเห็นที่เกิดจากการเรียนรู้ ความเข้าใจ ไม่สุดโต่งเกินไป เช่น ความรู้ความเข้าใจในทางที่ดี เช่น ชอบ ยอมรับ เห็นด้วย ความรู้ ความเข้าใจในทางที่ไม่ดี เช่น ไม่ชอบ ไม่ยอมรับ ไม่เห็นด้วย

Foster (1992, น.88) กล่าวว่า แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น เกิดจาก มूलเหตุ 2 ประการ คือ

1) *ประสบการณ์ (Experiences)* เป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดความคิดเห็น ไม่ว่าจะ เป็นประสบการณ์ในรูปแบบใด ไม่ว่าจะ เป็นเป็นประสบการณ์ทางตรง (Directed experiences) ที่ผู้ แสดงความเห็นประสบมาโดยตรง เช่น จากการ ได้ฟัง การอ่าน การปฏิบัติ หรือจากการ ได้ยิน ประสบการณ์ทางอ้อม (Indirect experiences) เป็นประสบการณ์ที่ผู้แสดงความคิดเห็นไม่ได้สัมผัส มาด้วยตนเอง

2) *ระบบค่านิยมและการตัดสินใจค่านิยม (Value system and judgment)* เนื่องจาก ค่านิยมและการตัดสินใจค่านิยมของแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันทำให้ในแต่ละสังคมอาจจะมี ทัศนคติหรือความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแตกต่างกันไปตามค่านิยม และการตัดสินใจค่านิยม

สรุปได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นเป็นการสะท้อนผลที่เกิดจากการนึกคิด จาก ประสบการณ์ และค่านิยม ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจค่านิยม โดยแบ่งความคิดเห็นออกเป็น 2 แบบ *เชิง บวกสุด-เชิงลบสุด* เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ *ความคิดเห็นจากความรู้ ความเข้าใจ* เกิด จากการเรียนรู้ ความเข้าใจ ไม่สุดโต่งเกินไป สื่อผ่านออกมาในรูปของความคิดเห็นเพื่อตอบสนอง

ความต้องการ การวัดความคิดเห็นจึงเป็นวิธีการสำคัญอย่างหนึ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้ ความคิดเห็นมีความใกล้เคียงกับทัศนคติเป็นอย่างมาก จนบางครั้งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เป็นความรู้สึกเฉพาะของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะเกิดจากพื้นฐานความรู้ของแต่ละบุคคล โดยอาจแสดงออกด้วยการพูดหรือการเขียนที่มีลักษณะเป็นการลงมติหรือตีความ ในลักษณะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ซึ่งอาจจะไม่เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นๆ ได้

3.3 ความสำคัญของความคิดเห็น

ชยอนันต์ สมุทวนิช (2537, น.29) กล่าวว่า โครงการพัฒนาใดๆ จะทำให้สำเร็จบรรลุเป้าหมายได้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน ให้สาธารณชนมีส่วนร่วมหรือมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น ก็จะทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกในการเป็นเจ้าของ เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหรือรักษาไว้

สุรชัย มีทอง (2545, น.10-11) อ้างว่า Feldman ได้กล่าวไว้ว่า การสำรวจความคิดเห็น เป็นการเรียนรู้และทำความเข้าใจความรู้สึกของคนต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยสื่อสารผ่านการพูด การเขียน และการแสดงออก การสำรวจความคิดเห็นจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนนโยบายต่างๆ การเรียนรู้แนวความคิดของบุคคลหรือกลุ่มคนจะสามารถทำให้ตอบสนองต่อความต้องการได้อย่างตรงจุดไม่เกิดการต่อต้าน

สรุปได้ว่า ความคิดเห็นเป็นสิ่งที่ทำให้เข้าใจตัวของผู้ที่แสดงความคิดเห็นว่าเรามีความต้องการอย่างไร มีแนวคิดอย่างไร และสามารถนำความคิดเห็นนั้นไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและจัดการให้ตรงความต้องการของกลุ่มบุคคลได้

3.4 วิธีการวัดความคิดเห็น

ลำดวน ชันซ้อน (2544, น.11) กล่าวว่า เนื่องจากความคิดเห็นและทัศนคติมีความหมายใกล้เคียงกัน ดังนั้น การวัดความคิดเห็นจึงสามารถใช้วิธีเดียวกันกับการวัดของทัศนคติ แต่การค้นหาทัศนคติอันเป็นพฤติกรรมจากภายในนั้นเป็นเรื่องยาก วิธีการวัดความคิดเห็นจึงสามารถกระทำได้โดยการศึกษาพฤติกรรมจากภายนอกของบุคคลแทนวิธีการวัดพฤติกรรมจากภายนอก สามารถทำได้หลายวิธีดังนี้

1) การรายงานตนเอง (Self-report measures) เป็นการวัดทัศนคติโดยการให้ผู้ถูกวัดแสดงความรู้สึกของตนเองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ต้องการจะวัด โดยจะทำการวัดเพียง ดี-ไม่ดี สนับสนุน-คัดค้านเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย มาตรฐานวัดทัศนคติแบบนี้ แบ่งออกได้หลายประเภท ดังนี้

(1) มาตรฐานวัดของเทอร์สโตน (Thurstone) เป็นการรวบรวม ข้อความ ที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติที่ต้องการวัด โดยควรมีข้อความที่ใช้วัดมากกว่า 100 ข้อความ แล้วกำหนดลักษณะของการวัดเป็นทางบวกอย่างมาก เป็นกลางและเป็นทางลบอย่างมาก เมื่อได้คำตอบจากการ

วัดแล้ว จึงนำมาคำนวณหาค่ามัธยฐาน และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของแต่ละข้อความแล้วเลือกข้อความตามค่ามาตรวัดที่ได้ก็จะเหลือข้อความเพียง 20 ข้อความหรือมากที่สุดก็ไม่เกิน 45 ข้อความ

(2) *มาตรวัดของไลเคิร์ต (Likert type scales)* พัฒนามาจากของเซอร์สโตน มีข้อความทั้งเชิงบวกและเชิงลบปะปนกัน โดยแบ่งระดับความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่มีความเห็น ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง แต่ข้อเสียของมาตรวัดไลเคิร์ตคือ มักจะมีผู้ตอบในช่องว่าไม่มีความเห็น จึงปรับเปลี่ยนจาก ตัวเลือกไม่มีความเห็นเป็นเห็นด้วยเพียงเล็กน้อยและไม่เห็นด้วยเพียงเล็กน้อยแทน

ลิน พันธุ์พินิจ (2544, น.176-177) ได้อธิบายเกี่ยวกับ Arbitrary Weighting Method หรือค่ามาตรฐานสำหรับการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยที่คำนวณได้ ซึ่งเป็นเทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ออกเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยน้อยที่สุด เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยมาก และเห็นด้วยมากที่สุด

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2544, น.122) มีความเห็นว่า วิธีการวัดทัศนคติในงานวิจัย นิยมนำวิธีการวัดทัศนคติของนักวิชาการสำคัญๆ มาใช้ในการวัด เช่น

1) *ลิเคิตสเกล (Likert Scale)* แบ่งการวัดทัศนคติเป็น 5 ระดับ คือเห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยให้น้ำหนักคะแนน ดังนี้ 5 4 3 2 1 หรือ +2 +10 -1 -2 ตามลำดับ แล้วแต่ว่าเป็นคำถามประเภทใด เชิงบวกหรือเชิงลบวิธีการนี้ได้รับความนิยมอย่างสูงเนื่องจากเป็นวิธีที่ง่ายไม่ซับซ้อน

2) *เทอร์สโตนสเกล (Thurstone Scale)* เป็นการสร้างมาตรวัดเป็นปริมาตร แล้วจึงนำมาเปรียบเทียบตำแหน่งของความคิดเห็น หรือทัศนคติไปในทางเดียวกัน โดยให้น้ำหนักคะแนนในแต่ละช่วงเท่ากันเช่น 1 2 3 4 5 เป็นต้น

3) *กัทแมนสเกล (Guttman Scale)* เป็นวิธีการวัดความคิดเห็นที่สามารถจัดทัศนคติสูง-ต่ำ ทำการเปรียบเทียบกันระหว่างอันดับสูงสุดและอันดับต่ำสุด ทำให้ทราบถึงแบบแผนคำตอบของผู้ให้ความเห็น ว่าเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยในคำถามข้อใดบ้าง

ปัญญา พันธุ์ศรีศักดิ์ (2541, น.11) อธิบายว่า ความคิดเห็นเป็นลักษณะของแต่ละบุคคล การวัดจึงวัดจากแรงจูงใจ การรับรู้ ประสบการณ์และปัจจัยอื่นๆ จึงสามารถแบ่งการวัดความคิดเห็นได้ดังนี้

1) *การฉายภาพ (Projective technique)* เป็นการวัดความคิดเห็น โดยการสร้างจินตนาการจากภาพเพื่อกระตุ้นให้บุคคลแสดงความคิดเห็นออกมาและสามารถหาคำตอบจากความคิดเห็นนั้นได้

2) การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการซักถามบุคคล ช่วยให้ได้รับข้อมูลที่ขยายครอบคลุมทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต

3) การส่งแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นวิธีการวัดความคิดที่ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายมากกว่าวิธีอื่น โดยการส่งแบบสอบถามแล้วกลุ่มตัวอย่างแสดงความเห็นกลับมา แต่วิธีการนี้มีข้อเสียคือผู้แสดงความคิดเห็นจะต้องอ่านและเขียนหนังสือได้

4) การให้เล่าความรู้สึก (Self report) การวัดความคิดเห็นวิธีการนี้จะคล้ายคลึงกับการสัมภาษณ์ แต่การวัดโดยให้เล่าความรู้สึกจะทำโดยให้ผู้บอกความคิดเห็นได้แสดงออกโดยการเล่ามากกว่าการถูกตั้งคำถามโดยการสัมภาษณ์

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการสำรวจความคิดเห็นเป็นวิธีการประเมินความรู้สึกของผู้แสดงความคิดเห็นโดยวัดจากการที่ผู้ถูกประเมินแสดงออกความคิดเห็นผ่านทาง การพูด การเขียน สิ่งที่ผู้แสดงความคิดเห็นแสดงออกมาโดยผ่านขั้นตอนของการคิด ไตร่ตรอง จากประสบการณ์ชีวิต ความเชื่อและทัศนคติ รวมถึงความรู้ และสภาพแวดล้อม

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็น สามารถนำมากำหนดระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรตำบลเกาะรัง ซึ่งมีประเด็นเกี่ยวกับความปลอดภัยด้านอาหาร การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหาร และการมีเสถียรภาพทางอาหาร ซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้ระดับของความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร

4. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรและแนวทางการส่งเสริมการเกษตร

4.1 ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร

การส่งเสริม เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ หรือการบริการต่างๆ ที่จำเป็นเกี่ยวกับการเกษตร โดยการศึกษาแบบนอกโรงเรียน แก่เกษตรกรหรือผู้ที่สนใจ โดยการฝึกปฏิบัติจริง โดยเน้นให้เกษตรกรสามารถช่วยเหลือตัวเองได้และมีการพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น (กรมส่งเสริมการเกษตร, ม.ป.ป.)

พจนานุกรม อังกสิทธิ์และสุรพลเศรษฐบุตร (2553, น.10) ให้ความหมายของการส่งเสริมการเกษตรคือ การบริการศึกษาที่ขยายออกไปสู่ประชาชนทั่วไป เป็นการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ต่างๆ ด้านการเกษตร โดยใช้การศึกษาแบบนอกโรงเรียน แก่เกษตรกรหรือผู้ที่สนใจ โดยเน้นการฝึกปฏิบัติจริง

พันธรัฐ สิทธิปฐ (2555, น.13) ให้ความหมายของการส่งเสริมการเกษตรว่า เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการให้การศึกษาแก่บุคคลเป้าหมาย เช่น เกษตรกร หรือผู้ที่สนใจ

ในด้านการเกษตร โดยการใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสม โดยอาศัยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่เกษตรกร เพื่อให้เกิดการพัฒนาและพึ่งพาตนเองได้

บุญธรรม จิตต์อนันต์ (2554, น.72) ให้ความหมายของการส่งเสริมการเกษตรคือการนำความรู้หรือเทคนิคใหม่ๆ หรือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรไปแนะนำเผยแพร่แก่ประชาชน หรือบุคคลที่สนใจ

สรุปความหมายของการส่งเสริมการเกษตร คือ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ หรือเทคนิคใหม่ๆ หรือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรไปสู่บุคคลเป้าหมาย หรือผู้สนใจในด้านการเกษตร ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ต่างๆด้านการเกษตร แก่ประชาชน หรือบุคคลที่สนใจ

4.2 ความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2556, น.4-25) กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตรมีความสำคัญต่อเกษตรกรในด้านการเปลี่ยนแปลง จากการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี ทำให้เกิดการพัฒนาด้านผลผลิตทางการเกษตร ก่อให้เกิดรายได้ ทำให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) การเกษตรเป็นฐานการผลิตอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงประชากร เมื่อประชากรโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีปริมาณที่มากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีความมั่นคงด้านอาหาร เพื่อรองรับต่อความต้องการของประชากร โดยอาศัยการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น ด้านเทคโนโลยีผสมผสานกับภูมิปัญญาของเกษตรกร ซึ่งการส่งเสริมการเกษตรจะเป็นส่วนในการเชื่อมโยงความรู้และเทคโนโลยีเพื่อนำไปสู่การพัฒนา

2) การพัฒนาความรู้แก่เกษตรกร โดยการนำความรู้ต่างๆมาผสมผสานกับภูมิปัญญาของเกษตรกร และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ก่อให้เกิดการพัฒนาด้านคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งในส่วนของครอบครัวของเกษตรกร และชุมชน

3) การพัฒนารายได้ คุณภาพชีวิตและครอบครัว เกษตรกรการส่งเสริมที่มีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในครอบครัว ชุมชน และมีผลต่อในระดับประเทศ

4) การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการเกษตรที่ดี ต้องมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า เหมาะสม และมีการวางแผนการใช้อย่างยั่งยืน

5) การพัฒนาประเทศ การเกษตรเป็นหัวใจหลักของประเทศด้อยพัฒนา หรือประเทศกำลังพัฒนาซึ่งรวมถึง ประเทศไทยอยู่ด้วย การพัฒนาด้านการเกษตรจึงเป็นพื้นฐานของความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาด้านการเกษตรร่วมกับการใช้เทคโนโลยีด้านการผลิต เพื่อให้มีการพัฒนาทางด้านผลผลิตและคุณภาพ และมีการวางแผนการใช้

ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการถ่ายทอดหรือการส่งเสริมไปสู่ผู้ปฏิบัติคือตัวเกษตรกร

4.3 วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมการเกษตร

วัตถุประสงค์ของส่งเสริมการเกษตรเน้นประเด็นสำคัญดังนี้

1) เพื่อเสริมสร้างความรู้ความสามารถทางการเกษตร เน้นการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตทางการเกษตร โดยเริ่มจากการผลิตไว้บริโภคในครัวเรือน หรือสามารถพัฒนาต่อไปให้เกิดเป็นอาชีพ

2) เพื่อส่งเสริมความร่วมมือการพัฒนาระบบการผลิต พัฒนาความร่วมมือระบบการผลิตระหว่างเกษตรกร กับหน่วยงานต่างๆ ทั้งของรัฐ และเอกชน ก่อให้เกิดประโยชน์ที่เกื้อกูลกัน และเกิดการพัฒนาด้านผลผลิต คุณภาพที่ตรงตามความต้องการของเกษตรกร

3) เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในอาชีพ รักในอาชีพของตนเองหวงแหนต่อถิ่นที่อยู่และประเทศ

4.4 เป้าหมายของการส่งเสริมการเกษตร

เอกชัย โอเจริญ (2540 อ้างถึงใน พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ 2556, น.4-26) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการส่งเสริมไว้ดังนี้

1) ช่วยเหลือเกษตรกรในด้านการประกอบอาชีพการเกษตร โดยการถ่ายทอดความรู้ด้านวิชาการต่างๆ และประสบการณ์

2) สนับสนุนด้านอุปกรณ์ต่างๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการในการส่งเสริมการเกษตร และสร้างขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่ให้สูงขึ้น

4.5 รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2556, น.35-38) กล่าวว่า งานส่งเสริมการเกษตรเป็นการถ่ายทอดความรู้ไปสู่เกษตรกร ซึ่งมีหลากหลายวิธีในการดำเนินการ โดยสามารถแบ่งรูปแบบของการส่งเสริมการเกษตรได้ดังนี้

1) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรโดยทั่วไป

(1) การส่งเสริมรูปแบบอย่างเป็นทางการ (Conventional Agricultural Extension Approach) เป็นการทำงานแบบมีเป้าหมาย โดยเน้นการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร การเพิ่มรายได้และคุณภาพชีวิตของตัวเกษตรกร และครอบครัว ด้วยการบริหารงานโดยส่วนกลาง ซึ่งมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหลัก

(2) รูปแบบการส่งเสริมในรูปแบบของการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน (Training and Visiting System Approach) เป็นรูปแบบที่มีการสนับสนุนโดยธนาคารโลก สำหรับประเทศไทย

ได้นำมาประยุกต์ใช้ใน พ.ศ. 2520-2525 และมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมสำหรับการใช้งานในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นให้นักส่งเสริมใกล้ชิดกับเกษตรกร โดยการเยี่ยมชมและให้คำแนะนำแก่เกษตรกร และมีการนำปัญหาที่พบเจอมาเข้าสู่กระบวนการแก้ไขอย่างเป็นระบบ

(3) การส่งเสริมการเกษตรโดยสถาบันการศึกษา (*Educational Insitute Agricultural Extension Approach*) เป็นการดำเนินการส่งเสริมการเกษตรโดยมหาวิทยาลัย พบได้ในสหรัฐอเมริกา ในมหาวิทยาลัยที่ให้การศึกษาด้านการเกษตร (Land Grant University) มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมการเกษตร โดยบุคลากรในคณะเกษตรศาสตร์

2) รูปแบบการส่งเสริมทางเลือก (*Alternative Approaches*) ประกอบด้วย

(1) รูปแบบการส่งเสริมมุ่งพัฒนาผลผลิตการเกษตรเฉพาะอย่าง (*Commodity Specialized Approach*) เน้นการใช้เทคโนโลยีการผลิตเพื่อพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร

(2) การส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม (*Agriculture Extension Participatory Approach*) เป็นการนำภูมิปัญญาในการทำเกษตรผนวกเข้ากับความรู้ใหม่ๆ มุ่งเน้นการเพิ่มผลผลิตและการบริโภค และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ดำเนินการโดยองค์กรท้องถิ่น โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมคอยให้คำแนะนำ

(3) การส่งเสริมในรูปแบบของโครงการ (*Project Approach*) มุ่งเน้นการส่งเสริมที่รวดเร็ว ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สามารถดำเนินการได้ในเวลาอันสั้น

(4) การส่งเสริมในรูปแบบของการพัฒนาระบบฟาร์ม (*The Farming System Development Approach*) เป็นรูปแบบการส่งเสริมการเกษตรที่มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับเกษตรกร มุ่งเน้นเกษตรกรรายย่อย (Small Farmer)

(5) การส่งเสริมในรูปแบบของการร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่าย (*Cost Sharing Approach*) เป็นการส่งเสริมในรูปแบบที่เป็นการคาดหมายว่าการดำเนินการส่งเสริม จะเหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น ค่าใช้จ่ายจากการดำเนินงานต้องร่วมรับผิดชอบระหว่างท้องถิ่นหน่วยงานของรัฐ และเอกชน วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวเกษตรกร โดยเน้นการเพิ่มผลผลิตในฟาร์ม

สรุปรูปแบบของการส่งเสริมการเกษตร มี 2 รูปแบบ รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรโดยทั่วไป ได้แก่ รูปแบบอย่างเป็นทางการ รูปแบบของการฝึกอบรมและเยี่ยมชม และการส่งเสริมโดยสถาบันการศึกษา รูปแบบการส่งเสริมทางเลือก ได้แก่ ส่งเสริมมุ่งพัฒนาผลผลิตการเกษตรเฉพาะอย่าง ส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมในรูปแบบของโครงการ ส่งเสริมในรูปแบบของการพัฒนาระบบฟาร์ม ส่งเสริมในรูปแบบของการร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่าย

4.6 วิธีการในการส่งเสริมการเกษตร

ชัยชาญ วงศ์สำมัญ (2538, น.38-47)กล่าวว่า เป็นการนำความรู้และเทคโนโลยีไปสู่เกษตรกร ด้วยวิธีการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้เกษตรกรเกิดความสนใจ และนำความรู้ไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยเทคนิควิธี โดยมีวิธีการดังนี้

1) *วิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคล (Individual Method)* เป็นการส่งเสริมแบบตัวต่อตัว ระหว่างนักส่งเสริมกับเกษตรกรโดยเน้นเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ผู้ส่งเสริมเช่น การเยี่ยมเยียนถึงไร่นา ถึงสวน ถึงบ้าน การติดต่อที่สำนักงาน จดหมาย โทรศัพท์ การติดต่อแบบไม่เป็นทางการ หรือโดยบังเอิญ แต่มีข้อเสียคือผู้ที่ได้รับประโยชน์จะมีจำนวนน้อยราย เสียเวลาและงบประมาณมาก

2) *วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม (Group Method)* เป็นวิธีที่มีการใช้อย่างแพร่หลาย เนื่องจากจะมีผู้ที่ได้รับประโยชน์จำนวนมาก มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆระหว่างกัน จะให้ผลที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ของเกษตรกรจากชั้นสนใจ (interest) ไปสู่การทดลองทำดู (trial) และหากเป็นที่พอใจแล้วก็จะอาจไปถึงขั้นยอมรับ (adoption) ถ้าหากมีการตั้งเป้าหมายและดำเนินการอย่างเป็นระบบจะส่งผลในการสร้างพลังของกลุ่ม โดยการกระตุ้นของนักส่งเสริมวิธีที่นิยมใช้ได้แก่

(1) *การฝึกอบรม (training)* เป็นวิธีการที่นิยมใช้กันมากที่สุด โดยมีการใช้งบประมาณ บุคลากร และเวลาในการเตรียมการฝึกอบรม เป็นจำนวนมาก หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรม จะมีการประเมินผลหลังจากการฝึกอบรม

(2) *การบรรยาย (lecture)* มีการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วม ได้มีการซักถาม มีการแลกเปลี่ยนในประเด็นต่างๆซึ่งเนื้อหาในการบรรยายควรจะเหมาะสมกับผู้ฟังและอยู่ในช่วงเวลาที่กำหนด

(3) *การสัมมนา (seminar)* เป็นการรวมกลุ่มบุคคล เพื่อแลกเปลี่ยน ทักษะหรือความคิดเห็น โดยจะมีการบรรยายจากผู้เชี่ยวชาญ และมีการแนะนำหรือให้คำปรึกษา

(4) *การอภิปรายคณะ (panel discussion)* เป็นการอภิปรายจากผู้เชี่ยวชาญ 3-5 คน โดยที่แต่ละคนมาจากต่างสาขาวิชาชีพ และจะมีการนำเสนอข้อมูลข้อคิดเห็นต่างๆร่วมกัน ในเรื่องเดียวกัน เพื่อให้เกิดมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ผู้ร่วมรับฟังสามารถซักถามในประเด็นต่างๆได้

(5) *การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบไม่เป็นทางการ (informal discussion)* เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ต่างๆระหว่างสมาชิก ผู้นำกลุ่ม นักส่งเสริม โดยมีประเด็นที่จะแลกเปลี่ยนกันอย่างชัดเจน เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นและมีการหาข้อสรุปร่วมกัน

(6) *การระดมสมอง (brain-storming)* เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม โดยการรวบรวมประเด็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้มากที่สุด การใช้วิธีนี้ควรทำในกลุ่มที่มีสมาชิกไม่เกิน 20 คน เมื่อมีการเสนอความคิดเห็นแล้วควรมีการจดบันทึกในที่ และจะมีการประเมินและสรุปผลหลังจากการระดมสมองเสร็จเรียบร้อยแล้ว

(7) *การสาธิต (demonstration)* เป็นการบรรยายประกอบการแสดง โดยวิธีการนี้จะใช้ร่วมกับวิธีอื่นๆ เช่น การจัดบรรยายนิทรรศการ สำหรับการสาธิตแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ คือ การสาธิตวิธี (method demonstration) และการสาธิตผล (result demonstration)

(8) *ทัศนศึกษา (study tour)* เป็นการจัดกลุ่มคนโดยการเดินทางไปดูวิธีการปฏิบัติทางการเกษตร การดำเนินการของกลุ่ม โดยมีเป้าหมายคือการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และยังสามารถสอบถามหรือมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเจ้าของสถานที่ที่ได้โดยตรง

3) *วิธีการส่งเสริมแบบมวลชน (mass methods)* เป็นการส่งข้อมูลถึงบุคคลเป้าหมายได้เป็นจำนวนมาก เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่อมวลชนอื่นๆ

กล่าวโดยสรุป แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร เป็นการนำความรู้และเทคโนโลยีการเกษตรไปถ่ายทอดสู่เกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรเกิดความสนใจ เข้าใจและนำความรู้ไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดและประเด็นในการศึกษาวิจัยในเรื่อง แนวทางการส่งเสริม โดยมีวิธีการส่งเสริมการเกษตร ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นได้แก่ วิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคล วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม และวิธีการส่งเสริมแบบมวลชน

5.บริบทตำบลเกาะรัง

การศึกษาการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรตำบลเกาะรัง ในครั้งนี้เป็นการทำความเข้าใจ ศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของชุมชน เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของตำบลเกาะรัง ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันเป็นข้อมูลพื้นฐานและประโยชน์ต่อการดำเนินการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ไปด้วยความเรียบร้อย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตำบลเกาะรัง ได้ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2518 โดยแยกมาจากตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ส่วนใหญ่เป็นคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ย้ายถิ่นฐานมาตั้งรกราก จึงมีการผสมผสานวัฒนธรรมภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเขตพื้นที่การปกครองจำนวน 10 หมู่บ้าน ห่างจากที่ว่าการอำเภอชัยบาดาลประมาณ 14 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดลพบุรีประมาณ 104 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลหนองย่างทอย อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
 ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลหนองยายโตะ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับ แม่น้ำป่าสัก

5.1 ลักษณะทางด้านกายภาพ

5.1.1 ลักษณะภูมิอากาศ เป็นแบบมรสุม มี 3 ฤดู ดังนี้

ฤดูร้อน เริ่มประมาณ เดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนพฤษภาคม
 ฤดูฝน เริ่มประมาณ เดือนมิถุนายน ถึง เดือนกันยายน
 ฤดูหนาว เริ่มประมาณ เดือนตุลาคม ถึง เดือนมกราคม

5.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่ม ดอน ดินดำเหนียวและเป็น
 ลูกกรัง มีลำคลองตัดผ่านบางช่วง แต่ไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งหรือฝนทิ้งช่วงได้ น้ำที่ใช้
 ในการอุปโภคส่วนใหญ่นำมาจากบ่อบาดาล สำหรับบริโภคจะได้น้ำจากน้ำฝนที่เก็บใส่ภาชนะไว้
 พื้นที่เหมาะแก่การทำไร่ ทำนา และพืชล้มลุกหรือไม้ยืนต้นประเภททนแล้ง

5.1.3 ลักษณะของแหล่งน้ำ เกิดจากธรรมชาติ ประกอบด้วย ห้วย คลอง และสระ
 น้ำ 20 สาย แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย ฝาย และอ่างเก็บน้ำ 9 แห่ง บ่อน้ำตื้น 15 แห่ง บ่อโยก
 3 แห่ง

5.1.4 ลักษณะของไม้และป่าไม้ ในเขตตำบลเกาะรัง มีป่าไม้เป็นไม้ยืนต้น ผลัดใบ
 และมีพื้นที่บางส่วนติดเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา และมีป่าชุมชน 2 แห่ง ได้แก่ ป่าชุมชนซับ
 ลังกา ป่าชุมชนโคกกระเจียว

5.2 ลักษณะทางด้านสังคม

5.2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากร

จำนวนประชากรตำบลเกาะรังจำแนกตามหมู่บ้าน รวมทั้งหมด 6,643 คน 1,975
 ครัวเรือน แยกเป็นชาย 3,306 คน หญิง 3,337 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 82.01 คน / ตาราง
 กิโลเมตร (ข้อมูลได้มาจากสำนักงานทะเบียนอำเภอชัยบาดาล พฤศจิกายน 2559)

หมู่ที่	หมู่บ้าน/ชุมชน	จำนวนประชากร(ราย)			
		ครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวม
1	บ้านหนองบง	387	651	706	1,357
2	บ้านเกาะรัง	314	627	599	1,226
3	บ้านซับลังกา	294	447	455	902

หมู่ที่	หมู่บ้าน/ชุมชน	จำนวนประชากร(ราย)			
		ครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวม
4	บ้านหนองปล้อง	216	318	299	617
5	บ้านชันน้ำหวาน	80	126	136	262
6	บ้านชันกระบอก	88	140	127	267
7	บ้านชันม่วง	121	216	205	421
8	บ้านห้วยตะคร้อ	265	471	507	978
9	บ้านพุนทรัพย์	98	176	171	347
10	บ้านหนองไม้แก่น	82	134	132	266
	รวม	1,945	3,306	3,337	6,643

ช่วง อายุและจำนวนประชากร

ช่วงอายุ	หญิง	ชาย	รวม
จำนวนประชากรเยาวชนต่ำกว่า 18 ปี	803	741	1,544
จำนวนประชากร 18-60	2,125	2,122	4,247
จำนวนประชากรมากกว่า 60 ปี	445	407	852

5.2.2 สถานศึกษา ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลเกาะรัง 1 แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา 4 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่ง และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน 1 แห่ง

5.2.3 สาธารณสุข ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ 1 แห่ง ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 1 แห่ง มีอาสาสมัครสาธารณสุข 141 คน มีสาธารณสุขมูลฐานประจำหมู่บ้าน 10 แห่ง

5.2.4 ระบบบริการพื้นฐาน ในตำบลเกาะรัง มีถนนเชื่อมกันอยู่ทุกหมู่บ้าน มีเส้นทางลาดยาง 1 สาย ถนนวิเชียรบุรีสายใหม่ และเส้นทางเข้าหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง และถนนลูกรัง บางช่วงเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก เส้นทางคมนาคมที่ใช้ติดต่อในเขต ประกอบด้วย รถโดยสารประจำทาง รถไฟ (รฟท.) สถานีรถไฟบ้านเกาะรัง

5.2.5 การประปา มีบ่อบาดาลและก่อสร้างเป็นประปาหมู่บ้าน จำนวน 26 แห่ง

5.2.6 การสื่อสาร หอกระจายข่าวในพื้นที่ให้บริการได้ครอบคลุมร้อยละ 90 ของ

พื้นที่

5.3 ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ

5.3.1 การประกอบอาชีพ ประชากรร้อยละ 90 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ อ้อย มันสำปะหลัง ข้าว ข้าวโพด มีโรงสีจำนวน 5 แห่ง ลานตากมัน 3 แห่ง ร้อยละ 4 ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ โค ไก่ แพะ ร้อยละ 3 ประกอบอาชีพรับจ้าง และค้าขาย

5.3.2 แหล่งท่องเที่ยว พื้นที่ตำบลเกาะรังมีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์อยู่ 2 แห่ง ได้แก่ อ่างเก็บน้ำซับกระบอก อยู่ในพื้นที่บ้านซับกระบอก หมู่ที่ 6 และป่าโคกกระเจียว อยู่ในพื้นที่บ้านซับม่วง หมู่ที่

5.3.3 แรงงาน ผู้ใช้แรงงานในตำบลเกาะรังจะประกอบอาชีพเป็นผู้รับจ้างเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตร และประกอบอาชีพพนักงานโรงงานใกล้เคียง ได้แก่ บริษัท บลูเวฟ จำกัด บริษัท สตาร์ จำกัด และบริษัท ทรัพย์ทิพย์ จำกัด เป็นต้น

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรตำบลเกาะรัง อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยมีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

6.1 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

ปิยนาด อิมดี (2547, น.304-308) ผลการศึกษาความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนมีความแตกต่างกันดังนี้

1) ความหลากหลายของอาหาร พบว่ากลุ่มครอบครัวฐานะปานกลางมีการบริโภคอาหารที่หลากหลายที่สุดทั้งยังสามารถเข้าถึงทรัพยากรอาหารตามธรรมชาติ และอาหารตามแหล่งค้าขายได้มากกว่าครอบครัวในฐานะอื่น นอกจากนี้ครอบครัวในฐานะปานกลางยังสามารถผลิตอาหารไว้บริโภคในครัวเรือนได้มากกว่าครอบครัวในฐานะอื่นอีกด้วย การผลิตอาหารไว้บริโภคเองในครัวเรือนทำให้เกิดหลักประกันความมั่นคงทางอาหารได้ เนื่องจากจะผลิตอาหารที่ครอบครัวจำเป็นต้องใช้ซึ่งจะมีความหลากหลายกว่าอาหารที่ขายอยู่ตามท้องตลาด

2) การได้มาซึ่งอาหาร ความแตกต่างของการได้มาซึ่งอาหารของคนในชุมชน มาจากเงื่อนไขในเรื่องอาชีพที่แตกต่างกัน โดยครอบครัวที่ประกอบอาชีพในภาคการเกษตรจะมีวิธีการได้มาซึ่งอาหารที่เหมือนและใกล้เคียงกัน คือการผลิตควบคู่ไปกับการเก็บหาอาหารตาม

ธรรมชาติ ครอบครัวที่มีอาชีพรับราชการและรับจ้างประจำจะมีวิธีการได้มาซึ่งอาหาร โดยการซื้อเป็นหลัก ส่วนกลุ่มครอบครัวในฐานะยากจนมีวิธีการได้มาซึ่งอาหารที่ใกล้เคียงกัน คือ การเก็บหาอาหารจากธรรมชาติและการขออาหารจากญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านและจากวัด

3) ความสามารถในการพึ่งตนเองด้านอาหาร ซึ่งขึ้นอยู่กับกรรมสิทธิ์ที่ดินทำกินเป็นของตนเองและจำนวนแรงงานในครัวเรือน

4) ความรู้ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติ ในการจัดการอาหารที่แตกต่างกัน

ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า ในระบบอาหารท้องถิ่น ชาวบ้านสามารถรับประทานอาหารได้มากกว่าระบบอาหารโลก ทั้งยังมีความมั่นคงปลอดภัยกว่า ซึ่งระบบอาหารของชุมชนมีความใกล้ชิดผูกพันกับธรรมชาติโดยที่ชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารที่อยู่ใกล้บ้านและอยู่ในชุมชนได้ง่ายที่สุด ชุมชนมีแนวคิดที่ว่าอาหารธรรมชาติถือเป็นอาหารส่วนรวมของชุมชน (Common Food) ซึ่งอยู่บนพื้นฐานการมีสิทธิการใช้ เป็นสิทธิตามธรรมชาติ ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างเท่าเทียม ชุมชนมีแนวคิดที่ว่าทรัพยากรเป็นของส่วนรวมทุกคนในชุมชนมีสิทธิในการใช้ประโยชน์ควบคู่กับสิทธิในการดูแลรักษาด้วย

6.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

สุธานี มะลิพันธ์ (2552, น.96) ได้ศึกษาความมั่นคงทางอาหารของชาวลัวะ ในจังหวัดน่าน พบว่าการเข้าถึงทรัพยากรอาหารของชุมชน ประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก คือ (1) การเก็บหาอาหารตามแหล่งธรรมชาติ โดยมีปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในการเก็บหาอาหารตามแหล่งธรรมชาติคือ ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งทรัพยากร ระยะทางใกล้-ไกลของแหล่งอาหาร จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและความเชี่ยวชาญ วิธีการรวมถึงอุปกรณ์ เครื่องที่ใช้ในการเก็บหาอาหาร อิทธิพลทางความเชื่อ กฎระเบียบข้อตกลงร่วม ซึ่งพบว่า สภาพแหล่งอาหารตามธรรมชาติของชุมชนเริ่มมีความอุดมสมบูรณ์ลดน้อยลง เนื่องจากเป็นพื้นที่การใช้ประโยชน์ร่วมกันในหลายชุมชนใกล้เคียง (2) การผลิตอาหารเพื่อบริโภค ซึ่งได้มาจากการเพาะปลูกที่มีจุดมุ่งหมายหลักในการผลิตของคนในชุมชน คือ การปลูกข้าวให้ได้ผลผลิตเพียงพอกับการบริโภคสำหรับทุกคนในครอบครัว และมีระบบการเพาะปลูกตามวิถีภูมิปัญญาดั้งเดิม การเลี้ยงสัตว์ (3) การแลกเปลี่ยนและการซื้ออาหาร พบว่าวิธีมีการแลกเปลี่ยนด้วยอาหารและสิ่งของ การแลกเปลี่ยนอาหารด้วยแรงงาน และการแลกเปลี่ยนอาหารด้วยเงินหรือการซื้อ และ (4) การรับบริจาคอาหาร สอดคล้องกับ ปิยนาด อัมดี (2547, น.303-304) วิธีการได้มาซึ่งอาหารของชุมชนมีอยู่หลายวิธี ได้แก่ การผลิตเพื่อบริโภคเองในครัวเรือน การเก็บหาอาหารตามธรรมชาติและล่าสัตว์ การแลกเปลี่ยนอาหารด้วยตัวเงินหรือการซื้อ และการแลกเปลี่ยนด้วยแรงงานหรือสิ่งของ โดยส่วนใหญ่ชุมชนจะใช้วิธีการผลิตอาหารเองควบคู่กับการซื้อจากแหล่งค้าขาย ซึ่งจะเน้นการผลิตเองมากกว่าเช่นกัน สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนมี

ระบบการผลิตเป็นหัวใจหลักของระบบอาหาร (food chain) ซึ่งระบบการผลิตที่เน้นเพื่อตอบสนองความต้องการอาหารของครอบครัวและชุมชนเป็นหลักก่อน โดยที่ชุมชนมีวิธีการผลิตและรูปแบบการจัดการเป็นของตนเอง ซึ่งสั่งสมมานานจากบรรพบุรุษทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองทางอาหารได้ ต่างจากระบบการเกษตรแบบพันธะสัญญา (contract farming) หรือการทำฟาร์มขนาดใหญ่ที่เน้นผลผลิตจำนวนมากให้มีมาตรฐานตามที่บริษัทเป็นผู้กำหนด ซึ่งจะสร้างให้เกิดระบบการพึ่งพาสูง และเกษตรกรไม่เกิดการเรียนรู้ในการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันเองภายในชุมชน

ทรงศิริ วิชิรานนท์ และคณะ (2555, น.123) ผลการศึกษาวิถีชีวิตความมั่นคงของอาหารท้องถิ่นได้ พบว่าการเข้าถึงอาหารและทรัพยากรของชาวใต้ มี 4 วิธี คือการเพาะปลูก การเก็บหาจากธรรมชาติ การซื้อ และการแบ่งปัน โดยพบว่า ในปัจจุบันชาวใต้สามารถเข้าถึงอาหารและทรัพยากรอาหารด้วยการซื้อมากที่สุดเนื่องจากปัจจุบันมีถนนหนทางเชื่อมต่อระหว่างเมืองกับชนบทที่สะดวกสบายมีรายได้พอที่จะจับจ่ายใช้สอย ประกอบกับข้อจำกัดในเรื่องเวลา ทำให้ชาวใต้เข้าถึงแหล่งอาหารด้วยการซื้อแต่จะเป็นการซื้อที่มีเงื่อนไข เช่นซื้อสิ่งที่ไม่สามารถผลิตเองได้

รัชดา นกอยู่ (2557, น.81) จากการศึกษาความคิดเห็นต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในพื้นที่ท่าตะเียบ พบว่า เกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นต่อความมั่นคงทางอาหาร โดยรวมทุกด้านเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีความคิดเห็นต่อความมั่นคงทางอาหารมากที่สุด คือ ด้านการมีอาหารพอเพียง รองลงมาคือ ด้านระบบผลิตเกี่ยวหนุนและรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ ด้านคุณภาพอาหารปลอดภัย ด้านระบบการจัดการผลผลิตที่สอดคล้องเหมาะสมเป็นธรรม และด้านที่มีความคิดเห็นต่อความมั่นคงทางอาหารน้อยที่สุดคือ ด้านความมั่นคงในทรัพยากรเพื่อการผลิตอาหาร

6.3 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นเกี่ยวกับสภาพการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร

รัชดา นกอยู่ (2557, น.81) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร ตำบลท่าตะเียบ อำเภอท่าตะเียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า เกษตรกรในพื้นที่ท่าตะเียบส่วนใหญ่ได้รับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของทางอาหารจากสื่อมวลชนมากที่สุด ได้แก่ โทรทัศน์ รองลงมาคือ ผู้นำท้องถิ่น และ สื่อที่ได้รับน้อยที่สุดคือสื่อกิจกรรม ได้แก่ การสาธิตและการรับรู้ข่าวสารหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหาร มีการรับรู้จากจำนวนแหล่งข่าวสาร มากกว่า 2 แหล่งขึ้นไป

6.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

ธนันชัย มุ่งจิต (2555, น.148) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพด้านความมั่นคงทางอาหารบ้านแม่สุริน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าแนวทาง

ในการเสริมสร้างศักยภาพความมั่นคงด้านอาหารของบ้านแม่สุริน ใน 5 ประเด็นที่สำคัญคือ (1) การเสริมศักยภาพชุมชนในการจัดการแหล่งอาหารตามธรรมชาติ (2) การเสริมศักยภาพชุมชนในการผลิตพืชอาหารหลักที่มีความปลอดภัย เพียงพอ และหลากหลาย (3) การเสริมศักยภาพชุมชนด้านการจัดการอาหารผ่านวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น (4) การเสริมศักยภาพชุมชนในวิธีการบริโภคอย่างรู้เท่าทัน และ (5) การเสริมศักยภาพบุคลากรในชุมชน (ผู้นำกลุ่มองค์กรต่างๆ) ให้มีกลไกในการเฝ้าระวังความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนตลอดจนการสร้างการเรียนรู้เรื่องความมั่นคงทางอาหารให้กับคนอื่นๆ ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับกิตติชัย รัตนะ (2551) ถึงแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพชุมชน มีประเด็นที่ควรดำเนินการ คือ การประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมของชุมชน ซึ่งได้แก่ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางทรัพยากรบุคคล ทุนทางความรู้และทุนทางปัญญา ทุนทางองค์กร สถาบัน และทุนทางสถานที่ ซึ่งหากจะใช้ทุนทางสังคมในแต่ละพื้นที่ที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์สำหรับการเสริมสร้างศักยภาพด้านการจัดการความมั่นคงทางอาหารของชุมชน จึงเป็นไปในลักษณะของการใช้ทุนทางสังคมให้เป็นกลไกที่เอื้อให้ชุมชนหันมาร่วมมือร่วมใจดำเนินกิจกรรมเพื่อการจัดการด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สอดแทรกผูกพันไปกับแบบแผนการดำรงชีวิต ซึ่งในที่สุดแล้วย่อมสะท้อนภาพการอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนกับสิ่งแวดล้อมที่กลมกลืน มีการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันและสอดคล้องกันไปตามวิถีธรรมชาติอันเป็นเป้าประสงค์สูงสุดในผลิตทางการเกษตร และการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยจึงได้กำหนดตัวแปรในการศึกษาในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร ซึ่งระดับความมั่นคงทางอาหารได้ยึด 4 ประเด็นหลักในการศึกษา คือ การมีอาหารที่พอเพียง การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหาร และการมีเสถียรภาพด้านอาหาร บนสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ปัจจุบัน ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ผู้วิจัยยังศึกษาถึงการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร ตลอดจนปัญหาและข้อเสนอแนะการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบล เกาะรัง อำเภอยะบะดา จังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิด ทฤษฎีและการศึกษาวรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัย มีรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรในตำบลเกาะรัง อำเภอยะบะดา จังหวัดลพบุรี จำนวนทั้งหมด 10 หมู่บ้าน จำนวน 863 ครัวเรือน (ระบบฐานข้อมูล ทะเบียนเกษตรกรกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร, วันที่ตัดยอดข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2561)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ โดยใช้สูตรการกำหนด ขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1973) ความคลาดเคลื่อน 0.05 โดยมีวิธีการดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อน ($e = 0.05$)

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกร จากเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนทั้งหมด จำนวน 863 ครัวเรือน

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าสูตร} \quad n &= \frac{863}{1 + 863(0.05)^2} \\ &= 273.32 \end{aligned}$$

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร จำนวน 274 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 32 ของ ประชากร

การสุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยวิธีการจับสลาก ตามสัดส่วนของจำนวนประชากรในแต่ละหมู่บ้านดังนี้

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

หมู่ที่	ประชากร (ครัวเรือน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (ราย)
1	234	74
2	122	39
3	88	28
4	50	16
5	20	6
6	44	14
7	61	19
8	81	26
9	89	28
10	74	23
รวม	863	274

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การสร้างแบบสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ที่สร้างขึ้นเพื่อสัมภาษณ์เกษตรกรตำบลเกาะรัง อำเภอยะบะดา จังหวัดลพบุรี จำนวน 274 ครัวเรือน โดยกำหนดข้อมูลสัมภาษณ์ในประเด็นต่างๆตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.2 องค์ประกอบของเครื่องมือในการวิจัย กำหนดข้อมูลต่างๆตามวัตถุประสงค์การวิจัย ประกอบด้วยคำถามประเภทกำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ หรือคำถามปลายปิด (Close-ended question) และคำถามประเภทที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นหรือคำถามปลายเปิด (Open-ended question) เนื้อหาของแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 5 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน ราย และรายจ่ายในครัวเรือนต่อปี พื้นที่ทำการเกษตร ตำแหน่งทางสังคม และการเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กร

ตอนที่ 2 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร เป็นการสอบถามความรู้ของเกษตรกร เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร

ตอนที่ 3 ระดับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน เป็นการสอบถามระดับความคิดเห็นของผู้สัมภาษณ์ ในประเด็นความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในพื้นที่ ช่วงปี พ.ศ. 2551-2561 และปัจจุบัน ปี 2562

ตอนที่ 4 สภาพและความต้องการการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ตอน เป็นคำถามโดยใช้คำถามปลายปิด ผู้ให้สัมภาษณ์เลือกทำเครื่องหมาย ได้แก่ 1. สภาพการได้รับการส่งเสริมด้านวิธีการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร 2. ความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาและวิธีการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ประกอบด้วยคำถามปลายปิด และคำถามปลายเปิดให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถเสนอแนะลงในแบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ปัญหา และข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร

2.3 การทดสอบเครื่องมือ

2.3.1 การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วทั้งฉบับมาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องในเนื้อหา โครงสร้าง แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงให้สมบูรณ์ และมีความถูกต้องตามเนื้อหา

2.3.2 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ นำแบบสัมภาษณ์ฉบับปรับปรุงไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ตัวอย่างจริงที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มที่จะศึกษา จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบสมบัติของเครื่องมือในด้านต่างๆ อาทิ ความเชื่อถือได้และความแม่นยำในสภาพที่เป็นจริง ความสะดวกในการใช้เครื่องมือ ความสามารถในการนำไปใช้ แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทดสอบค่าความน่าเชื่อถือ (reliability) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปวิเคราะห์หาค่า Cronbach's alpha ได้ดังนี้

ตอนที่ 3 ระดับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน มีค่าความน่าเชื่อถือ 0.928

ตอนที่ 4 สภาพและความต้องการการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน มีค่าความน่าเชื่อถือ 0.975

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน มีค่าความน่าเชื่อถือ 0.864

2.3.3 นำผลการทดสอบเครื่องมือวิจัยที่ได้จากการเก็บตัวอย่างจากกลุ่มทดลองเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นและข้อเสนอแนะปรับปรุงเครื่องมือเพื่อให้มีความสมบูรณ์ ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มที่ศึกษา

2.3.4 นำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มที่จะศึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ 4 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นเตรียมสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเตรียมการก่อนออกภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ในเรื่องต่อไปนี้

3.1.1 กำหนดวัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์ ผู้วิจัยมีการกำหนดวัน เวลา สถานที่ที่จะไปสัมภาษณ์ รวมทั้งนัดหมายล่วงหน้ากับผู้ให้สัมภาษณ์

3.1.2 จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้เพื่อการสัมภาษณ์และการเดินทาง เช่น ผู้วิจัยได้จัดเตรียม ปากกา ดินสอ กระดาษเพื่อใช้ในการจดบันทึกอื่นๆ แบบสัมภาษณ์ กล้องถ่ายรูป และพาหนะเดินทาง ก่อนออกไปสัมภาษณ์

3.1.3 ประสานงานกับผู้นำชุมชนของแต่ละตำบล เพื่อนัดหมายเกษตรกร ที่จะให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้โทรศัพท์นัดหมายกับผู้นำชุมชนเพื่อกำหนดวันสัมภาษณ์ และก่อนวันไปสัมภาษณ์จริงผู้วิจัยได้โทรศัพท์ไปย้ำเตือนผู้นำชุมชนของแต่ละหมู่บ้านเพื่อแจ้งผู้ให้สัมภาษณ์ทราบอีกครั้ง

3.2 ขั้นสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์คือ

3.2.1 แนะนำตัวผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยแนะนำตัวเองว่าเป็นนักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากิจการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มาสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำวิทยานิพนธ์ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านการเกษตรของเกษตรกร ในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาปริญญาโท เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์รู้จักก่อนที่จะทำการสัมภาษณ์ เป็นการสร้างความไว้วางใจและเป็นกันเองระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์

3.2.2 ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย และได้อธิบายความสำคัญของข้อมูลงานที่ได้รับจากเกษตรกรในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและครบถ้วน ในการนำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้ผลการวิจัยที่ถูกต้อง ต่อไป

3.2.3 อธิบายโยชน์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้อธิบายให้เกษตรกรทราบว่า การวิจัยในครั้งนี้ จะก่อให้เกิดประโยชน์ให้กับเกษตรกรในด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในงาน ส่งเสริมการเกษตร ที่มีการใช้งานในปัจจุบันในการปรับปรุงข้อมูลเกษตรกร เพื่อจะนำไปสู่ การพัฒนาด้านการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในงานส่งเสริมการเกษตร

3.2.4 **เริ่มดำเนินการสัมภาษณ์** ผู้วิจัยเริ่มถามคำถามตามแบบที่เตรียมไว้ โดยทำในลักษณะการพูดคุยซักถาม พยายามให้ผู้สัมภาษณ์ตอบในประเด็นที่ต้องการถามทุกข้อตามลำดับ

3.2.5 **บันทึกผลการสัมภาษณ์** ในขณะที่เกษตรกรให้สัมภาษณ์ผู้วิจัยได้บันทึกผลการสัมภาษณ์ไปพร้อมกัน โดยมีหลักปฏิบัติดังนี้

- 1) บันทึกผลทันทีระหว่างการสัมภาษณ์ ทั้งคำถามปลายเปิดและปลายปิด
- 2) บันทึกตามความเป็นจริงโดยไม่มีอคติ ข้อมูลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้บันทึกตามความเป็นจริงโดยไม่มีอคติ

3.2.6 **สิ้นสุดการสัมภาษณ์** ผู้วิจัยได้ตรวจสอบ ทบทวนความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล และกล่าวขอบคุณแก่เกษตรกรที่ให้สัมภาษณ์และร่วมมือในการสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล จัดทำรหัสข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุดและค่าต่ำสุด

ตอนที่ 2 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และจัดระดับ มีเกณฑ์การให้คะแนนระดับความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารและแปลผลดังนี้

เกษตรกรตอบถูก 1-3 ข้อ คือ มีระดับความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารน้อยที่สุด

เกษตรกรตอบถูก 4-6 ข้อ คือ มีระดับความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารน้อย

เกษตรกรตอบถูก 7-9 ข้อ คือ มีระดับความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารปานกลาง

เกษตรกรตอบถูก 10-12 ข้อ คือ มีระดับความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารมาก

เกษตรกรตอบถูก 13-15 ข้อ คือ มีระดับความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารมากที่สุด

ตอนที่ 3 ระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร วิเคราะห์โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจัดระดับ

การหาค่าเฉลี่ยระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร มีเกณฑ์ในการวิเคราะห์ และแปลผล ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{ช่วงคะแนน} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\
 &= \frac{5 - 1}{5} \\
 &= \frac{4}{5} = 0.80
 \end{aligned}$$

แปลผล ได้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00-1.80	คือ ระดับความมั่นคงทางอาหารน้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.81-2.60	คือ ระดับความมั่นคงทางอาหารน้อย
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.61-3.40	คือ ระดับความมั่นคงทางอาหารปานกลาง
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	3.41-4.20	คือ ระดับความมั่นคงทางอาหารมาก
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	4.21-5.00	คือ ระดับความมั่นคงทางอาหารมากที่สุด

ตอนที่ 4 การส่งเสริมความมั่นคงทางด้านอาหารของเกษตรกร โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์
ออกเป็น 2 ตอนดังนี้

1) **สภาพการได้รับการส่งเสริมด้านวิธีการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร** วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจัดระดับ มีเกณฑ์การวิเคราะห์ระดับการได้รับการส่งเสริมและแปลผลดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00 - 1.80	หมายถึง ระดับการได้รับการส่งเสริมน้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.81 - 2.60	หมายถึง ระดับการได้รับการส่งเสริมน้อย
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.61 - 3.40	หมายถึง ระดับการได้รับการส่งเสริมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	3.41 - 4.20	หมายถึง ระดับการได้รับการส่งเสริมมาก
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	4.21 - 5.00	หมายถึง ระดับการได้รับการส่งเสริมมากที่สุด

2) **ความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาและวิธีการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร** วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจัดระดับ มีเกณฑ์การวิเคราะห์และแปลผลดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00 - 1.80	หมายถึง ระดับความต้องการน้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.81 - 2.60	หมายถึง ระดับความต้องการน้อย
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.61 - 3.40	หมายถึง ระดับความต้องการปานกลาง
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	3.41 - 4.20	หมายถึง ระดับความต้องการมาก
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	4.21 - 5.00	หมายถึง ระดับความต้องการมากที่สุด

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในชุมชน โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ตอนดังนี้

1) ปัญหาการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจัดระดับ มีเกณฑ์การวิเคราะห์และแปลผลดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.80 หมายถึง ระดับปัญหาน้อยที่สุด

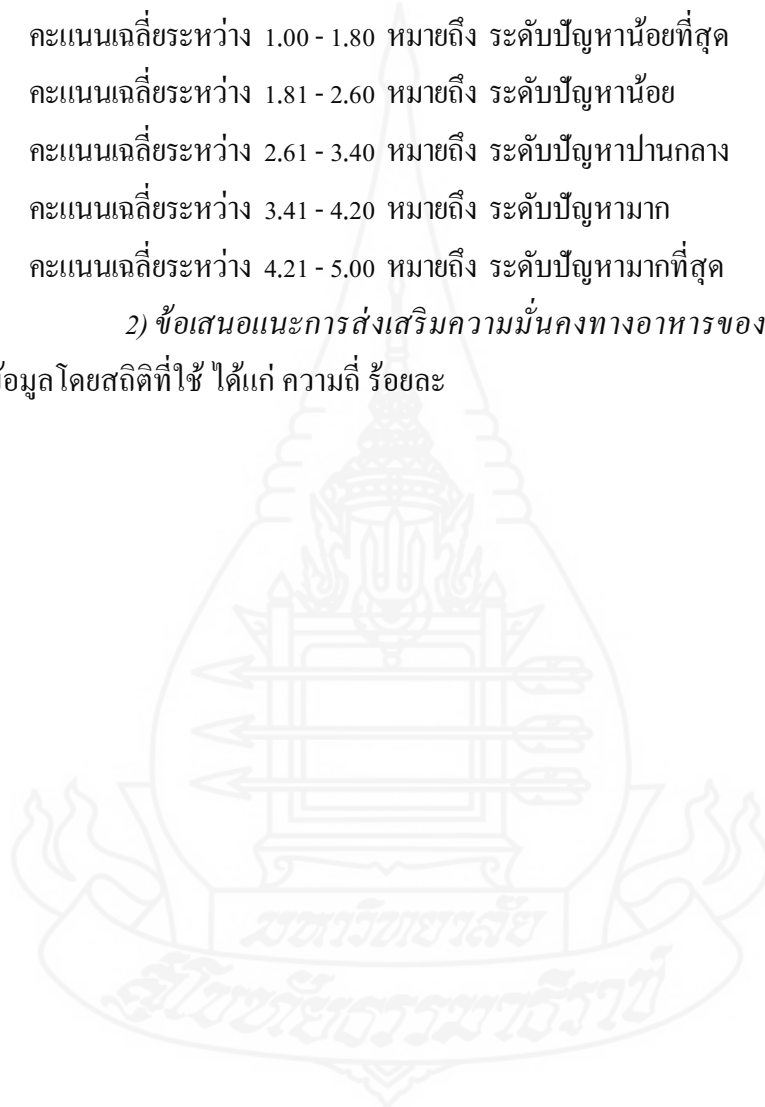
คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81 - 2.60 หมายถึง ระดับปัญหาน้อย

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61 - 3.40 หมายถึง ระดับปัญหาปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41 - 4.20 หมายถึง ระดับปัญหามาก

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21 - 5.00 หมายถึง ระดับปัญหามากที่สุด

2) ข้อเสนอแนะการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลเกาะรัง อำเภอ
ชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม
ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร ความคิดเห็นเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร
ของชุมชน สภาพและความต้องการการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน และปัญหาและ
ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน การวิจัยในครั้งนี้ เก็บรวบรวม
ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ซึ่งนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

ตอนที่ 2 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับระดับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

ตอนที่ 4 สภาพและความต้องการการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในชุมชน

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

เกษตรกรตำบลเกาะรัง อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล
เกี่ยวกับ เพศ อายุ และระดับการศึกษา สภาพทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้ครัวเรือนต่อปี รายจ่ายครัวเรือนต่อเดือนและที่ดินในความ
ครอบครองของเกษตรกร สภาพทางสังคมเกี่ยวกับตำแหน่งทางสังคมของเกษตรกรดังนี้

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล
สภาพทางเศรษฐกิจ และสภาพทางสังคมของเกษตรกรดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร

n=274		
สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	101	36.9
หญิง	173	63.1
2. อายุ		
น้อยกว่า 41 ปี	29	10.6
41 – 50 ปี	90	32.7
51 – 60 ปี	87	31.8
มากกว่า 60 ปี	68	24.9
ค่าต่ำสุด = 20 ปี ค่าสูงสุด = 85 ปี $\bar{x}$ = 52.89 ปี S.D. = 10.303		
3. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	203	74.1
มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)	35	12.8
มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6)/ปวช.	31	11.3
อนุปริญญา/ปวส.	3	1.1
ปริญญาตรี	2	0.7

จากตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา พบว่า

เพศ เกษตรกรร้อยละ 63.1 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 36.9 เป็นเพศชาย

อายุ เกษตรกรร้อยละ 32.7 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี รองลงมาร้อยละ 31.8 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 24.9 มีอายุมากกว่า 60 ปี และร้อยละ 10.6 มีอายุน้อยกว่า 41 ปี ตามลำดับ ซึ่งมีอายุสูงสุด 85 ปี ต่ำสุด 20 ปี และอายุเฉลี่ย 53 ปี

ระดับการศึกษา เกษตรกรร้อยละ 74.1 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมา ร้อยละ 12.8 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 11.3 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6)/ปวช. ร้อยละ 1.1 จบการศึกษาระดับอนุปริญญา/ปวส. ร้อยละ 0.7 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2 สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

n=274

สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
1. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
น้อยกว่า 3 คน	61	22.2
3 คน	56	20.4
4 คน	78	28.5
5 คน	45	16.4
มากกว่า 5 คน	34	12.5
ค่าต่ำสุด = 1 คน ค่าสูงสุด = 10 คน $\bar{x}$ = 4 คน S.D. = 0.914		
2. จำนวนแรงงานในครัวเรือน		
1 คน	27	9.9
2 คน	155	56.6
3 คน	54	19.7
4 คน	33	12
มากกว่า 4	5	1.8
ค่าต่ำสุด = 1 คน ค่าสูงสุด = 6 คน $\bar{x}$ = 3 คน S.D. = 0.914		
3. รายได้ครัวเรือนต่อปี		
น้อยกว่า 50,000	25	9.2
50,001 - 80,000	64	23.3
80,001 - 110,000	77	28
110,001 - 140,000	16	5.8
140,001 - 170,000	25	9.1
170,001 - 200,000	33	12
มากกว่า 200,000	34	12.6
ค่าต่ำสุด = 12,000 บาท ค่าสูงสุด = 1,000,000 บาท $\bar{x}$ = 136,110.22 บาท S.D. = 120,740.326		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n=274

สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
4. รายจ่ายครัวเรือนต่อปี		
น้อยกว่า 50,000	47	17.1
50,001 - 70,000	72	26.2
70,001 - 90,000	40	14.5
90,001 - 110,000	48	17.5
110,001 - 130,000	8	2.9
130,001 - 150,000	24	8.8
มากกว่า 150,000	35	12.9
ค่าต่ำสุด = 6,000 บาท ค่าสูงสุด = 700,000 บาท $\bar{x}$ = 98,156.20 บาท S.D. = 77,307.481		
5. พื้นที่ทำการเกษตร		
ไม่มีที่ดิน	46	16.8
มีที่ดิน	228	83.2
มีเป็นของตนเอง (ไร่)		
น้อยกว่า 10 ไร่	37	13.6
10 - 15 ไร่	75	27.2
16 - 20 ไร่	22	8
21 - 25 ไร่	11	4.1
26 - 30 ไร่	19	6.9
31 - 35 ไร่	6	2.2
มากกว่า 35 ไร่	26	9.4
ค่าต่ำสุด = 2 ไร่ ค่าสูงสุด = 100 ไร่ $\bar{x}$ = 14.61 ไร่ S.D. = 17.431		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n=274

สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
มีที่ดินเช่า (ไร่)		
น้อยกว่า 10 ไร่	16	5.9
10 - 15 ไร่	28	10.3
16 - 20 ไร่	16	5.8
21 - 25 ไร่	4	1.5
26 - 30 ไร่	15	5.5
31 - 35 ไร่	2	0.7
มากกว่า 35 ไร่	16	5.8
ต่ำสุด = 3 ไร่ ค่าสูงสุด = 200 ไร่ $\bar{x} = 9$ ไร่ S.D. = 23.061		
มีที่ดินซึ่งไม่เสียค่าเช่า/ที่ดินซึ่งบุคคลอื่นให้ทำกินเปล่า (ไร่)		
1 - 5 ไร่	2	0.7
5 - 10 ไร่	6	2.1
11 - 15 ไร่	2	0.7
15 - 20 ไร่	1	0.4
มากกว่า 20 ไร่	5	1.9
ค่าต่ำสุด = 5 ไร่ ค่าสูงสุด = 40 ไร่ $\bar{x} = 0.88$ ไร่ คน S.D. = 4.299		

จากตารางที่ 4.2 สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน แรงงานภาคการเกษตร รายได้ของครัวเรือน รายจ่ายของครัวเรือน และพื้นที่ทำการเกษตรของครัวเรือนพบว่า

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เกษตรกรร้อยละ 28.5 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 คน รองลงมา ร้อยละ 22.2 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน น้อยกว่า 3 คน ร้อยละ 20.4 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 คน ร้อยละ 16.4 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5 คน และ ร้อยละ 12.5 มีจำนวน

สมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 5 คน ตามลำดับ โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่ำสุด 1 คน สูงสุด 10 คน และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน

จำนวนแรงงานในครัวเรือน เกษตรกรร้อยละ 56.6 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 2 คน รองลงมา ร้อยละ 19.7 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 3 คน ร้อยละ 12 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 4 คน ร้อยละ 9.9 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 1 คน และร้อยละ 1.8 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนมากกว่า 4 คนตามลำดับ โดยมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนต่ำสุด 1 คน สูงสุด 6 คน และมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน

รายได้ครัวเรือนต่อปี เกษตรกรร้อยละ 28 มีรายได้ระหว่าง 80,001 - 110,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 23.3 มีรายได้ระหว่าง 50,001 - 80,000 บาท ร้อยละ 12.6 มีรายได้มากกว่า 200,000 บาท ร้อยละ 12 มีรายได้ระหว่าง 170,001 - 200,000 บาท ร้อยละ 9.2 มีรายได้น้อยกว่า 50,000 บาท ร้อยละ 9.1 มีรายได้ระหว่าง 140,001 - 170,000 บาท และร้อยละ 5.8 มีรายได้ระหว่าง 110,001 - 140,000 ตามลำดับ โดยมีรายได้ครัวเรือนต่อปีต่ำสุด 12,000 บาท สูงสุด 1,000,000 บาท และมีรายได้ครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 136,110.22 บาท

รายจ่ายครัวเรือนต่อปี เกษตรกรร้อยละ 26.2 มีรายจ่ายระหว่าง 50,001 - 100,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 17.5 มีรายจ่ายระหว่าง 90,001 - 110,000 บาท ร้อยละ 17.1 มีรายจ่ายน้อยกว่า 50,000 บาท ร้อยละ 14.5 มีรายจ่ายระหว่าง 70,001 - 90,000 บาท ร้อยละ 12.9 มีรายจ่ายมากกว่า 150,000 บาท ร้อยละ 8.8 มีรายจ่ายระหว่าง 130,001 - 150,000 บาท และ ร้อยละ 2.9 มีรายจ่ายระหว่าง 110,001 - 130,000 ตามลำดับ โดยมีรายจ่ายครัวเรือนต่อปีต่ำสุด 6,000 บาท สูงสุด 700,000 บาท และมีรายจ่ายครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 98,156.20 บาท

พื้นที่ทำการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 83.2 มีที่ดินทำการเกษตร ร้อยละ 16.8 ไม่มีที่ดินทำการเกษตร

ที่ดินของตนเอง เกษตรกรร้อยละ 27.2 มีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 10 - 15 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 13.6 มีพื้นที่ทำการเกษตรน้อยกว่า 10 ไร่ ร้อยละ 9.4 มีพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่า 35 ไร่ ร้อยละ 8 มีพื้นที่ทำการเกษตร 16 - 20 ไร่ ร้อยละ 6.9 มีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 26 - 30 ไร่ ร้อยละ 4.1 มีพื้นที่ทำการเกษตร 21 - 25 ไร่ และร้อยละ 2.2 มีพื้นที่ทำการเกษตร 31 - 35 ไร่ ตามลำดับ โดยมีพื้นที่ทำการเกษตรต่ำสุด 2 ไร่ สูงสุด 100 ไร่ และพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 14.61 ไร่

ที่ดินเช่า เกษตรกรร้อยละ 10.3 มีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 10 - 15 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 5.9 มีพื้นที่ทำการเกษตรน้อยกว่า 5.9 ไร่ ร้อยละ 5.8 มีพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่า 35 ไร่ และ 16 - 20 ไร่ ร้อยละ 5.5 มีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 26 - 30 ไร่ ร้อยละ 1.5 มีพื้นที่ทำการเกษตร

ระหว่าง 21 - 25 ไร่ และร้อยละ 0.7 มีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 31 - 35 ไร่ ตามลำดับ โดยมีพื้นที่ทำการเกษตรต่ำสุด 3 ไร่ สูงสุด 200 ไร่ และพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 9 ไร่

ที่ดินที่ไม่เสียค่าเช่า/ที่ดินที่ซึ่งบุคคลอื่นให้ทำกินเปล่า เกษตรกรร้อยละ 2.1 มีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 5 - 10 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 1.9 มีพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่า 20 ไร่ ร้อยละ 0.7 มีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 1 - 5 ไร่ และ 11 - 15 ไร่ และร้อยละ 0.4 มีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 15 - 20 ไร่ ตามลำดับ โดยมีพื้นที่ทำการเกษตรต่ำสุด 5 ไร่ สูงสุด 40 ไร่ และพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 0.88 ไร่

ตารางที่ 4.3 สภาพทางสังคม

n=274		
สภาพทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
1. ตำแหน่งทางสังคม		
ไม่มี	159	58.0
มีตำแหน่งทางสังคม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	115	42.0
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	5	1.8
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/สารวัตรกำนัน	5	1.8
สมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อบต./เทศบาล	10	3.6
คณะกรรมการหมู่บ้าน	42	15.3
อื่นๆ (อกม./อสม.)	77	28.1
2. การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร		
ไม่เป็น	110	40.1
เป็นสมาชิก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	164	59.9
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	12	4.4
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	30	10.9
กลุ่มเกษตรกร	34	12.4
กลุ่มลูกค้า ธกส	99	36.1

กลุ่มส่งเสริมอาชีพการเกษตร	16	5.8
กลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน	26	9.5

จากตารางที่ 4.3 สภาพทางสังคมของเกษตรกร ได้แก่ ตำแหน่งทางสังคม และการเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร พบว่า

ตำแหน่งทางสังคม เกษตรกรร้อยละ 58.0 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 42.0 มีตำแหน่งทางสังคม เกษตรกรที่มีตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 28.1 เป็นตำแหน่งอื่นๆประกอบไปด้วย อาสาสมัครหมู่บ้าน(อกม.)/(อสม) รองลงมา ร้อยละ 15.3 ตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้าน ร้อยละ 3.6 เป็นตำแหน่งสมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อบต./เทศบาล ร้อยละ 1.8 เป็นตำแหน่งกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน,ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/สารวัตรกำนัน ตามลำดับ

การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร เกษตรกรร้อยละ 59.9 เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร ร้อยละ 40.1 ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรเกษตรกร ร้อยละ 36.1 เป็นสมาชิกลูกค้า ธกส. รองลงมา ร้อยละ 12.4 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ร้อยละ 10.9 เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 9.5 เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน ประกอบด้วย กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 5.8 สมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพ และ ร้อยละ 4.4 สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร

จากการศึกษาความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารสามารถวิเคราะห์ผลได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.4 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร

n=274

คำถาม	เฉลี่ย	ผู้ตอบ ถูก	ร้อยละ	ลำดับ
1. ความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง การที่ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการอย่างเพียงพอ	ถูก	262	95.6	3
2. ความมั่นคงทางอาหาร มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ มีอาหาร				

เพียงพอ การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหารและการมีเสถียรภาพด้านอาหาร	ถูก	263	96.0	2
3. การมีอาหารที่เพียงพอ หมายความว่ารวมถึงการขาดแคลนได้บ้างในบางฤดู (เฉลย: การมีอาหารที่เพียงพอจะต้องสามารถเข้าถึงอาหารได้ในทุกฤดู)	ผิด	61	22.3	12
4. เกษตรกรสามารถเข้าถึงอาหารโดยหาอาหารตามธรรมชาติได้ทุกแห่งตามความต้องการ	ถูก	247	90.1	6

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

n=274

คำถาม	เฉลย	ผู้ตอบถูก	ร้อยละ	ลำดับ
5. การใช้ประโยชน์จากอาหาร เป็นการบริโภคแล้วนำไปสู่การมีสุขภาพอนามัยที่ดี ได้รับโภชนาการที่ดี และมีความเป็นอยู่ทางกายภาพที่ดี	ถูก	261	95.3	4
6. การมีเสถียรภาพด้านอาหาร คือสถานการณ์ที่ไม่มีความเสี่ยงทางด้านอาหาร เมื่อเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ วิกฤติทางภูมิภาค และวิกฤติทางธรรมชาติ	ถูก	192	70.1	8
7. การรับบริจาคอาหารจากภายนอกไม่ใช่แนวทางในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน (เฉลย : การรับบริจาคอาหารจากภายนอกเป็นอีกแนวทางในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน)	ผิด	60	21.9	13
8. การปลูกพืชไร่เพิ่มมากขึ้นทุกปี ๆ ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้ดีขึ้น (เฉลย : การปลูกพืชไร่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นพืชพลังงานปลูกเพิ่มมากขึ้นย่อมไปบุกรุกพื้นที่ป่า พื้นที่ปลูกข้าว ซึ่งเป็นพืชอาหาร ทำให้ความมั่นคงทางอาหารลดลง)	ผิด	58	21.2	14
9. การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถสร้างความมั่นคงทางอาหารได้เป็นอย่างดี	ถูก	251	91.6	5
10. ธนาคารข้าว หรือพืชอื่น ๆ ประจำหมู่บ้านเป็นอีกแนวทางในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับคนในชุมชน	ถูก	236	86.1	7
11. หน่วยงานภาครัฐเท่านั้นที่จะเป็นผู้ผลักดันให้เกิดความมั่นคงทางอาหารในชุมชนได้ (เฉลย : ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ และประชาชนทุกคน มีส่วนช่วยในการผลักดันเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร ไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด)	ผิด	160	58.4	9
12. การใช้เมล็ดพันธุ์พืชที่มีการตัดแต่งพันธุกรรมเป็นสร้างความมั่นคง	ผิด	123	44.9	11

ทางอาหาร (เฉลี่ย : การใช้เมล็ดพันธุ์คัดแต่งพันธุ์กรรมจะทำให้พันธุ์พืช
ประจำถิ่นลดลงและหายไปจากท้องถิ่นเกิดกระทบต่อความมั่นคงทาง
อาหาร)

13. การนำภูมิปัญญามาใช้ในการผลิตทางการเกษตร พร้อมทั้งเลิกใช้ สารเคมี เลิกใช้เครื่องจักรกลการเกษตร เป็นการผลิตที่ล้ำสมัย ส่งผลทำ ให้ความมั่นคงทางอาหารลดน้อยลงตามไปด้วย (เฉลี่ย : การนำภูมิ ปัญญามาใช้ในการผลิตทางการเกษตร เลิกใช้สารเคมี และประยุกต์ใช้ เครื่องจักรอย่างเหมาะสม เป็นการช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร)	ผิด	139	50.7	10
--	-----	-----	------	----

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

คำถาม	เฉลี่ย	ผู้ตอบ ถูก	ร้อยละ	ลำดับ	n=274
14. การปลูกพืชหลากหลายชนิดช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร ให้แก่ครอบครัว (เฉลี่ย : การปลูกพืชหลากหลายชนิด อาจเป็นพืช พลังงานมากกว่าพืชอาหาร ส่งผลทำให้ความมั่นคงทางอาหารใน ครัวเรือนลดลง)	ผิด	19	6.9	15	
15. การช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่า ดินและน้ำ เป็นการสร้างความ มั่นคงทางอาหารให้เกิดขึ้นในชุมชน	ถูก	267	97.4	1	

จากตารางที่ 4.4 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรใน
ชุมชนเกาะรัง พบว่า

เกษตรกรมีความรู้ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 97.4 มีความรู้ในประเด็นเรื่องการช่วยกัน
อนุรักษ์ทรัพยากรป่า ดินและน้ำ เป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้เกิดขึ้นในชุมชน รองลงมา
ร้อยละ 96.0 มีความรู้ในประเด็นเรื่องความมั่นคงทางอาหาร มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ
มีอาหารเพียงพอ การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหารและการมีเสถียรภาพด้านอาหาร
ร้อยละ 95.6 มีความรู้ในประเด็นเรื่องความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง การที่ประชาชนทุกกลุ่ม
สามารถเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการอย่างเพียงพอ ร้อยละ 95.3 มีความรู้ใน
ประเด็นเรื่องการใช้ประโยชน์จากอาหาร เป็นการบริโภคแล้วนำไปสู่การมีสุขภาพอนามัยที่ดี ได้รับ
โภชนาการที่ดี และมีความเป็นอยู่ทางกายภาพที่ดี ร้อยละ 91.6 มีความรู้ในประเด็นเรื่องการนำหลัก
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถสร้างความมั่นคงทางอาหารได้เป็น
อย่างดี ร้อยละ 90.1 มีความรู้ในประเด็นเรื่องเกษตรกรสามารถเข้าถึงอาหารโดยหาอาหารตาม

ธรรมชาติได้ทุกแห่งตามความต้องการ และร้อยละ 86.1 มีความรู้ในประเด็นเรื่องธนาคารข้าว หรือพืชอื่น ๆ ประจำหมู่บ้านเป็นอีกแนวทางในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับคนในชุมชน

เกษตรกรมีความรู้ในระดับมาก ร้อยละ 70.1 4 มีความรู้ในประเด็นเรื่องการมีเสถียรภาพด้านอาหาร คือ ไม่มีความเสี่ยงทางด้านอาหาร เมื่อเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจวิกฤติทางภูมิภาคและวิกฤติทางธรรมชาติ

เกษตรกรมีความรู้ในระดับปานกลาง ร้อยละ 58.4 มีความรู้ในประเด็นเรื่องหน่วยงานภาครัฐเท่านั้นที่จะเป็นผู้ผลักดันให้เกิดความมั่นคงทางอาหารในชุมชนได้ รองลงมา ร้อยละ 50.7 มีความรู้ในประเด็นเรื่องการนำภูมิปัญญามาใช้ในการผลิตทางการเกษตร พร้อมทั้งเลิกใช้สารเคมี เลิกใช้เครื่องจักรกลการเกษตร เป็นการผลิตที่ล้ำสมัย ส่งผลทำให้ความมั่นคงทางอาหารลดน้อยลงตามไปด้วย และร้อยละ 44.9 มีความรู้ในประเด็นเรื่องการใช้เมล็ดพันธุ์พืชที่มีการตัดแต่งพันธุกรรม เป็นสร้างความมั่นคงทางอาหาร

เกษตรกรมีความรู้ในระดับน้อย ร้อยละ 22.3 มีความรู้ในประเด็นเรื่องการมีอาหารที่เพียงพอ หมายความว่ารวมถึงการขาดแคลนได้บ้างในบางฤดู รองลงมา ร้อยละ 21.9 การรับบริจาคอาหารจากภายนอกไม่ใช่แนวทางในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน และร้อยละ 21.2 การปลูกพืชไร่เพิ่มมากขึ้นทุกปี ๆ ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้ดีขึ้น

เกษตรกรมีความรู้ในระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 6.9 มีความรู้ในประเด็นเรื่อง การปลูกพืชหลากหลายชนิดช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่ครอบครัว ตารางที่ 4.5 ระดับความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร

n=274			
ระดับความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร	จำนวนที่ตอบถูก (ข้อ)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ระดับความรู้น้อยที่สุด	1 - 3	0	0.0
ระดับความรู้น้อย	4 - 6	7	7.6
ระดับความรู้ปานกลาง	7 - 9	123	44.9
ระดับความรู้มาก	10 - 12	138	50.4
ระดับความรู้มากที่สุด	13 - 15	6	2.2

ค่าต่ำสุด = 5 ข้อ ค่าสูงสุด = 13 ข้อ $\bar{x} = 10$ ข้อ S.D. = 1.576

จากตารางที่ 4.5 ระดับความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 2.2 มีความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในระดับมากที่สุด เกษตรกรร้อยละ 50.4 มีความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในระดับมาก เกษตรกรร้อยละ 44.9 มีความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในระดับปานกลาง เกษตรกรร้อยละ 7.6 มีความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในระดับน้อย โดยมีคะแนนที่ตอบถูกมากที่สุด 13 ข้อ คะแนนที่ตอบถูกน้อยสุด 5 ข้อ และมีคะแนนที่ตอบถูกเฉลี่ย 10 ข้อ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับระดับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเกี่ยวกับระดับความมั่นคงทางอาหารช่วง ปี พ.ศ. 2551-2561 และระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในปัจจุบัน (พ.ศ.2562) สามารถสรุปผลได้ดังนี้ ตารางที่ 4.6 ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับระดับความมั่นคงทางอาหารช่วงปี พ.ศ.2551-2561 และปัจจุบัน พ.ศ.2562

n =274

ประเด็น	ความมั่นคงทางอาหาร ช่วงปี พ.ศ.2551-2561				ความมั่นคงทางอาหาร ปัจจุบัน พ.ศ. 2562			
	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	ลำดับ	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	ลำดับ
1) การมีอาหารที่พอเพียง	3.31	0.746	ปานกลาง		3.54	0.682	มาก	
1.1 มีอาหารประเภท ข้าว เผือก มัน สำหรับบริโภครูปแบบพอเพียง	3.28	0.947	ปานกลาง	6	3.54	0.834	มาก	4
1.2 มีอาหารประเภท เนื้อสัตว์ สำหรับบริโภครูปแบบพอเพียง	3.28	0.932	ปานกลาง	6	3.54	0.860	มาก	4
1.3 มีอาหารประเภท ผัก สำหรับ บริโภครูปแบบพอเพียง	3.43	0.888	มาก	1	3.69	0.912	มาก	1
1.4 มีอาหารประเภท ผลไม้ สำหรับบริโภครูปแบบพอเพียง	3.21	0.885	ปานกลาง	7	3.51	0.874	มาก	6
1.5 มีอาหารประเภทสมุนไพร สำหรับบริโภครูปแบบพอเพียง	3.31	0.900	ปานกลาง	5	3.53	0.976	มาก	5
1.6 มีอาหารสำหรับบริโภครูปแบบ	3.42	0.853	มาก	2	3.60	0.922	มาก	3

พอเพียงจากการผลิตเอง									
1.7	มีอาหารสำหรับบริโภคอย่างพอเพียงจากการซื้อ	3.37	0.873	ปานกลาง	4	3.47	0.938	มาก	7
1.8	มีอาหารสำหรับบริโภคอย่างเพียงพอจากการรับความช่วยเหลือ	3.17	0.978	ปานกลาง	8	3.32	1.040	ปานกลาง	8
1.9	มีอาหารที่หลากหลายประเภทสำหรับบริโภค	3.38	0.883	ปานกลาง	3	3.65	0.860	มาก	2
2) การเข้าถึงอาหาร		3.25	0.767	ปานกลาง		3.54	0.721	มาก	
2.1	สามารถเข้าถึงอาหารได้จากการผลิต	3.31	0.890	ปานกลาง	4	3.66	0.792	มาก	2
2.2	สามารถเข้าถึงอาหารได้จากตามธรรมชาติ	3.33	0.962	ปานกลาง	2	3.73	0.885	มาก	1
ตารางที่ 4.6 (ต่อ)									
n = 274									
ประเด็น	ความมั่นคงทางอาหาร ช่วงปี พ.ศ.2551-2561				ความมั่นคงทางอาหาร ปัจจุบัน พ.ศ. 2562				
	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	ลำดับ	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	ลำดับ	
2.3	สามารถเข้าถึงอาหารได้จากวัฒนธรรมและประเพณี	3.23	0.928	ปานกลาง	5	3.54	0.957	มาก	5
2.4	สามารถเข้าถึงอาหารได้จากการซื้อจากร้านค้า	3.32	0.952	ปานกลาง	3	3.55	0.918	มาก	4
2.5	สามารถเข้าถึงอาหารได้จากการรับบริจาคจากภายนอก	3.10	1.038	ปานกลาง	6	3.36	1.047	ปานกลาง	6
2.6	สามารถเข้าถึงอาหารได้จากการแลกเปลี่ยนอาหารกับชุมชนใกล้เคียง	3.09	1.005	ปานกลาง	7	3.32	1.027	ปานกลาง	7
2.7	มีตลาดหลากหลายรูปแบบให้ซื้อหาอาหารได้	3.40	0.994	ปานกลาง	1	3.65	0.902	มาก	3
3) การใช้ประโยชน์จากอาหาร		3.57	0.780	มาก		3.82	0.652	มาก	
3.1	ได้รับอาหารที่มีโภชนาการอย่างครบ 5 หมู่	3.64	0.871	มาก	1	3.85	0.775	มาก	1
3.2	ได้บริโภคอาหารที่หลากหลายชนิด	3.55	0.917	มาก	3	3.85	0.797	มาก	1

3.3 มีอาหารที่บริโภคอย่างสม่ำเสมอ	3.57	0.832	มาก	2	3.78	0.737	มาก	3
3.4 อาหารที่ได้รับมีผลทำให้สุขภาพ อนามัยที่ดี	3.51	0.939	มาก	4	3.80	0.770	มาก	2
4. การมีเสถียรภาพด้านอาหาร	3.41	0.860	มาก		3.72	0.743	มาก	
4.1 สามารถเข้าถึงอาหารอย่าง เพียงพอได้ตลอดเวลา	3.47	0.874	มาก	1	3.78	0.806	มาก	1
4.2 ไม่มีความเสี่ยงต่อการขาดแคลน อาหารเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ	3.40	0.949	ปานกลาง	2	3.75	0.810	มาก	2
4.3 ไม่มีความเสี่ยงต่อการขาดแคลน อาหารเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ	3.36	1.014	ปานกลาง	3	3.63	0.885	มาก	3
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3.39	0.707	ปานกลาง		3.66	0.609	มาก	

จากตารางที่ 4.6 ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับระดับความมั่นคงทางอาหาร
ช่วงปี พ.ศ.2551-2561 และปัจจุบัน พ.ศ.2562

1) ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับระดับความมั่นคงทางอาหารช่วงปี พ.ศ.
2551-2561 พบว่า

การมีอาหารที่พอเพียง พบว่า เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารมาก ได้แก่
มีอาหารประเภท ผัก สำหรับบริโภคอย่างพอเพียง (ค่าเฉลี่ย 3.43) และมีอาหารสำหรับบริโภคอย่าง
พอเพียงจากการผลิตเอง (ค่าเฉลี่ย 3.42) **ระดับความมั่นคงทางอาหารปานกลาง** ได้แก่ มีอาหารที่
หลากหลายประเภทสำหรับบริโภค (ค่าเฉลี่ย 3.38) มีอาหารสำหรับบริโภคอย่างพอเพียงจากการซื้อ
(ค่าเฉลี่ย 3.37) มีอาหารประเภท สมุนไพร สำหรับบริโภคอย่างเพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 3.31) มีอาหาร
ประเภท ข้าว ผัก อก มัน สำหรับบริโภคอย่างพอเพียง (ค่าเฉลี่ย 3.28) มีอาหารประเภท เนื้อสัตว์
สำหรับบริโภคอย่างพอเพียง (ค่าเฉลี่ย 3.28) มีอาหารประเภท ผลไม้ สำหรับบริโภคอย่างพอเพียง
(ค่าเฉลี่ย 3.21) และมีอาหารสำหรับบริโภคอย่างเพียงพอจากการรับความช่วยเหลือ (ค่าเฉลี่ย 3.17)
ตามลำดับ

การเข้าถึงอาหาร พบว่า เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารปานกลาง ได้แก่
มีตลาดหลากหลายรูปแบบให้ซื้อหาอาหารได้ (ค่าเฉลี่ย 3.40) สามารถเข้าถึงอาหารได้จากตามธรรมชาติ
(ค่าเฉลี่ย 3.33) สามารถเข้าถึงอาหารได้จากการซื้อจากร้านค้า (ค่าเฉลี่ย 3.32) สามารถเข้าถึงอาหาร
ได้จากการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.31) สามารถเข้าถึงอาหารได้จากวัฒนธรรมและประเพณี (ค่าเฉลี่ย 3.23)

สามารถเข้าถึงอาหารได้จากการรับบริจาคจากภายนอก (ค่าเฉลี่ย 3.10) และสามารถเข้าถึงอาหารได้จากการแลกเปลี่ยนอาหารกับชุมชนใกล้เคียง (ค่าเฉลี่ย 3.09)

การใช้ประโยชน์จากอาหาร พบว่า เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารมาก ได้แก่ ได้รับอาหารที่มีโภชนาการอย่างครบ 5 หมู่ (ค่าเฉลี่ย 3.64) มีอาหารที่บริโภคอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 3.57) ได้บริโภคอาหารที่หลากหลายชนิด (ค่าเฉลี่ย 3.55) และอาหารที่ได้รับมีผลทำให้สุขภาพอนามัยที่ดี (ค่าเฉลี่ย 3.51)

การมีเสถียรภาพด้านอาหาร พบว่า เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารมาก ได้แก่ สามารถเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอได้ตลอดเวลา (ค่าเฉลี่ย 3.47) มีระดับความมั่นคงทางอาหารปานกลาง ได้แก่ ไม่มีความเสี่ยงต่อการขาดแคลนอาหารเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย 3.40) และไม่มีความเสี่ยงต่อการขาดแคลนอาหารเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย 3.36)

เมื่อพิจารณาจากภาพรวมทั้งหมดพบว่าระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรช่วงก่อนปี พ.ศ.2551-2561 อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ **3.39**

2) ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับระดับความมั่นคงทางอาหารปัจจุบัน พ.ศ. 2562 พบว่า

การมีอาหารที่พอเพียง พบว่าเกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารมาก ได้แก่ มีอาหารประเภท ผัก สำหรับบริโภคอย่างพอเพียง (ค่าเฉลี่ย 3.69) มีอาหารที่หลากหลายประเภท สำหรับบริโภค (ค่าเฉลี่ย 3.65) มีอาหารสำหรับบริโภคอย่างพอเพียงจากการผลิตเอง (ค่าเฉลี่ย 3.60) มีอาหารประเภท ข้าว เผือก มัน สำหรับบริโภคอย่างพอเพียง (ค่าเฉลี่ย 3.54) มีอาหารประเภท เนื้อสัตว์ สำหรับบริโภคอย่างพอเพียง (ค่าเฉลี่ย 3.54) มีอาหารประเภท สมุนไพร สำหรับบริโภคอย่างพอเพียง (ค่าเฉลี่ย 3.53) มีอาหารประเภท ผลไม้ สำหรับบริโภคอย่างพอเพียง (ค่าเฉลี่ย 3.51) และมีอาหารสำหรับบริโภคอย่างพอเพียงจากการซื้อ (ค่าเฉลี่ย 3.47) **ระดับความมั่นคงทางอาหารปานกลาง** ได้แก่ มีอาหารสำหรับบริโภคอย่างพอเพียงจากการรับความช่วยเหลือ (ค่าเฉลี่ย 3.32)

การเข้าถึงอาหาร พบว่าเกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารมาก ได้แก่ สามารถเข้าถึงอาหารได้จากตามธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย 3.73) สามารถเข้าถึงอาหารได้จากการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.66) มีตลาดหลากหลายรูปแบบให้ซื้อหาอาหารได้ (ค่าเฉลี่ย 3.65) สามารถเข้าถึงอาหารได้จากการซื้อจากร้านค้า (ค่าเฉลี่ย 3.55) สามารถเข้าถึงอาหารได้จากวัฒนธรรมและประเพณี (ค่าเฉลี่ย 3.54) สามารถเข้าถึงอาหารได้จากการรับบริจาคจากภายนอก (ค่าเฉลี่ย 3.36) และสามารถเข้าถึงอาหารได้จากการแลกเปลี่ยนอาหารกับชุมชนใกล้เคียง (ค่าเฉลี่ย 3.32)

การใช้ประโยชน์จากอาหาร พบว่าเกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารมาก ได้แก่ ได้รับอาหารที่มีโภชนาการอย่างครบ 5 หมู่ (ค่าเฉลี่ย 3.85) ได้รับบริโภคอาหารที่หลากหลายชนิด (ค่าเฉลี่ย 3.85) อาหารที่ได้รับมีผลทำให้สุขภาพอนามัยที่ดี (ค่าเฉลี่ย 3.80) และมีอาหารที่บริโภคอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 3.78)

การมีเสถียรภาพด้านอาหาร พบว่าเกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารมาก ได้แก่ สามารถเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอได้ตลอดเวลา (ค่าเฉลี่ย 3.78) ไม่มีความเสี่ยงต่อการขาดแคลนอาหารเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย 3.75) และไม่มีความเสี่ยงต่อการขาดแคลนอาหารเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย 3.63)

เมื่อพิจารณาจากภาพรวมทั้งหมดพบว่าระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร ปี พ.ศ.2562 อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ **3.66**

ตารางที่ 4.7 สรุประดับความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร

ประเด็นความมั่นคงทางอาหาร	ความมั่นคงทางอาหาร ช่วงปี พ.ศ.2551-2561				ความมั่นคงทางอาหาร ปัจจุบัน พ.ศ. 2562			
	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	ลำดับ	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	ลำดับ
1. การมีอาหารที่พอเพียง	3.31	0.746	ปานกลาง	3	3.54	0.682	มาก	3
2. การเข้าถึงอาหาร	3.25	0.767	ปานกลาง	4	3.54	0.721	มาก	3
3. การใช้ประโยชน์จากอาหาร	3.57	0.780	มาก	1	3.82	0.652	มาก	1
4. การมีเสถียรภาพด้านอาหาร	3.41	0.860	มาก	2	3.72	0.743	มาก	2
เฉลี่ยรวม	3.39	0.707	ปานกลาง		3.66	0.609	มาก	

จากตารางที่ 4.7 สรุประดับความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร ช่วงปี พ.ศ.2551-2561 และปัจจุบัน พ.ศ.2562 พบว่า

ความมั่นคงทางอาหารในภาพรวม พบว่า ช่วงปี พ.ศ. 2551-2561 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยรวม 3.39) เมื่อเทียบกับพ.ศ. 2562 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.66) เมื่อพิจารณาความมั่นคงทางอาหารใน 4 มิติ พบว่า

มติดการมีอาหารที่พอเพียง พบว่า ช่วงปี พ.ศ. 2551-2561 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านการมีอาหารพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.31) เมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2562 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านการมีอาหารพอเพียงอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.54)

มติดการเข้าถึงอาหาร พบว่า ช่วงปี พ.ศ. 2551-2561 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านการเข้าถึงอาหารอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.25) เมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2562 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านการเข้าถึงอาหารอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.54)

มติดการใช้ประโยชน์จากอาหาร พบว่า ช่วงปี พ.ศ. 2551-2561 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านการใช้ประโยชน์จากอาหารอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.57) เมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2562 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านการใช้ประโยชน์จากอาหารอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.82)

มติดการมีเสถียรภาพด้านอาหาร พบว่า ช่วงปี พ.ศ. 2551-2561 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านการมีเสถียรภาพด้านอาหารอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.41) เมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2562 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านการมีเสถียรภาพด้านอาหารอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.72)

ตอนที่ 4 สภาพและความต้องการการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

4.1 ความต้องการเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ความมั่นคงทางอาหาร

n=274

ประเด็นความรู้ ประเด็นความรู้	ความชั่งการความรู้		ระดับความรู้ที่ชั่งการ		ระดับความรู้ที่ต้องการ	ค่าตัด ลำดับ
	จำนวน	ร้อยละ	$\bar{x}$	S.D.		
1.การมีอาหารที่พอเพียง			3.26	1.539	ปานกลาง	
4. การมีเสถียรภาพด้านอาหาร			3.15	1.602	ปานกลาง	
1.1 การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืช	221	80.7	3.16	1.762	ปานกลาง	4
4.1 การสำรองอาหารและการจัดตั้ง อาหาร กองทุนอาหาร	225	82.1	3.17	1.736	ปานกลาง	3
1.2 การจัดการทรัพยากรด้านการเกษตร	215	78.5	3.15	1.845	ปานกลาง	5
4.2 ขั้นตอนการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว	224	81.8	3.21	1.743	ปานกลาง	2
1.3 การจัดการแรงงานและการใช้	221	80.7	3.22	1.771	ปานกลาง	3
4.3 วัฒนธรรมการเก็บสำรองอาหารของ เครื่องจักรกลการเกษตรทดแทน ครุวีเรือน	226	82.5	3.24	1.717	ปานกลาง	1
1.4 เศรษฐกิจพอเพียงและการทำเกษตร	237	86.5	3.35	1.599	ปานกลาง	2
4.4 การบริหารจัดการกลุ่ม/การรวมกลุ่ม ทฤษฎีใหม่	218	79.6	3.05	1.756	ปานกลาง	5
4.5 นโยบายด้านความมั่นคงทางอาหารของ	218	79.6	3.09	1.817	ปานกลาง	4
1.5 การคุ้มครองที่ดินเพื่อการเกษตร	239	87.2	3.42	1.589	มาก	1
2. การเข้าถึงอาหาร			2.95	1.554	ปานกลาง	
เฉลี่ยรวมทั้งหมด			3.23	1.337	ปานกลาง	
2.1 ระบบสารสนเทศด้านความมั่นคง ทางอาหาร	214	78.1	2.93	1.804	ปานกลาง	4
2.2 ปัญหาการเข้าถึงอาหารของคนใน ชุมชน	224	81.8	3.05	1.675	ปานกลาง	1
2.3 ภาวะขาดแคลนโภชนาการ	207	75.5	2.79	1.779	ปานกลาง	5
2.4 ปฏิทินการผลิตอาหาร	218	79.6	2.94	1.733	ปานกลาง	3
2.5 ระบบสวัสดิการด้านอาหาร	222	81.0	3.03	1.721	ปานกลาง	2
3.การใช้ประโยชน์จากอาหาร			3.56	1.482	มาก	
3.1 การบริโภคอาหารที่ปลอดภัยหรือ โภชนาการอาหาร	235	85.8	3.48	1.649	มาก	4
3.2 สุขอนามัยและการดูแลสุขภาพ	243	88.7	3.68	1.546	มาก	1
3.3 การผลิตอาหารปลอดภัย	241	88.0	3.61	1.561	มาก	2
3.4 มาตรฐานอาหารปลอดภัย	241	88.0	3.57	1.577	มาก	3
3.5 การแปรรูปและการถนอมอาหาร	238	86.9	3.47	1.606	มาก	5

ตารางที่ 4.8 ความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร

จากตารางที่ 4.8 เนื้อหาความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารที่เกษตรกรต้องการ
ได้รับการส่งเสริม พบว่า

ความต้องการการได้รับการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้ในมิติการมีอาหารที่พอเพียง พบว่า เกษตรกรร้อยละ 87.2 มีความต้องการการส่งเสริมความรู้ในเรื่องการคุ้มครองที่ดินเพื่อการเกษตร รองลงมาร้อยละ 87.2 มีความต้องการการส่งเสริมความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ร้อยละ 80.7 มีความต้องการรู้เรื่องการจัดการแรงงานและการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรทดแทน ร้อยละ 80.7 มีความต้องการรู้เรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชอาหาร และร้อยละ 78.5 มีความต้องการรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรด้านการเกษตร ทั้งนี้เกษตรกรมีความต้องการความรู้ในระดับมาก ในเรื่องการคุ้มครองที่ดินเพื่อการเกษตร(ค่าเฉลี่ย 3.42) มีความต้องการการส่งเสริมความรู้ในระดับปานกลาง ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ (ค่าเฉลี่ย 3.35) รองลงมา การจัดการแรงงานและการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรทดแทน(ค่าเฉลี่ย 3.22) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชอาหาร(ค่าเฉลี่ย 3.16) และการจัดการทรัพยากรด้านการเกษตร(ค่าเฉลี่ย 3.15) ตามลำดับ

ความต้องการการได้รับการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้ในมิติการเข้าถึงอาหาร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 81.8 มีความต้องการการส่งเสริมความรู้ในเรื่องปัญหาการเข้าถึงอาหารของคนในชุมชน รองลงมาร้อยละ 81.0 มีความต้องการการส่งเสริมความรู้เรื่องระบบสวัสดิการด้านอาหาร ร้อยละ 79.6 มีความต้องการรู้เรื่องปฏิทินการผลิตอาหาร ร้อยละ 78.1 มีความต้องการรู้เรื่องระบบสารสนเทศด้านความมั่นคงทางอาหาร และร้อยละ 75.5 มีความต้องการรู้เรื่องภาวะขาดแคลนโภชนาการ โดยเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมความรู้ในระดับปานกลาง ในเรื่องปัญหาการเข้าถึงอาหารของคนในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.05) รองลงมา ระบบสวัสดิการด้านอาหาร(ค่าเฉลี่ย 3.03) ปฏิทินการผลิตอาหาร(ค่าเฉลี่ย 2.94) ระบบสารสนเทศด้านความมั่นคงทางอาหาร (ค่าเฉลี่ย 2.93) และภาวะขาดแคลนโภชนาการ(ค่าเฉลี่ย 2.79) ตามลำดับ

ความต้องการการได้รับการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้ในมิติการใช้ประโยชน์จากอาหาร เกษตรกรร้อยละ 88.7 มีความต้องการการส่งเสริมความรู้ในเรื่องสุขอนามัยและการดูแลสุขภาพ รองลงมาร้อยละ 88.0 มีความต้องการรู้ในเรื่องการผลิตอาหารปลอดภัย และมาตรฐานอาหารปลอดภัย ร้อยละ 86.9 มีความต้องการรู้เรื่องการแปรรูปและการถนอมอาหาร และร้อยละ 85.5 มีความต้องการรู้เรื่องการบริหารโภชนาการที่ปลอดภัยหรือโภชนาการอาหาร โดยเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมความรู้ในระดับมาก ในเรื่องสุขอนามัยและการดูแลสุขภาพ(ค่าเฉลี่ย 3.68) รองลงมา การผลิตอาหารปลอดภัย (ค่าเฉลี่ย 3.61) มาตรฐานอาหารปลอดภัย(ค่าเฉลี่ย 3.57) การ

บริโภคอาหารที่ปลอดภัยหรือโภชนาการอาหาร (ค่าเฉลี่ย 3.48) การแปรรูปและการถนอมอาหาร (ค่าเฉลี่ย 3.47) ตามลำดับ

ความต้องการการได้รับการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้ในมิติการมีเสถียรภาพด้านอาหาร เกษตรกรร้อยละ 82.5 มีความต้องการการส่งเสริมความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมการเก็บสำรองอาหารของครัวเรือน รองลงมาร้อยละ 81.8 มีความต้องการรู้ในเรื่องขั้นตอนการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ร้อยละ 82.1 มีความต้องการรู้เรื่องการสำรองอาหารและการจัดตั้งกองทุนอาหาร และร้อยละ 79.6 มีความต้องการรู้เรื่องนโยบายด้านความมั่นคงอาหารของประเทศและการบริหารจัดการกลุ่ม/การรวมกลุ่ม เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมความรู้ในระดับปานกลาง ในเรื่องวัฒนธรรมการเก็บสำรองอาหารของครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 3.24) รองลงมา ขั้นตอนการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.21) การสำรองอาหารและการจัดตั้งกองทุนอาหาร (ค่าเฉลี่ย 3.17) นโยบายด้านความมั่นคงอาหารของประเทศ (ค่าเฉลี่ย 3.09) การบริหารจัดการกลุ่ม/การรวมกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.05) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 สรุปความต้องการการส่งเสริมเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร

ประเด็นความรู้	ระดับความรู้ที่ต้องการ			
	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	ลำดับ
1.การมีอาหารที่เพียงพอ	3.26	1.539	ปานกลาง	2
2. การเข้าถึงอาหาร	2.95	1.554	ปานกลาง	4
3.การใช้ประโยชน์จากอาหาร	3.56	1.482	มาก	1
4. การมีเสถียรภาพด้านอาหาร	3.15	1.602	ปานกลาง	3
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3.23	1.337	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.9 สรุปเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารที่เกษตรกรต้องการได้รับการส่งเสริม พบว่า

เกษตรกรมีระดับความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.23 โดยมีความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้ในมิติการใช้ประโยชน์จากอาหารในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.56) รองลงมา มีความต้องการการส่งเสริมในระดับปานกลางในมิติการมีอาหารที่พอเพียง (ค่าเฉลี่ย 3.26) มิติการมีเสถียรภาพด้านอาหาร (ค่าเฉลี่ย 3.15) และมิติการเข้าถึงอาหาร (ค่าเฉลี่ย 2.95) ตามลำดับ

4.2 สภาพการได้รับการส่งเสริมและความต้องการวิธีการส่งเสริมความมั่นคงทางด้านอาหารของเกษตรกร

ตารางที่ 4.10 ระดับการได้รับการส่งเสริมและระดับความต้องการวิธีการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร

ประเด็น	ระดับการได้รับการส่งเสริม				ระดับความต้องการการส่งเสริม			
	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	ลำดับ	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	ลำดับ
1.การส่งเสริมการเกษตรแบบ รายบุคคล	3.16	0.763	ปานกลาง		3.53	0.841	มาก	
1.1 การเยี่ยมชมของ เจ้าหน้าที่เป็นรายบุคคล	3.05	0.863	ปานกลาง	4	3.51	0.931	มาก	2
1.2 การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ทางโทรศัพท์	3.15	0.990	ปานกลาง	3	3.49	0.992	มาก	3
ตารางที่ 4.10 (ต่อ)	n=274							
ประเด็น	ระดับการได้รับการส่งเสริม				ระดับความต้องการการส่งเสริม			
	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	ลำดับ	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	ลำดับ
1.3 การไปพบเจ้าหน้าที่ด้วย ตนเอง	3.20	0.830	ปานกลาง	2	3.48	0.935	มาก	4
1.4 เกษตรกรปราดเปรื่อง หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน	3.22	0.849	ปานกลาง	1	3.63	0.929	มาก	1
2.การส่งเสริมการเกษตรแบบ กลุ่ม	3.08	0.783	ปานกลาง		3.64	0.829	มาก	
2.1 การจัดทัศนศึกษาและดู งาน	3.02	0.937	ปานกลาง	4	3.62	0.984	มาก	3

2.2 การจัดทำแปลงสาธิต/ แปลงเรียนรู้	3.15	0.873	ปานกลาง	1	3.65	0.946	มาก	1
2.3 การจัดอบรมและฝึก ปฏิบัติ	3.09	0.930	ปานกลาง	2	3.65	0.915	มาก	1
2.4 ศูนย์เรียนรู้ต่าง ๆ	3.07	0.825	ปาน กลาง	3	3.63	0.902	มาก	2
3.การส่งเสริมการเกษตรแบบ มวลชน	3.06	0.716	ปานกลาง		3.49	0.760	มาก	
3.1การจัดนิทรรศการ	3.00	0.856	ปานกลาง	3	3.42	0.907	มาก	4
3.2การฟังวิทยุ/หอกระจาย ข่าว	3.11	0.864	ปานกลาง	2	3.49	0.907	มาก	2
3.3การดูวิดีโอ/วีดิทัศน์	3.15	0.870	ปานกลาง	1	3.61	0.837	มาก	1
3.4การแจกเอกสารแผ่นพับ/ คู่มือ	2.98	0.868	ปานกลาง	4	3.44	0.909	มาก	3
4.การส่งเสริมโดยใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ	2.69	0.970	ปานกลาง		3.33	1.048	มาก	
4.1เฟซบุ๊ก (Facebook)	2.85	1.108	ปานกลาง	2	3.39	1.088	ปานกลาง	1
4.2ไลน์ (Line)	2.75	1.092	ปานกลาง	3	3.38	1.087	ปานกลาง	2
4.3เว็บไซต์ (Website)	2.57	0.996	น้อย	4	3.26	1.146	ปานกลาง	4
4.4โปรแกรม/แอปพลิเคชัน	3.39	1.088	ปานกลาง	1	3.28	1.161	ปานกลาง	3
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3.00	0.660	ปานกลาง		3.50	0.720	มาก	

จากตารางที่ 4.10 สภาพการได้รับการส่งเสริมและความต้องการวิธีการส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหารของเกษตรกร พบว่า

การส่งเสริมการเกษตรแบบรายบุคคล พบว่า มีระดับการได้รับการส่งเสริมอยู่ระดับ **ปานกลาง** ในวิธีการส่งเสริมโดยเกษตรกรปราดเปรื่อง หรือ ประชาชนชาวบ้าน (ค่าเฉลี่ย 3.22) รองลงมา วิธีการส่งเสริมโดยการไปพบเจ้าหน้าที่ด้วยตนเอง(ค่าเฉลี่ย 3.20) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางโทรศัพท์ (ค่าเฉลี่ย 3.15) และการเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่เป็นรายบุคคล (ค่าเฉลี่ย 3.05) โดยมีระดับความต้องการการส่งเสริมอยู่ระดับ **มาก** ในวิธีการส่งเสริมโดยเกษตรกรปราดเปรื่อง หรือ ประชาชนชาวบ้าน(ค่าเฉลี่ย 3.63) รองลงมา วิธีการส่งเสริมโดยการเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่เป็นรายบุคคล(ค่าเฉลี่ย 3.51) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางโทรศัพท์(ค่าเฉลี่ย 3.49) และการไปพบเจ้าหน้าที่ด้วยตนเอง(ค่าเฉลี่ย 3.48)

การส่งเสริมการเกษตรแบบกลุ่ม พบว่า มีระดับการได้รับการส่งเสริมอยู่ระดับปานกลาง ในวิธีการส่งเสริมโดยการจัดทำแปลงสาธิต/แปลงเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 3.15) รองลงมา วิธีการส่งเสริมโดยจัดอบรมและฝึกปฏิบัติ(ค่าเฉลี่ย 3.09) ศูนย์เรียนรู้ต่าง ๆ (ค่าเฉลี่ย 3.07) และการจัดทัศนศึกษาและดูงาน (ค่าเฉลี่ย 3.02) โดยมีระดับความต้องการการส่งเสริมอยู่ระดับมาก ในวิธีการส่งเสริมที่ให้เกษตรกรการจัดทำแปลงสาธิต/แปลงเรียนรู้(ค่าเฉลี่ย 3.65) การจัดอบรมและฝึกปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 3.65) รองลงมา วิธีการส่งเสริมโดยมีศูนย์เรียนรู้ต่าง ๆ(ค่าเฉลี่ย 3.63) และการจัดทัศนศึกษาและดูงาน(ค่าเฉลี่ย 3.62)

การส่งเสริมการเกษตรแบบมวลชน พบว่า มีระดับการได้รับการส่งเสริมอยู่ระดับปานกลาง ในวิธีการส่งเสริมโดยการดูวิดีโอ/วีดิทัศน์(ค่าเฉลี่ย 3.15) รองลงมา วิธีการส่งเสริมโดยการฟังวิทยุ/หอกระจายข่าว(ค่าเฉลี่ย 3.11) การจัดนิทรรศการ(ค่าเฉลี่ย 3.00) และการแจกเอกสารแผ่นพับ/คู่มือ(ค่าเฉลี่ย 2.98) ระดับความต้องการการส่งเสริมอยู่ระดับมาก ในวิธีการส่งเสริมโดยการดูวิดีโอ/วีดิทัศน์(ค่าเฉลี่ย 3.61) รองลงมา การฟังวิทยุ/หอกระจายข่าว(ค่าเฉลี่ย 3.49) การแจกเอกสารแผ่นพับ/คู่มือ (ค่าเฉลี่ย 3.44) และการจัดนิทรรศการ(ค่าเฉลี่ย 3.42)

การส่งเสริมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า มีระดับการได้รับการส่งเสริมอยู่ระดับปานกลาง ในวิธีการส่งเสริมโดยการใช้โปรแกรม/แอปพลิเคชัน(ค่าเฉลี่ย 3.39) รองลงมา วิธีการส่งเสริมโดยการใช้เฟซบุ๊ก (Facebook) (ค่าเฉลี่ย 2.85) และไลน์ (Line) (ค่าเฉลี่ย 2.75) ระดับการได้รับการส่งเสริมอยู่ระดับน้อย ในวิธีการส่งเสริมโดยเว็บไซต์ (Website) (ค่าเฉลี่ย 2.57) ทั้งนี้มีระดับความต้องการการส่งเสริมอยู่ระดับปานกลาง ในวิธีการส่งเสริมโดยเฟซบุ๊ก (Facebook) (ค่าเฉลี่ย 3.39) รองลงมาไลน์ (Line) (ค่าเฉลี่ย 3.38) โปรแกรม/แอปพลิเคชัน(ค่าเฉลี่ย 3.28) และเว็บไซต์ (Website) (ค่าเฉลี่ย 3.26)

ตารางที่ 4.11 สรุประดับการได้รับการส่งเสริมและระดับความต้องการวิธีการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร

ประเด็น	ระดับการได้รับการส่งเสริม				ระดับความต้องการการส่งเสริม			
	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	ลำดับ	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	ลำดับ
1.การส่งเสริมการเกษตร แบบรายบุคคล	3.16	0.763	ปานกลาง	1	3.53	0.841	มาก	2
2.การส่งเสริมการเกษตร แบบกลุ่ม	3.08	0.783	ปานกลาง	2	3.64	0.829	มาก	1
3.การส่งเสริมการเกษตร แบบมวลชน	3.06	0.716	ปานกลาง	3	3.49	0.760	มาก	3
4.การส่งเสริมโดยใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ	2.69	0.970	ปานกลาง	4	3.33	1.048	มาก	4
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3.00	0.660	ปานกลาง		3.50	0.720	มาก	

จากตารางที่ 4.11 สรุประดับการได้รับการส่งเสริมและระดับความต้องการวิธีการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร ได้แก่ การส่งเสริมการเกษตรแบบรายบุคคล แบบกลุ่ม แบบมวลชน และการส่งเสริมโดยใช้เทคโนโลยี พบว่า

เกษตรกรได้รับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารภาพรวมในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.00 โดยได้รับการส่งเสริมการเกษตรในระดับปานกลางในทุกวิธีการส่งเสริม ซึ่งได้รับการส่งเสริมด้วยวิธีแบบรายบุคคลมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.16) รองลงมาเป็นการส่งเสริมแบบกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.08) การส่งเสริมแบบมวลชน (ค่าเฉลี่ย 3.06) และการส่งเสริมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ค่าเฉลี่ย 2.96) ตามลำดับ

เกษตรกรมีความต้องการวิธีการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารภาพรวมในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.50 โดยได้รับการส่งเสริมการเกษตรในระดับมากในทุกวิธีการส่งเสริม ซึ่งมีความต้องการการส่งเสริมการเกษตรแบบกลุ่มมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.64) รองลงมา การส่งเสริมการเกษตรแบบรายบุคคล (ค่าเฉลี่ย 3.53) การส่งเสริมการเกษตรแบบมวลชน (ค่าเฉลี่ย 3.33) ตามลำดับ

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในชุมชน

ตารางที่ 4.12 ปัญหาการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในชุมชน

ประเด็นปัญหา	มีปัญหา		ระดับปัญหา			
	จำนวน	ร้อยละ	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	ลำดับ
1.ด้านเจ้าหน้าที่			2.19	1.242	น้อย	
1.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่เพียงพอ	211	77.0	2.11	1.423	น้อย	3
1.2 เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ไม่เพียงพอ หรือไม่ชัดเจน	199	72.3	2.06	1.532	น้อย	5
1.3 ขาดการประสานงานและความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน	192	70.1	2.07	16.21	น้อย	4
1.4 เจ้าหน้าที่ขาดทักษะในการสื่อสาร ทำให้เกษตรกรไม่เข้าใจ	225	82.1	2.43	1.525	น้อย	1
1.5 ขาดความต่อเนื่องในการส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหาร	224	81.8	2.28	1.435	น้อย	2
2.ด้านเนื้อหาความรู้ความมั่นคงทางอาหาร			2.16	1.072	น้อย	
2.1 สื่อที่ใช้ขาดความเหมาะสม	199	72.3	2.22	1.543	น้อย	1
2.2 เนื้อหาหลักสูตรไม่เหมาะสมกับพื้นที่	201	73.4	2.17	1.486	น้อย	2
2.3 เนื้อหานั้นยาก หรือสูงเกินความสามารถของผู้รับการส่งเสริม	201	73.4	2.09	1.471	น้อย	3
3.ช่องทางการส่งเสริม			1.90	1.167	น้อย	
3.1 เกษตรกรขาดการเข้าถึงเทคโนโลยี สื่อข้อมูลข่าวสารด้านความมั่นคงด้านอาหาร	210	76.6	2.07	1.459	น้อย	1
3.2 ระยะเวลาการให้ความรู้ไม่เหมาะสมกับเนื้อหา	191	69.7	1.76	1.420	น้อย	3
3.3 ช่องทางการประชาสัมพันธ์ความมั่นคงทางอาหารยังมีน้อย	186	67.9	1.86	1.544	น้อย	2
4.ด้านเกษตรกร			2.40	1.065	น้อย	
4.1 เกษตรกรขาดโอกาสในการเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัยและมีโภชนาการสูง	207	75.5	2.10	1.525	น้อย	3
4.2 เกษตรกรในชุมชนขาดการรวมกลุ่ม	230	83.9	2.47	1.455	น้อย	2
4.3 เกษตรกรไม่ให้ความสำคัญต่อความปลอดภัย หรือสารตกค้างในอาหารที่บริโภค	241	88.0	2.57	1.416	น้อย	1
4.4 เกษตรกรไม่นำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ	254	92.7	2.47	1.199	น้อย	2

จากตารางที่ 4.12 ปัญหาการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในชุมชน ได้แก่ ด้านเจ้าหน้าที่ ด้านเนื้อหาความรู้ความมั่นคงทางอาหาร ด้านช่องทางการสื่อสาร และด้านเกษตรกร พบว่า

ปัญหาด้านเจ้าหน้าที่ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 82.1 เห็นว่าเจ้าหน้าที่ขาดทักษะในการสื่อสาร ทำให้เกษตรกรไม่เข้าใจ รองลงมาร้อยละ 81.8 มีปัญหาขาดความต่อเนื่องในการส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหาร ร้อยละ 77.0 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีไม่เพียงพอ ร้อยละ 70.1 ขาดการประสานงานและความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน และร้อยละ 72.3 เจ้าหน้าที่มีความรู้ไม่เพียงพอหรือไม่ชัดเจน ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อย ในประเด็นเจ้าหน้าที่ขาดทักษะในการสื่อสาร ทำให้เกษตรกรไม่เข้าใจ (ค่าเฉลี่ย 2.43) รองลงมา ขาดความต่อเนื่องในการส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหาร (ค่าเฉลี่ย 2.28) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีไม่เพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 2.11) ขาดการประสานงานและความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน (ค่าเฉลี่ย 2.07) และเจ้าหน้าที่มีความรู้ไม่เพียงพอหรือไม่ชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 2.06) ตามลำดับ

ปัญหาด้านเนื้อหาความรู้ความมั่นคงด้านอาหาร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 73.4 เห็นว่าเนื้อหาหลักสูตรไม่เหมาะสมกับพื้นที่ และเนื้อหานั้นยาก หรือสูงเกินความสามารถของผู้รับการส่งเสริม รองลงมาร้อยละ 72.3 สื่อที่ใช้ขาดความเหมาะสม ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อย ในประเด็นสื่อที่ใช้ขาดความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 2.22) รองลงมา เนื้อหาหลักสูตรไม่เหมาะสมกับพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 2.17) เนื้อหานั้นยาก หรือสูงเกินความสามารถของผู้รับการส่งเสริม (ค่าเฉลี่ย 2.09) ตามลำดับ

ปัญหาด้านช่องทางการส่งเสริม พบว่า เกษตรกรร้อยละ 76.6 มีปัญหาการขาดการเข้าถึงเทคโนโลยี สื่อ ข้อมูลข่าวสารด้านความมั่นคงด้านอาหาร รองลงมาร้อยละ 69.7 ระยะเวลาการให้ความรู้ไม่เหมาะสมกับเนื้อหา ร้อยละ 67.9 ช่องทางการประชาสัมพันธ์ความมั่นคงทางอาหารยังมีน้อย ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อย ในประเด็นเกษตรกรขาดการเข้าถึงเทคโนโลยี สื่อ ข้อมูลข่าวสารด้านความมั่นคงด้านอาหาร (ค่าเฉลี่ย 2.07) รองลงมา ช่องทางการประชาสัมพันธ์ความมั่นคงทางอาหารยังมีน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.86) ระยะเวลาการให้ความรู้ไม่เหมาะสมกับเนื้อหา (ค่าเฉลี่ย 1.76) ตามลำดับ

ปัญหาด้านเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 97.2 เกษตรกรไม่นำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ รองลงมาร้อยละ 88.0 เกษตรกรไม่ให้ความสำคัญต่อความปลอดภัย หรือสารตกค้างในอาหารที่บริโภค ร้อยละ 83.9 เกษตรกรในชุมชนขาดการรวมกลุ่ม ร้อยละ 75.5 เกษตรกรขาดโอกาสในการเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัยและมีโภชนาการสูง ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อย เกษตรกรไม่ให้

ความสำคัญต่อความปลอดภัย หรือสารตกค้างในอาหารที่บริโภค(ค่าเฉลี่ย 2.57) รองลงมา เกษตรกรไม่ไปนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 2.47) เกษตรกรในชุมชนขาดการรวมกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.47) เกษตรกรขาดโอกาสในการเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัยและมีโภชนาการสูง (ค่าเฉลี่ย 2.10) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.13 สรุปปัญหาการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในชุมชน

ประเด็นปัญหา	ระดับปัญหา			
	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	ลำดับ
1.ด้านเจ้าหน้าที่	2.19	1.242	น้อย	2
2. ด้านเนื้อหาความรู้ความมั่นคงทางอาหาร	2.16	1.072	น้อย	3
3. ช่องทางการส่งเสริม	1.90	1.167	น้อย	4
4. ด้านเกษตรกร	2.40	1.065	น้อย	1

จากตารางที่ 4.13 สรุปปัญหาการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในชุมชน พบว่า

ปัญหาการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในชุมชนภาพรวม อยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้เกษตรกรในชุมชนมีปัญหาในระดับน้อยในทุกประเด็น ได้แก่ ปัญหาด้านเกษตรกรมีมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.40) รองลงมา ปัญหาด้านเจ้าหน้าที่ (ค่าเฉลี่ย 2.19) ปัญหาด้านเนื้อหาความรู้ความมั่นคงทางอาหาร (ค่าเฉลี่ย 2.16) และ ปัญหาด้านช่องทางการส่งเสริม (ค่าเฉลี่ย 1.90) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.14 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในชุมชน

ข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	n=274
			ลำดับ
1.ด้านเจ้าหน้าที่			
1.1 อยากให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริมและให้ความรู้เรื่องความมั่นคงด้านอาหารอย่างต่อเนื่อง	24	8.8	2
1.2 ควรให้เจ้าหน้าที่หลายๆหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมกันส่งเสริม	42	15.3	1
2. ด้านเนื้อหาความมั่นคงทางอาหาร			
2.1 สื่อที่ใช้ควรเข้าใจง่ายแก่เกษตรกรและเหมาะสมกับพื้นที่	53	19.3	1
2.2 ควรมีเนื้อหาหลักสูตรให้เหมาะสมกับพื้นที่	13	4.7	2
3. ช่องทางการส่งเสริม			

3.1 ควรประชาสัมพันธ์ความรู้ วิธีปฏิบัติ ในการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร อย่างสม่ำเสมอ	32	11.7	3
ตารางที่ 4.14 (ต่อ)			
			n=274
ข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	ลำดับ
3.2 ช่วงเวลาที่ส่งเสริมควรเริ่มตั้งแต่ก่อนฤดูกาลผลิต เพื่อเป็นแนวทางการวางแผนการผลิตต่อไป	43	15.7	2
3.3 ควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ความมั่นคงทางอาหารให้มากขึ้น	22	8.0	4
3.3 ควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ความมั่นคงทางอาหารให้มากขึ้น	22	8.0	4
3.4 การไปดูงานชุมชนหรือแปลงเกษตรกรที่มีการจัดการด้านความมั่นคงด้านอาหารอย่างดีหรือถูกต้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทาง	68	24.8	1
4. ด้านเกษตรกร			
4.1 ควรมีแบบอย่างหรือต้นแบบในพื้นที่ให้เกษตรกรได้เรียนรู้เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติจริง	47	17.2	2
4.2 ควรมีการจัดตั้งกองทุนสำรองอาหารไว้ในหมู่บ้าน	18	6.6	4
4.3 ควรส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหารเข้าไปแผนพัฒนาชุมชน แผน อบต.	30	10.9	3
4.4 ควรส่งเสริมให้มีการปลูกพืชที่เป็นอาหารมากขึ้นในชุมชน	62	22.6	1

จากตารางที่ 4.14 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในชุมชน เกษตรกรมีการเสนอแนะแต่ละประเด็นดังนี้

ด้านเจ้าหน้าที่ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 15.3 เสนอแนะว่าควรให้เจ้าหน้าที่หลาย ๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมกันส่งเสริม รองลงมาร้อยละ 8.8 เสนอแนะว่าอยากให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริมและให้ความรู้เรื่องความมั่นคงด้านอาหารอย่างต่อเนื่อง

ด้านเนื้อหาความรู้ความมั่นคงอาหาร พบว่าเกษตรกรร้อยละ 19.3 เสนอแนะว่าสื่อที่ใช้ควรเข้าใจง่ายแก่เกษตรกรและเหมาะสมกับพื้นที่ รองลงมาร้อยละ 4.7 เสนอแนะว่าควรมีเนื้อหาหลักสูตรให้เหมาะสมกับพื้นที่

ด้านช่องทางการส่งเสริม เกษตรกรร้อยละ 24.8 เสนอแนะว่าควรมีการไปดูงานชุมชนหรือแปลงเกษตรกรที่มีการจัดการด้านความมั่นคงด้านอาหารอย่างดีหรือถูกต้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทาง รองลงมาร้อยละ 15.7 เสนอแนะว่าช่วงเวลาที่ส่งเสริมควรเริ่มตั้งแต่ก่อนฤดูกาลผลิต เพื่อเป็นแนวทางการวางแผนการผลิตต่อไป ร้อยละ 11.7 ควรประชาสัมพันธ์ความรู้ วิธีปฏิบัติ ในการ

สร้างความมั่นคงด้านอาหารอย่างสม่ำเสมอ ร้อยละ 8.0 ควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ความมั่นคงทางอาหารให้มากขึ้น ตามลำดับ

ด้านเกษตรกร เกษตรกรร้อยละ 22.6 เสนอแนะว่าควรส่งเสริมให้มีการปลูกพืชที่เป็นอาหารมากขึ้นในชุมชน รองลงมาร้อยละ 17.2 เสนอแนะว่าควรมีแบบอย่างหรือต้นแบบในพื้นที่ให้เกษตรกรได้เรียนรู้เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติจริง ร้อยละ 10.9 เสนอแนะว่าควรส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหารเข้าไปแผนพัฒนาชุมชน แผน อบต. ร้อยละ 6.6 เสนอแนะว่าควรมีการจัดตั้งกองทุนสำรองอาหารไว้ในหมู่บ้าน

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลเกาะรัง อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นสำคัญโดยจำแนกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลเกาะรัง อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี ในหัวข้อต่อไปนี้ มี (1) เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร (2) เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร (3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน (4) เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน (5) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

1.2 วิธีดำเนินงานวิจัย

1.2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริม

การเกษตร ในระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร ในพื้นที่ตำบลเกาะรัง อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี ในปี พ.ศ. 2560/61 วันที่ตัดยอดข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2561 จากทั้งหมด 10 หมู่บ้าน จำนวน 863 ครัวเรือน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1973) ที่ความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 274 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย ด้วยวิธีการจับฉลาก ตามสัดส่วนของจำนวนประชากรในแต่ละหมู่บ้าน และเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยกำหนด

ข้อมูลที่ต้องการในประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ประกอบด้วยคำถามประเภทกำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ หรือคำถามปลายปิด (Close-ended question) และคำถามปลายเปิด (Open-ended question) เนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 5 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ตอนที่ 2 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับระดับความมั่นคงทางอาหารของ

ชุมชน ตอนที่ 4 สภาพและความต้องการการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในชุมชน ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหา ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Pre test) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบกับเกษตรกรอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha of coefficient)

1.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าต่ำสุด (minimum) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และการเรียงลำดับ (Ordering)

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

1) **สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล** ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรตำบลเกาะรัง อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เกษตรกรร้อยละ 63.1 เป็นเพศหญิง อายุเกษตรกรร้อยละ 32.7 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีอายุเฉลี่ย 53 ปี และร้อยละ 74.1 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา

2) **สภาพทางเศรษฐกิจ** ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน รายได้ครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 136,110.22 บาท รายจ่ายครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 98,156.20 บาท พื้นที่ทำการเกษตร ร้อยละ 83.2 มีที่ดินทำการเกษตร ที่ดินของตนเอง เฉลี่ย 14.61 ไร่ ที่ดินเช่าเฉลี่ย 9 ไร่ ที่ดินที่ไม่เสียค่าเช่า/ที่ดินที่ซึ่งบุคคลอื่นให้ทำกินเปล่าเฉลี่ย 0.88 ไร่

3) **สภาพทางสังคม** ผลวิจัยพบว่า ร้อยละ 42.0 มีตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 28.1 เป็นตำแหน่งอื่นๆประกอบไปด้วยอาสาสมัครหมู่บ้าน (อกม.)/(อสม) มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 15.3 ตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้าน ร้อยละ 3.6 เป็นตำแหน่งสมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อบต./เทศบาล ตามลำดับ

1.3.2 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 50.4 มีความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในระดับมาก คะแนน รองลงมา เกษตรกรร้อยละ 44.9 มีความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยที่ตอบถูก 10 คะแนน จำนวนมากที่สุดที่ตอบถูก 13 คะแนน จำนวนน้อยสุดที่ตอบถูก 5 คะแนน เกษตรกรจำนวนมากที่สุด ร้อยละ 97.4 มีความรู้ในประเด็นการช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่า ดินและน้ำ เป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้เกิดขึ้นในชุมชน และเกษตรกรจำนวนน้อยที่สุด ร้อยละ 6.9 มีความรู้ในประเด็น

การปลูกพืชหลากหลายชนิด อาจเป็นพืชพลังงานมากกว่าพืชอาหาร ส่งผลทำให้มีความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนน้อยลง

1.3.3 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับระดับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

ความมั่นคงทางอาหารในภาพรวม พบว่า ช่วงปี พ.ศ. 2551-2561 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยรวม 3.39) เมื่อเทียบกับพ.ศ. 2562 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.66)

เมื่อพิจารณาความมั่นคงทางอาหารใน 4 มิติ พบว่า

มิตินี้การมีอาหารที่พอเพียง พบว่า ช่วงปี พ.ศ. 2551-2561 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านการมีอาหารที่พอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.31) เมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2562 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านการมีอาหารที่พอเพียงอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.54)

มิตินี้การเข้าถึงอาหาร พบว่า ช่วงปี พ.ศ. 2551-2561 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านการเข้าถึงอาหารอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.25) เมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2562 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านการเข้าถึงอาหารอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.54)

มิตินี้การใช้ประโยชน์จากอาหาร พบว่า ช่วงปี พ.ศ. 2551-2561 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านการใช้ประโยชน์จากอาหารอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.57) เมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2562 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านการใช้ประโยชน์จากอาหารอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.82)

มิตินี้การมีเสถียรภาพด้านอาหาร พบว่า ช่วงปี พ.ศ. 2551-2561 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านการมีเสถียรภาพด้านอาหารอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.41) เมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2562 เกษตรกรมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านการมีเสถียรภาพด้านอาหารอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.72)

1.3.4 สภาพและความต้องการการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร

1) **ความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร** พบว่าเกษตรกรมีระดับความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.23 โดยมีความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้ในมิตินี้การใช้ประโยชน์จากอาหารในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.56) รองลงมา มีความต้องการการส่งเสริมในระดับปานกลางในมิตินี้การมีอาหารที่พอเพียง (ค่าเฉลี่ย 3.26) มิตินี้การมีเสถียรภาพด้านอาหาร (ค่าเฉลี่ย 3.15) และมิตินี้การเข้าถึงอาหาร (ค่าเฉลี่ย 2.95) ตามลำดับ

ในรายละเอียด เกี่ยวกับความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร มีรายละเอียดดังนี้

(1) ความต้องการการได้รับการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้ในมิติการมีอาหารที่พอเพียง พบว่า เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมความรู้ในระดับมาก ในเรื่องการคุ้มครองที่ดินเพื่อการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.42) มีความต้องการความรู้ในระดับปานกลาง ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ (ค่าเฉลี่ย 3.35) รองลงมา การจัดการแรงงานและการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรทดแทน (ค่าเฉลี่ย 3.22) และการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชอาหาร (ค่าเฉลี่ย 3.16)

(2) ความต้องการการได้รับการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้ในมิติการเข้าถึงอาหาร พบว่า เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมความรู้ในระดับปานกลาง ในเรื่องปัญหาการเข้าถึงอาหารของคนในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.05) รองลงมา ระบบสวัสดิการด้านอาหาร (ค่าเฉลี่ย 3.03) ปฏิทินการผลิตอาหาร (ค่าเฉลี่ย 2.94) ระบบสารสนเทศด้านความมั่นคงทางอาหาร (ค่าเฉลี่ย 2.93) และภาวะขาดแคลนโภชนาการ (ค่าเฉลี่ย 2.79)

(3) ความต้องการการได้รับการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้ในมิติการใช้ประโยชน์จากอาหาร เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมความรู้ในระดับมาก ในเรื่องสุขอนามัยและการดูแลสุขภาพ (ค่าเฉลี่ย 3.68) รองลงมา การผลิตอาหารปลอดภัย (ค่าเฉลี่ย 3.61) มาตรฐานอาหารปลอดภัย (ค่าเฉลี่ย 3.57) การบริโภคอาหารที่ปลอดภัยหรือโภชนาการอาหาร (ค่าเฉลี่ย 3.48) และการแปรรูปและการถนอมอาหาร (ค่าเฉลี่ย 3.47)

(4) ความต้องการการได้รับการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้ในมิติการมีเสถียรภาพด้านอาหาร เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมความรู้ในระดับปานกลาง ในเรื่องวัฒนธรรมการเก็บสำรองอาหารของครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 3.24) รองลงมา ขั้นตอนการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.21) และการสำรองอาหารและการจัดตั้งกองทุนอาหาร (ค่าเฉลี่ย 3.17)

2) สภาพการได้รับการส่งเสริมและความต้องการวิธีการส่งเสริมความมั่นคงทางด้านอาหารของเกษตรกร พบว่า

เกษตรกรได้รับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารภาพรวมในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.00 โดยได้รับการส่งเสริมการเกษตรในระดับปานกลางในทุกวิธีการส่งเสริมซึ่งได้รับการส่งเสริมด้วยวิธีแบบรายบุคคลมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.16) รองลงมาเป็นการส่งเสริมแบบกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.08) การส่งเสริมแบบมวลชน (ค่าเฉลี่ย 3.06) และการส่งเสริมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ค่าเฉลี่ย 2.96) ตามลำดับ

เกษตรกรมีความต้องการการวิธีการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารภาพรวมในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.50 โดยได้รับการส่งเสริมการเกษตรในระดับมากในทุกวิธีการส่งเสริมซึ่งมีความต้องการการส่งเสริมการเกษตรแบบกลุ่มมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.64) รองลงมา การส่งเสริมการเกษตรแบบรายบุคคล (ค่าเฉลี่ย 3.53) การส่งเสริมการเกษตรแบบมวลชน (ค่าเฉลี่ย 3.33) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาสภาพการได้รับการส่งเสริมและความต้องการวิธีการส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหารของเกษตรกรในประเด็นย่อย พบว่า

(1) การส่งเสริมการเกษตรแบบรายบุคคล เกษตรกรมีระดับการได้รับการส่งเสริมอยู่ระดับปานกลาง ในวิธีการส่งเสริมโดยเกษตรกรปราดเปรื่อง หรือ ปรชาญชาวบ้าน (ค่าเฉลี่ย 3.22) รองลงมา วิธีการไปพบเจ้าหน้าที่ด้วยตนเอง (ค่าเฉลี่ย 3.20) โดยมีความต้องการการส่งเสริมอยู่ระดับมาก ในวิธีการส่งเสริมโดยเกษตรกรปราดเปรื่อง หรือ ปรชาญชาวบ้าน (ค่าเฉลี่ย 3.63) รองลงมา การเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่เป็นรายบุคคล (ค่าเฉลี่ย 3.51)

(2) การส่งเสริมการเกษตรแบบกลุ่ม เกษตรกรมีระดับการได้รับการส่งเสริมอยู่ระดับปานกลาง ในวิธีการส่งเสริมโดยการจัดทำแปลงสาธิต/แปลงเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 3.15) รองลงมา วิธีการจัดอบรมและฝึกปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 3.09) โดยมีระดับความต้องการการส่งเสริมอยู่ระดับมาก ในวิธีการส่งเสริมที่ให้เกษตรกรการจัดทำแปลงสาธิต/แปลงเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 3.65) รองลงมา วิธีการการจัดอบรมและฝึกปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 3.65)

(3) การส่งเสริมการเกษตรแบบมวลชน เกษตรกรมีระดับการได้รับการส่งเสริมอยู่ระดับปานกลาง ในวิธีการส่งเสริมโดยการคู่วิดีโอ/วีดิทัศน์ (ค่าเฉลี่ย 3.15) รองลงมา การฟังวิทยุ/หออกระจายข่าว (ค่าเฉลี่ย 3.11) โดยมีระดับความต้องการการส่งเสริมอยู่ระดับมาก ในวิธีการส่งเสริมโดยการคู่วิดีโอ/วีดิทัศน์ (ค่าเฉลี่ย 3.61) รองลงมา การฟังวิทยุ/หออกระจายข่าว (ค่าเฉลี่ย 3.49)

(4) การส่งเสริมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เกษตรกรมีระดับการได้รับการส่งเสริมอยู่ระดับปานกลาง ในวิธีการใช้โปรแกรม/แอปพลิเคชัน (ค่าเฉลี่ย 3.39) รองลงมา เฟซบุ๊ก (Facebook) (ค่าเฉลี่ย 2.85) และไลน์ (Line) (ค่าเฉลี่ย 2.75) โดยมีระดับความต้องการการส่งเสริมอยู่ระดับปานกลางในวิธีการใช้เฟซบุ๊ก (Facebook) (ค่าเฉลี่ย 3.39) รองลงมา ไลน์ (Line) (ค่าเฉลี่ย 3.38)

1.3.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในชุมชน
เป็นดังนี้

1) ปัญหาด้านเจ้าหน้าที่ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรเห็นว่าเจ้าหน้าที่ขาดทักษะในการสื่อสาร ทำให้เกษตรกรไม่เข้าใจ (ค่าเฉลี่ย 2.43) รองลงมา ปัญหาขาดความต่อเนื่องในการส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหาร (ค่าเฉลี่ย 2.28) ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อย

2) **ปัญหาด้านเนื้อหาความรู้ความมั่นคงด้านอาหาร** ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรเห็นว่าสื่อที่ใช้ขาดความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 2.22) รองลงมา เนื้อหาหลักสูตรไม่เหมาะสมกับพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 2.17) ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อย

3) **ปัญหาด้านช่องทางการส่งเสริม** ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรเห็นว่าขาดการเข้าถึงเทคโนโลยี สื่อ ข้อมูลข่าวสารด้านความมั่นคงด้านอาหาร (ค่าเฉลี่ย 2.07) รองลงมา ช่องทางการประชาสัมพันธ์ความมั่นคงทางอาหารยังมีน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.86) ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อย

4) **ปัญหาด้านเกษตรกร** ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรเห็นว่าเกษตรกรไม่ให้ความสำคัญต่อความปลอดภัย หรือสารตกค้างในอาหารที่บริโภค (ค่าเฉลี่ย 2.57) รองลงมา เกษตรกรในชุมชนขาดการรวมกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.47) และเกษตรกรไม่นำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 2.47) ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อย

5) **ข้อเสนอแนะ** ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรร้อยละ 24.8 อยากให้พาไปดูชุมชนหรือแปลงเกษตรกรที่มีการจัดการด้านความมั่นคงด้านอาหารอย่างดีหรือถูกต้องเพื่อเป็นแนวทาง รองลงมา ร้อยละ 22.6 ควรส่งเสริมให้มีการปลูกพืชที่เป็นอาหารมากขึ้นในชุมชนและร้อยละ 19.3 สื่อที่ใช้ควรเข้าใจง่ายแก่เกษตรกรและเหมาะสมกับพื้นที่

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลเกาะรัง อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี มีสิ่งที่ควรอภิปราย ดังต่อไปนี้

2.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร จากการศึกษาที่มีข้อค้นพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 53 ปี แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 ราย รายได้ครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 136,110.22 บาท รายจ่ายครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 98,156.20 บาท เป็นแรงงานที่มีอายุค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับเกณฑ์เฉลี่ยของเกษตรกรทั้งประเทศ ซึ่งแตกต่างกับงานวิจัยของ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร(2553) พบว่า แรงงานในภาคเกษตรมีอายุเฉลี่ยในปี 2553 มีอายุเฉลี่ย 49.3 ปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแรงงานภาคการเกษตรมีจำนวนลดลง เป็นแรงงานภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา อาจเพราะเป็นหลักสูตรภาคบังคับของสมัยก่อน ที่กำหนดให้มีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาเท่านั้น

2.2 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร จากการศึกษาที่มีข้อค้นพบว่า เกษตรกรมากกว่าครึ่ง มีความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในระดับมาก เนื่องจาก เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการศึกษา มีความสำคัญต่อการจัดการในการผลิตและการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ รวมถึงความสามารถในการแสวงหาอาหารทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย

Babatunde, et al. (2007) ซึ่งพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงสามารถเลือกอาหารที่มีคุณภาพ มีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมต่อสมาชิกในครัวเรือน มีการรับรู้และเข้าถึงสื่อได้ง่ายกว่า เกษตรกรมีความรู้ในระดับน้อยที่สุดต่อคำถามเรื่อง การปลูกพืชหลากหลายชนิด อาจเป็นพืชพลังงานมากกว่าพืชอาหาร ส่งผลทำให้มีความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนน้อยลง ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ตอบผิด เพราะเกษตรกรยังขาดการส่งเสริมให้ความรู้ด้านความมั่นคงทางอาหารเรื่องการผลิต พืชพลังงานพืชอาหาร ส่งเสริมการปลูกพืชอาหาร และในสภาวะการณ์ปัจจุบันเกษตรกรส่วนมาก มุ่งเน้นการผลิตพืชเศรษฐกิจ เนื่องจากปัจจัยทางเศรษฐกิจมาเป็นลำดับต้นๆ สอดคล้องกับ ปิยนาด อิมดี (2547) และ สุรชัย รักษาชาติ (2545) ที่พบว่า การเข้าถึงอาหารของผู้บริโภคจะถูกกำหนดโดย ปัจจัยด้านรายได้ ฐานะทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมีผลต่อการเข้าถึงอาหารของสมาชิก ในครัวเรือน ครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีถึงปานกลางมีแนวโน้มเข้าถึงอาหารได้มากกว่า ครัวเรือนที่มีฐานะยากจนและครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีสามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิตอาหาร ได้มากกว่าครัวเรือนที่มีฐานะยากจน

2.3 ระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร จากการศึกษาที่มีข้อค้นพบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารภาพรวมในช่วงปี พ.ศ. 2551-2561 อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งต่างจากในปีปัจจุบัน พ.ศ. 2562 ที่มีความมั่นคงทางอาหารในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การมีอาหารเพียงพอ การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหาร และการมีเสถียรภาพด้านอาหาร ซึ่งมีความสอดคล้องกับ สจินทร์ ประชาสันต์ (2552) ที่ได้อ้างอิงถึงความหมายความมั่นคงทางอาหารของ FAO ว่าแบ่งออกเป็น 4 มิติย่อย ได้แก่ มิติของความพอเพียง ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม มิติของการเข้าถึงทรัพยากรที่พอเพียงของบุคคล มิติของการใช้ประโยชน์ด้านอาหารที่เพียงพอ มิติของการมีเสถียรภาพทางอาหาร เพื่อได้มาซึ่งอาหารที่เหมาะสม เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง ได้รับการศึกษา มีการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของสำนักงานสถิติแห่งชาติร่วมกับสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2555) พบว่า ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิงจะมีความสามารถในการจัดหาอาหารให้แก่คนในเรือนได้ดีกว่า เนื่องจากมีความเอาใจใส่คนในครัวเรือนมากกว่าเพศชาย ระดับการศึกษามากขึ้น รายได้ที่เพิ่มขึ้น และมีสื่อประชาสัมพันธ์ที่แพร่หลายและเข้าถึงได้ง่าย โอกาสที่เกษตรกรจะมีความมั่นคงด้านอาหารจะเพิ่มขึ้นด้วย รวมถึงความสามารถในการแสวงหาอาหารทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพครัวเรือน และสอดคล้องกับการศึกษาของปิยนาด อิมดี (2547) ที่พบว่าครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีความเป็นไปได้ที่จะเข้าถึงอาหารได้มากกว่าครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี

2.3.1 การมีอาหารที่พอเพียง จากการศึกษาที่มีข้อค้นพบว่า เกษตรกรมีอาหารที่พอเพียงเพิ่มมากขึ้นจากช่วงปี พ.ศ. 2551-2561 เนื่องจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ เช่น จำนวน

แรงงานในครัวเรือน รายได้ครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น มีพื้นที่ทำการเกษตรที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย มีปริมาณผลผลิตทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้น มีความหลากหลาย และปัจจุบันประชากรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับสุขภาพมากขึ้น พฤติกรรมการบริโภคที่เปลี่ยนไป เน้นการบริโภคที่ผัก ผลไม้มากกว่า เนื้อสัตว์ ปริมาณร้านค้าเพิ่มมากขึ้น การคมนาคมสะดวก มีการกระจายสินค้าที่เข้าถึงตัวเกษตรกร เพิ่มมากขึ้น

2.3.2 การเข้าถึงอาหาร จากการศึกษาที่มีข้อค้นพบว่า ปัจจุบันเกษตรกรสามารถเข้าถึงอาหารจากธรรมชาติ และจากการผลิต มากขึ้นกว่าจากอดีต ทั้งซึ่งขัดแย้งกับ สุธานี มะลิพันธ์ (2552), ปิยนาด อิมดี (2547) และ สุรัชย์ รักษาชาติ (2545) ที่พบว่า การเพิ่มจำนวนของประชากรในชุมชนและใกล้เคียง ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งอาหารลดลง ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่น้อยลงจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของคนในชุมชนด้วย และเกษตรกรยังขาดการเข้าถึงอาหารที่ได้จากการแลกเปลี่ยนอาหารกับชุมชนใกล้เคียง ทั้งจากอดีตและปัจจุบัน เนื่องจากเกษตรกรเน้นการเข้าถึงอาหารจากการซื้อขายจากร้านค้ากันมากกว่า และมีตลาดหลายรูปแบบให้ซื้ออาหารได้มากขึ้น

2.3.3 การใช้ประโยชน์จากอาหาร จากการศึกษาที่มีข้อค้นพบว่า ปัจจุบันเกษตรกรมีการใช้ประโยชน์จากอาหารมากขึ้น ในประเด็นการบริโภคอาหารที่มีคุณค่าโภชนาการและปลอดภัย เนื่องจาก ปัญหาด้านสุขภาพ สภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม เกิดมลพิษ และเกิดภัยพิบัติธรรมชาติ จึงหันมาใส่ใจในการบริโภคอาหารที่มีคุณค่า มีการเข้าถึงด้านสาธารณสุขมากกว่าในอดีต มีสถานีอนามัยประจำตำบล มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้รับความรู้ข่าวสารที่มากขึ้น สอดคล้องกับ นโยบายของคณะรัฐมนตรี (2562) พบว่า การปรับปรุงระบบสวัสดิการและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และประเด็นการบริโภคอาหารหลากหลายชนิด เนื่องจากเกษตรกรมีการเข้าถึงแหล่งอาหารได้มาก ไม่ว่าจะในชุมชน ร้านค้า การคมนาคมที่สะดวก รายได้ที่เพิ่มขึ้น มีโอกาสในการเลือก และเข้าถึงได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ทรงสิริ วิจิรานนท์ และคณะ (2555) ได้ศึกษาเรื่องวิถีชีวิตและความมั่นคงทางอาหารท้องถิ่นได้ พบว่าการเข้าถึงอาหารของชาวใต้ด้วยการซื้อมากที่สุด เนื่องจากมีถนนหนทางเชื่อมต่อระหว่างเมืองกับชนบทที่สะดวกสบาย มีรายได้พอที่จะจับจ่ายใช้สอย

2.4 . สภาพและความต้องการการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร จากการศึกษาที่มีข้อค้นพบว่า เกษตรกรในตำบลเกาะรัง ได้รับการส่งเสริมแบบรายบุคคล แบบกลุ่ม แบบมวลชน และเทคโนโลยีสารสนเทศ ในระดับปานกลาง มีความต้องการวิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคล แบบกลุ่ม แบบมวลชน และเทคโนโลยีสารสนเทศ ในระดับมาก และความต้องการเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ระดับปานกลาง ในมิติการใช้ประโยชน์จากอาหารมากที่สุดในเรื่อง

สุขอนามัยและการดูแลสุขภาพ การผลิตพืชอาหารปลอดภัย ซึ่งมีความสอดคล้องกับ นนทกานต์ จันทร์อ่อน (2557) ที่ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมุ่งเน้นให้ความรู้ด้านโภชนาการที่ถูกต้องแก่สมาชิกในครัวเรือน เพื่อให้มีความรู้ในการเลือกบริโภคอาหารที่ถูกต้องมากขึ้น รองลงมา มีติการมีอาหารที่เพียงพอ ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การคุ้มครองที่ดินเพื่อการเกษตร ซึ่งมีความสอดคล้องกับ นนทกานต์ จันทร์อ่อน (2557) ที่ให้ข้อเสนอแนะว่าควรให้ความสำคัญกับการคุ้มครองที่ดินเพื่อการเกษตร ทั้งนี้เพื่อให้มีที่ดินเพียงพอที่จะทำการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกพืชอาหารได้อย่างยั่งยืน แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารยังไม่เพียงพอและเข้าถึงเกษตรกร จะต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้แก่เกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น ให้เห็นถึงโอกาสและปัญหาทางด้านความมั่นคงทางอาหารที่อาจจะเกิดผลกระทบตามมาในอนาคต การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารที่สามารถเข้าถึงและเกษตรกรรับรู้ได้ดีที่สุดคือการส่งเสริมแบบรายบุคคล จากเกษตรกรปราดเปรื่อง/ปราชญ์ชาวบ้าน และแบบกลุ่ม จากการจัดทำแปลงสาธิต/แปลงเรียนรู้ และการจัดอบรมฝึกปฏิบัติ ควรพิจารณานำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ความรู้แก่เกษตรกรต่อไป

2.5 การมีเสถียรภาพด้านอาหาร จากการศึกษาที่มีข้อค้นพบว่า เกษตรกรมีความต้องการรู้เรื่องวัฒนธรรมการเก็บสำรองอาหารของครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 3.24) รองลงมา ขั้นตอนการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.21) ทำให้เห็นว่าเกษตรกรยังขาดองค์ความรู้เรื่องการสำรองอาหารในครัวเรือน เนื่องจากปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการเก็บสำรองอาหาร เน้นการซื้อเข้ามาจากภายนอกมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับ ชนนชัย มุ่งจิต (2554) ที่พบว่าแนวทางในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของบ้านแม่สุริน มี 5 ประเด็นที่สำคัญ ข้อ 3 การเสริมศักยภาพชุมชนด้านการจัดการอาหารผ่านวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น ผลผลิตพืชอาหารทางการเกษตรที่ออกไปคุณภาพไม่สม่ำเสมอ อาจเกิดจากขั้นตอนการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ที่เกษตรกรไม่มีความรู้ด้านนี้ หรือรู้อย่างไม่ถูกต้อง

2.6 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร จากการศึกษาที่มีข้อค้นพบว่า ปัญหาการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในด้านเจ้าหน้าที่ ด้านเนื้อหาความรู้ ด้านช่องทางการส่งเสริม และด้านเกษตรกร ในระดับน้อย ในประเด็นเกษตรกรไม่ให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยในอาหารที่บริโภค ควรส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตพืชอาหารไว้บริโภคเองมากขึ้น กระตุ้นการรับรู้เรื่องการผลิตอาหารปลอดภัยและได้มาตรฐาน และประเด็นเจ้าหน้าที่ขาดทักษะในการสื่อสาร ควรส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่เพิ่มพูนความรู้ เลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับผู้ฟัง ใช้วิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคลโดย ปราดเปรื่อง/ปราชญ์ชาวบ้าน และแบบกลุ่มโดยการจัดทำแปลงสาธิต/แปลงเรียนรู้ และการจัดอบรมฝึกปฏิบัติ

3. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะตามเหตุและผลที่ปรากฏและค้นพบ เพื่อนำไปสู่การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น พบว่ามีประเด็นสำคัญที่ควรเสนอแนะไว้ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกรและชุมชน

3.1.1 การเข้าถึงอาหารของคนในชุมชน จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนอาหารกับชุมชนใกล้เคียงมีน้อยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ควรมีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์กับคนในชุมชน ร่วมกันสร้างเครือข่ายให้เกิดขึ้นระหว่างชุมชน มีการวางแผนการผลิตพืชที่เหมาะสม ส่งเสริมการผลิตพืชอาหารในชุมชน เน้นการผลิตพืชเพื่อยังชีพมากกว่าเพื่อจำหน่าย

3.1.2 จัดตั้งจุดเรียนรู้ด้านความมั่นคงทางอาหารในชุมชน เนื่องจากเกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมการเกษตรในวิธีการจัดทำแปลงเรียนรู้/จุดเรียนรู้ เพื่อให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญต่อกัยด้านความมั่นคงทางอาหาร ทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารด้วยภูมิปัญญาทั้งในด้านการเก็บหาอาหารจากธรรมชาติ วิธีการประกอบอาหารและการถนอมอาหารไว้บริโภคในยามขาดแคลน

3.1.3 ควรมีการจัดตั้งกองทุนสำรองอาหารในชุมชน จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรยังขาดองค์ความรู้เรื่องการสำรองอาหารในครัวเรือน เนื่องจากปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการเก็บสำรองอาหาร เน้นการซื้อเข้ามาจากภายนอกมากกว่า และควรเพิ่มการจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าว หรือธนาคารเมล็ดพันธุ์ข้าว ตลอดจนเมล็ดพันธุ์พืชผักในท้องถิ่น โดยรวมกลุ่มกันผลิตและมีการจัดการเมล็ดพันธุ์ต่างๆที่ดี เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนต่อไป

3.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร

1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเร่งสร้างความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในแต่ละด้าน

2) เน้นให้เกษตรกรมีความรู้ในเรื่องพืชพลังงาน พืชอาหาร ซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยน และวางแผนการผลิตพืชพลังงาน พืชอาหาร ให้สมดุล

3) เพิ่มเติมความรู้ในด้านการใช้ประโยชน์จากอาหารในเรื่อง การบริโภคอาหารที่มีคุณค่าโภชนาการและปลอดภัย การบริโภคอาหารหลากหลายชนิด

4) ควรมีการใช้สื่อ ภาษา ที่เข้าใจง่ายแก่เกษตรกร เนื้อหาหลักสูตรที่ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ และตรงกับความต้องการ

5) เน้นการส่งเสริมแบบรายบุคคล จากเกษตรกรปราดเปรื่อง/ปราชญ์ชาวบ้าน และแบบกลุ่ม จากการจัดทำแปลงสาธิต/แปลงเรียนรู้ และการจัดอบรมฝึกปฏิบัติ

ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงควรกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมในประเด็นต่างๆ ที่กล่าวมานี้ และควรจัดการฝึกอบรมในแต่ละด้านให้ใกล้เคียงกับช่วงเวลาการปฏิบัติที่เกษตรกรจะปฏิบัติจริง เพื่อให้เกษตรกรได้ศึกษาและนำไปปฏิบัติจริงในพื้นที่ ต่อไป

3.3 ข้อเสนอแนะต่อท้องถิ่น

ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน ร่วมมือบูรณาการกับทุกภาคส่วน จัดสรรงบประมาณเพื่อการส่งเสริมด้านความรู้ การอบรมส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมให้ความรู้ทั้งการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ตลอดจนงบประมาณด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่คนในชุมชนเกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

3.4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

3.4.1 การสร้างความรู้ให้กับประชาชนทุกคนในประเทศ เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ทราบถึงสถานการณ์ แนวโน้มในปัจจุบันและผลกระทบอันจะเกิดตามมาจากรัชของ ความมั่นคงทางอาหาร ให้ทุกคนเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญ ตามด้วยนโยบายด้านความมั่นคงทางอาหารต่างๆ ตามมาโดยหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบ

3.4.2 ควรจัดกิจกรรมในพื้นที่เป็นการกระตุ้นสร้างแรงผลักดัน ให้ประชาชนหันมาสนใจและเห็นความสำคัญของความมั่นคงทางอาหาร รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีจิตสำนึก ควบคู่ไปพร้อมกับการอนุรักษ์

3.5 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.5.1 ควรมีศึกษารายละเอียดในประเด็นการส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหารในมุมมองของเจ้าหน้าที่ เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมิได้ทำการศึกษาสภาพการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเจ้าหน้าที่ ว่าเจ้าหน้าที่มีระดับการส่งเสริม และวิธีการส่งเสริมในประเด็นใดบ้าง จึงควรทำการศึกษาเพิ่มเติมในโอกาสต่อไป

3.5.2 ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่นักส่งเสริมการเกษตร ในการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารภายในชุมชน

3.5.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลหลังจากมีการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร ของเกษตรกรในชุมชน ว่าเป็นอย่างไ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- ชัยชาญ วงศ์สามัญ.(2538).เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องเทคนิคการส่งเสริมโดยประชาชนมีส่วนร่วม.ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ทรงศิริ วิจิรานนท์, พงษ์ บุญนา และจงทิพย์ อธิมุตติสรณ์ (2555). *วิถีชีวิตและความมั่นคงของอาหารท้องถิ่นใต้*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
- ชนันชัย มุ่งจิตต์. (2554). *แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพด้านความมั่นคงทางอาหาร บ้านแม่สุรินทร์ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ธิดา โมสิกรัตน์. (2547). “ลักษณะของการแสดงความคิดเห็น” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร* หน่วยที่ 9 (หน้า 56), นนทบุรี สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- นนทกานต์ จันทร์อ่อน. (2557) “ความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย.” บทความวิชาการ. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 โดยสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
- บุญธรรม จิตต์อนันต์. 2554. ส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2556) “การจัดการความรู้และสารสนเทศในงานส่งเสริมการเกษตร” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา* หน่วยที่ 12 .นนทบุรี: สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- รัชดา นกอยู่ (2557). *ความคิดเห็นต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร ตำบลท่าตะเียบ อำเภอท่าตะเียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา* วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ลำดวน ชันซ้อน. (2544). *ความคิดเห็นต่อบทบาทในงานส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรตำบลในจังหวัดอุดรธานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ประสาท หลักศิลา.(2529). *สังคมวิทยา* กรุงเทพมหานคร : ก้าวหน้า
- ปัญญา พันธุ์ศรีศักดิ์.(2541). *ความรู้การปฏิบัติงานและความคิดเห็นของเกษตรกรตำบลเกี่ยวกับ การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรในภาคตะวันออก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- ปิยนาด อิ่มดี (2547) .ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนชนบท ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านป่าคา หมู่ที่ 2 ตำบลสวาก อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์และสุรพล เศรษฐบุตร.(2553). “แนวคิดและหลักการส่งเสริมการเกษตร” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร หน่วยที่ 4 . นนทบุรี:สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ (2554) . แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับความรู้และการจัดการความรู้” ในเอกสารการ สอนชุดระบบสารสนเทศและการวิจัยทางการเกษตร เล่ม 1 หน่วยที่ 1. นนทบุรี: สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- วิรัตน์ ประเสริฐศักดิ์ (2555) .แนวคิดและค่านิยมของความมั่นคงทางอาหาร. สืบค้น 1 ธันวาคม 2562, จาก www.polsci.tu.ac.th/direk/view.aspx?id=23
- ศจินทร์ ประชาสันต์ (2552) . การพัฒนาตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหาร. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ(สช.)
- สิน พันธุ์พินิจ.(2544). เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ธนสวรรค์ปริ้นติ้ง.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์.(2544). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร: เฟื่องฟ้าปริ้นติ้ง
- สุธานี มะลิพันธ์ (2552).ความมั่นคงทางอาหารของชาวลัวะบ้านป่าคำ อำเภอปอเกือ จังหวัดน่าน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
- สุรัช มีทอง. (2545). ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อโครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้ ปี 2545 ในจังหวัดอ่างทอง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,นนทบุรี.
- สุรัช รักษาชาติ. (2545). ความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของคนชายขอบ รูปแบบการ บริโภค และแหล่งที่มาของอาหารของครัวเรือนกะเหรี่ยงภาคตะวันตกประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะรัง. (2561). แผนพัฒนาท้องถิ่นปี พ.ศ. 2561-2564. สืบค้น 25 พฤศจิกายน 2562, จาก <http://www.kaorung.go.th/index.php>
- อัจฉรา ทองประดับ (2553). การวิเคราะห์ผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารของครัวเรือนจากการ เปลี่ยนพื้นที่นาข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจอื่นๆในตำบลกระแจะ อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัด นครศรีธรรมราช.วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

- สำนักงานเกษตรอำเภอชัยบาดาล. (2562). *แผนพัฒนาการเกษตรประจำตำบลเกาะรัง ปี 2562*. สืบค้น 25 พฤศจิกายน 2562, จาก <http://chaibadan.lopburi.doae.go.th/indexss.html>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *รายงานผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยปี พ.ศ.แรกของแผนพัฒนาฯ(2560-2564) ฉบับที่ 12*, สืบค้น 27 พฤศจิกายน 2562, จาก <http://www.isranews.org/thaireform-other-news/download/365/23850/18.html>.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2562). *ตัวชี้วัดภาวะการมีเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนและแรงงานเกษตร* สืบค้น 25 พฤศจิกายน 2562, จาก <http://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/socio/socio-14MAY2019.pdf>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติร่วมกับสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2555). *รายงานการวิเคราะห์ความมั่นคงด้านอาหารและภาวะโภชนาการของไทย พ.ศ. 2548 – 2554* สืบค้น 15 พฤศจิกายน 2562 จาก <http://www.fao.org/3/a-ap054o.pdf>
- นโยบายของคณะรัฐมนตรี(2562). *เรื่อง การปรับปรุงระบบสวัสดิการและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน*. สืบค้น 15 ธันวาคม 2562 https://www.thaigov.go.th/uploads/document/66/2019/07/pdf/Doc_20190725085640000000.pdf
- อัญญาณี คล้ายสุบรรณ. (2550). *การจัดการความรู้ฉบับปฐมบท*. นครปฐม: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. บ.เพชรเกษม พรินติ้ง กรุ๊ปจำกัด.
- Foster, C.R. (1992). *Psychology for life adjustment* Chicago American technical Society
- Remmer, H.H. (1954). *Introduction to Opinion and Attitude Measurement*. New York:Harper and Brothers Publisher.
- R.O. Babatunde, O.A. Omotesho, O.S. Sholotan. (2007). *Factors Influencing Food Security of Rural Farming Household in North Central Nigeria*, September 10, 2019. <http://unilorin.edu.ng/publications/Babatunde/No%203%20factor%20influencing%20food%20security.pdf>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก
แบบสัมภาษณ์เกษตรกร

เลขที่.....

เรื่อง การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในตำบลเกาะรัง อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (นาย/นาง/นางสาว).....นามสกุล.....วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....

1.แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรตำบลเกาะรัง อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี คำตอบในแบบสัมภาษณ์นี้จะนำไปใช้เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่าน กรุณาตอบคำถามทุกข้อตามความเป็นจริงและตามความคิดเห็นของท่าน

2. แบบสัมภาษณ์การวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

ตอนที่ 2 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร

ตอนที่ 4 การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในชุมชน

3. ผู้สัมภาษณ์อ่านคำถามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ฟัง แล้วผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในหน้าข้อความที่ต้องการ และเติมข้อความลงในช่องว่าง (....) ของแต่ละคำถามเพื่อให้ได้ความหมายที่สมบูรณ์

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

คำชี้แจง : โปรดเติมเครื่องหมาย ✓ ลงใน (.....) หรือเติมข้อความในช่องว่าง

1. เพศ (....) 1. ชาย (....) 2. หญิง
2. อายุ.....ปี (เกิน 6 เดือน ให้ปัดเป็น 1 ปี)
3. ระดับการศึกษา
(....) 1. ประถมศึกษา (....) 2. มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)
(....) 3. มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6)/ปวช. (....) 4. อนุปริญญาตรี/ปวส.
(....) 5. ปริญญาตรี (....) 6. อื่นๆ (ระบุ).....
4. จำนวนสมาชิกในครอบครัว.....คน (รวมผู้ตอบแบบสอบถาม)
4.1 ชาย.....คน 4.2 หญิง.....คน
5. จำนวนแรงงานในครอบครัว.....คน (รวมผู้ตอบแบบสอบถาม)
5.1 ชาย.....คน 5.2 หญิง.....คน
6. รายได้ครัวเรือนต่อปี ..... บาท
7. รายจ่ายครัวเรือนต่อปี ..... บาท
8. พื้นที่ทำการเกษตร
(.....) 1. ไม่มีที่ดิน
(.....) 2. มีที่ดิน
2.1 ที่ดินของตนเอง จำนวน.....ไร่

2.2 ที่ดินเช่า จำนวน.....ไร่

2.3 ที่ดินซึ่งไม่เสียค่าเช่า/ที่ดินซึ่งบุคคลอื่นให้ทำกินเปล่า จำนวน .....ไร่

9. ปัจจุบันท่านเป็นผู้นำในชุมชนตำแหน่งใดบ้าง

(.....) 1. ไม่เป็น

(.....) 2. เป็น ตำแหน่ง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

(.....) 2.1 กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน

(.....) 2.2 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/สารวัตรกำนัน

(.....) 2.3 สมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อบต./เทศบาล

(.....) 2.4 คณะกรรมการหมู่บ้าน (.....) 2.5 อื่นๆ (ระบุ).....

10. ปัจจุบันท่านเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์การการเกษตรใดบ้าง

(.....) 1. ไม่เป็น

(.....) 2. เป็น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

(.....) 2.1 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

(.....) 2.2 วิสาหกิจชุมชน

(.....) 2.3 กลุ่มเกษตรกร

(.....) 2.4 กลุ่ม ธ.ก.ส.

(.....) 2.5 กลุ่มส่งเสริมอาชีพการเกษตร

(.....) 2.6 อื่นๆ ระบุ.....

ตอนที่ 2 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร

คำชี้แจง ขอให้ผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบ หากผู้ให้สัมภาษณ์คิดว่า “ถูก” โปรดตอบว่า “ถูก” หากคิดว่า “ผิด” โปรดตอบว่า “ผิด”

คำถาม	ถูก	ผิด
1. ความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง การที่ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการอย่างเพียงพอ		
2. ความมั่นคงทางอาหาร มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ มีอาหารเพียงพอ การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหาร และการมีเสถียรภาพด้านอาหาร		
3. การมีอาหารที่เพียงพอ หมายความว่ารวมถึงการขาดแคลนได้บ้างในบางฤดู		
4. เกษตรกรสามารถเข้าถึงอาหาร โดยหาอาหารตามธรรมชาติได้ทุกแห่งตามความต้องการ		
5. การใช้ประโยชน์จากอาหาร เป็นการบริโภคแล้วนำไปสู่การมีสุขภาพอนามัยที่ดี ได้รับโภชนาการที่ดี และมีความเป็นอยู่ทางกายภาพที่ดี		
6. การมีเสถียรภาพด้านอาหาร คือสถานการณ์ที่ไม่มีความเสี่ยงทางด้านอาหาร เมื่อเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ วิกฤติทางภูมิภาค และวิกฤติทางธรรมชาติ		
7. การรับบริจาคอาหารจากภายนอกไม่ใช่แนวทางในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน		
8. การปลูกพืชเพิ่มมากขึ้นทุกปี ๆ ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้ดีขึ้น		
9. การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถสร้างความมั่นคงทางอาหารได้เป็นอย่างดี		

2.2 สามารถเข้าถึงอาหารได้จากตามธรรมชาติ									
2.3 สามารถเข้าถึงอาหารได้จากวัฒนธรรมและประเพณี									
2.4 สามารถเข้าถึงอาหารได้จากการซื้อจากร้านค้า									
2.5 สามารถเข้าถึงอาหารได้จากการรับบริจาคจากภายนอก									
2.6 สามารถเข้าถึงอาหารได้จากการแลกเปลี่ยนอาหารกับชุมชนใกล้เคียง									
2.7 มีตลาดหลายรูปแบบให้ซื้อหาอาหารได้									
3. การใช้ประโยชน์จากอาหาร									
3.1 ได้บริโภคอาหารที่มีโภชนาการอย่างครบ 5 หมู่									
3.2 ได้บริโภคอาหารที่หลากหลายชนิด									
3.3 มีอาหารที่บริโภคอย่างสม่ำเสมอ									
3.4 อาหารที่ได้รับมีผลทำให้สุขภาพอนามัยที่ดี									
4. การมีเสถียรภาพด้านอาหาร									
4.1 สามารถเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอได้ตลอดเวลา									
4.2 ไม่มีความเสี่ยงต่อการขาดแคลนอาหารเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ									
4.3 ไม่มีความเสี่ยงต่อการขาดแคลนอาหารเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ									

ตอนที่ 4 สภาพและความต้องการการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

4.1 ความต้องการความรู้เรื่องความมั่นคงทางอาหาร

คำชี้แจง ท่านมีความต้องการความรู้เรื่องความมั่นคงทางอาหารในประเด็นใด และในระดับใด

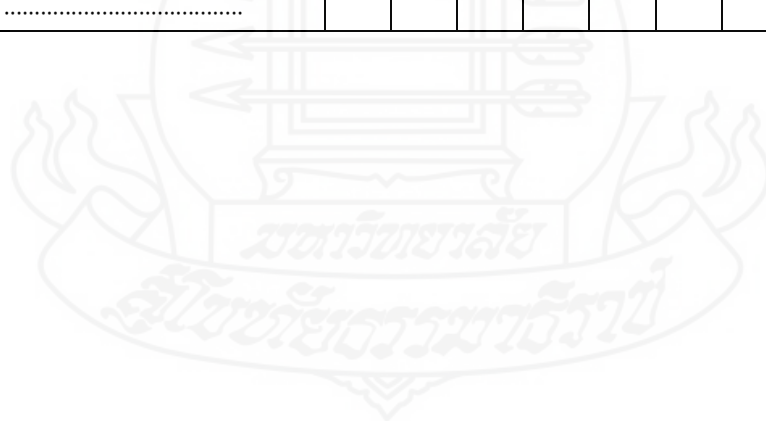
โปรดเติมเครื่องหมาย ✓ ในช่องตารางความต้องการ

1=น้อยที่สุด 2=น้อย 3=ปานกลาง 4=มาก 5=มากที่สุด

ประเด็น	ไม่ต้องการ	ต้องการ	ระดับความต้องการ					
			1	2	3	4	5	
1.การมีอาหารเพียงพอ								
1.1 การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชอาหาร								
1.2 การจัดการทรัพยากรด้านการเกษตร								
1.3 การจัดการแรงงานและการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรทดแทน								
1.4 เศรษฐกิจพอเพียงและการทำเกษตรทฤษฎีใหม่								
1.5 การคุ้มครองที่ดินเพื่อการเกษตร								
2. การเข้าถึงอาหาร								

1.4 เกษตรกรปราดเปรื่อง หรือ ปราชญ์ ชาวบ้าน																			
1.5 อื่น ๆ																			
2.การส่งเสริมการเกษตรแบบกลุ่ม																			
2.1 การจัดทัศนศึกษาและดูงาน																			
2.2 การจัดทำแปลงสาธิต/แปลงเรียนรู้																			
2.3 การจัดอบรมและฝึกปฏิบัติ																			
2.4 ศูนย์เรียนรู้ต่าง ๆ																			
3.การส่งเสริมการเกษตรแบบมวลชน																			
3.1การจัดนิทรรศการ																			
3.2การฟังวิทยุ/หออกระจายข่าว																			
3.3การดูวิดีโอ/วีดิทัศน์																			
3.4การแจกเอกสารแผ่นพับ/คู่มือ																			
4.เทคโนโลยีสารสนเทศ																			
4.1เฟซบุ๊ก (Facebook)																			
4.2ไลน์ (Line)																			
4.3เว็บไซต์ (Website)																			
4.4โปรแกรม/แอปพลิเคชัน																			
4.5 อื่น ๆ																			

ประเด็นปัญหา	ไม่มี ปัญหา	มี ปัญหา	ระดับปัญหา					ข้อเสนอแนะ
			1	2	3	4	5	
4. ด้านเกษตรกร								
4.1 เกษตรกรขาดโอกาสในการเข้าถึง อาหารที่ปลอดภัยและมีโภชนาการสูง								
4.2 เกษตรกรในชุมชนขาดการรวมกลุ่ม								
4.3 เกษตรกรไม่ให้ความสำคัญต่อความ ปลอดภัย หรือสารตกค้างในอาหารที่ บริโภค								
4.4 เกษตรกรไม่ไปนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ								

ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร

- 1).....
- 2) .....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวสุพรรณิ ไชยวรรณ
วัน เดือน ปีเกิด	12 กรกฎาคม 2529
สถานที่เกิด	อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2552
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเกษตรจังหวัดลพบุรี จังหวัดลพบุรี กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ

